

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Інститут підготовки юридичних кадрів для Служби безпеки України

**ПРАВО, СУСПІЛЬСТВО, ДЕРЖАВА:
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ**

Всеукраїнська заочна науково-практична конференція
студентів старших курсів правничих вишів та факультетів

21 грудня 2020 року

м. Харків

УДК 314/316+34

ПРАВО, СУСПІЛЬСТВО, ДЕРЖАВА: АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ Матеріали Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції студентів старших курсів правничих вишів та факультетів (Харків, 21 грудня 2020 р.). –Х. : Інститут підготовки юридичних кадрів для СБ України НЮУ імені Ярослава Мудрого, 2020. –203 с

До збірника ввійшли матеріали і тези доповідей, подані учасниками Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції студентів старших курсів правничих вишів та факультетів (21 грудня 2020 року, Інститут підготовки юридичних кадрів для СБ України Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого) до її Організаційного комітету. Тексти публікуються в авторській редакції. За науковий зміст і якість поданих матеріалів відповідають автори.

© Інститут підготовки юридичних кадрів
для СБ України НЮУ імені Ярослава Мудрого, 2020

© Автори статей, 2020

ЗМІСТ

Башара Ірина Анатоліївна	
ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ІНСТИТУТУ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ.....	8
Белій Євгеній Олександрович	
УЧАСТЬ ЗАХИСНИКА НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ.....	11
Большаков Дмитро Олегович	
ОСНОВНІ ВИДИ ЗАМАХУ.....	14
Ботук Віктор Володимирович	
ПРОБЛЕМИ СТЯГНЕННЯ КОМПЕНСАЦІЇ ЗА НЕВИКОРИСТАНІ ВІДПУСТКИ.....	17
Брик Діана Сергіївна	
СПІЛЬНЕ МАЙНО ПОДРУЖЖЯ ТА ПОРЯДОК ЙОГО ПОДІЛУ.....	21
Будяк Валерія Володимирівна	
Покутня Маргарита Володимирівна	
БАЛАНС ІНТЕРЕСІВ ЯК ОСНОВНА ЗАСАДА ПОБУДОВИ СИСТЕМИ ПАТЕНТНОЇ ОХОРОНИ.....	24
Будяк Валерія Володимирівна	
Покутня Маргарита Володимирівна	
ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ІНВЕСТИЦІЙ.....	27
Голованчук Альона Анатоліївна	
ПІДСТАВИ ПРИПИНЕННЯ ШЛЮБУ.....	31
Гурін Максим Юрійович	
ПРОБЛЕМИ ДОПУСТИМОСТІ МАТЕРІАЛІВ НСРД.....	34
Даценко Вікторія Олександрівна	
Прокопенко Діана Вікторівна	
БЮДЖЕТНИЙ ПРОЦЕС В УКРАЇНІ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ.....	39

Довженко Дарина Олександрівна	
АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПАСАЖИРА В ГАЛУЗІ ЦИВІЛЬНОЇ АВІАЦІЇ.....	41
Дубинська Марина Володимирівна	
ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ.....	45
Елісеєва Олена Сергіївна	
ГАРАНТІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ: СУЧАСНА ПРОБЛЕМАТИКА В УКРАЇНІ.....	48
Ельнікова Аліна Миколаївна	
ПРАВОВА ПРИРОДА ВИХІДНОЇ ДОПОМОГИ ЯК ГАРАНТІЇ ПРАЦІВНИКУ У РАЗІ ПРИПИНЕННЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН.....	52
Карпенко Ангеліна Петрівна	
РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.....	56
Кліменчук Олеся Олегівна	
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ В СИСТЕМІ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ.....	60
Клочко Володимир Миколайович	
СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДОТРИМАННЯМ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ.....	63
Ковальчук Ольга Олександрівна	
РОЛЬ ОПІКИ І ПІКЛУВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ.....	67
Коломоець Яна Вадимівна	
ПРАВО ВЛАСНИКА НА КОРИСТУВАННЯ ВОДАМИ У МЕЖАХ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ.....	70
Кондратьєв Ростислав Миколайович	
ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КЕРУВАННЯ ТРАНСПОРТНИМ ЗАСОБОМ У СТАНІ СП'ЯНИННЯ.....	73
Коренюк Максим Юрійович	
СТЯГНЕННЯ НЕУСТОЙКИ (ПЕНІ) ЗА ПРОСТРОЧЕННЯ СПЛАТИ АЛІМЕНТІВ НА ДИТИНУ.....	76
Котляр Богдан Віталійович	
ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ НЕДЕРЖАВНОЇ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (період VI-XIX століття).....	81

Лабунець Катерина Сергіївна	
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕРОБКИ ВІДХОДІВ УКРАЇНИ.....	84
Ласкевич Анастасія Романівна	
МАТЕРІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІТЕЙ-СИРИТ.....	88
Лесик Марина Олександрівна	
ШЛЮБНИЙ ДОГОВІР.....	91
Литвин Юлія Юріївна	
ІНВЕСТИЦІЙНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВИ.....	95
Московчук Єлизавета Віталіївна	
ДОГОВОРИ ПОДРУЖЖЯ ЩОДО ЇХНЬОГО СПІЛЬНОГО ТА РОЗДІЛЬНОГО МАЙНА.....	98
Немеш Олександр Миколайович	
ВИЗНАННЯ ПРОТОКОЛІВ НСРД НЕДОПУСТИМИМИ З МОТИВІВ НЕВІДКРИТТЯ УХВАЛ СЛІДЧИХ СУДДІВ ПРО ДОЗВІЛ НА ЇХ ПРОВЕДЕННЯ.....	102
Оганесян Тамара Агасіївна	
ІНСТИТУТ УПОВНОВАЖЕНОЇ ОСОБИ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ЗГІДНО ІЗ НОВОВВЕДЕННЯ 2020 РОКУ.....	105
Одолінська Дарина Анатоліївна	
ВИЗНАННЯ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ БАНКРУТОМ ЯК ОДНА З НОВЕЛ КОДЕКСУ УКРАЇНИ З ПРОЦЕДУР БАНКРУТСТВА.....	108
Орлов Єгор Дмитрович	
ЩОДО ПИТАННЯ СТРОКУ ДІЇ УХВАЛИ СЛІДЧОГО СУДДІ ПРО ДОЗВІЛ НА ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНОЇ СЛІДЧОЇ (РОЗШУКОВОЇ) ДІЇ.....	111
Панов Ярослав Сергійович	
СПІВВІДНОШЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ ЗА НАЦІОНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ.....	114
Підмогильна Юлія Анатоліївна	
СИСТЕМА КРИМІНАЛІСТИКИ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ.....	117
Проценко Марія Миколаївна	

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ.....	120
Савченко Володимир Андрійович	
ТИПОВІ ПОМИЛКИ СЛІДЧИХ, ПРОКУРОРІВ ТА ОПЕРАТИВНИХ ПРАЦІВНИКІВ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ.....	124
Савченко Станіслав Олександрович	
ОБСТАВИНИ, ЯКІ ВИКЛЮЧАЮТЬ ЗЛОЧИННІСТЬ ДІЯННЯ У СФЕРІ МЕДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	127
Семененко Софія Володимирівна	
ВИДИ СУДОВИХ РІШЕНЬ В ЦПК УКРАЇНИ.....	130
Ситник Борис Олегович	
ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ НСРД.....	133
Смоліна Крістіна Олександрівна	
ПРАВОВА УЧАСТЬ ПРОКУРОРА У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ.....	137
Солоха Анастасія Сергіївна	
ВСТАНОВЛЕННЯ СПОСОБУ УЧАСТІ У ВИХОВАННІ ТА СПІЛКУВАННЯ З ДИТИНОЮ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ.....	140
Ткач Ірина Василівна	
ПРАВО ВЛАСНОСТІ ПОДРУЖЖЯ У СІМЕЙНОМУ ПРАВІ: СПІЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ПОДРУЖЖЯ.....	143
Томченко Софія Олегівна	
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ШАХРАЙСТВА.....	146
Трум Ярослав Вадимович	
РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ В СУДОВОМУ ПОРЯДКУ.....	150
Тульчевська Марія Миколаївна	
МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ПОСТРАЖДАЛИМ ОСОБАМ, МАЙНО ЯКИХ БУЛО ЗНИЩЕНО ВНАСЛІДОК ВОЄННИХ ДІЙ.....	156
Уштик Юлія Олегівна	
СУПЕРЕЧЛИВІСТЬ ПРОЦЕДУРИ ОБРАННЯ СТАРОСТИ.....	159
Фененко Аліна Валеріївна	

ПАТРОНАТ НАД ДІТЬМИ.....	162
Філіпченко Каріма Шодіївна	
ПРОБЛЕМА НЕВІДПОВІДНОСТІ СТАТЕЙ 210 ТА 354 КК УКРАЇНИ ОЗНАКАМ КОРУПЦІЙНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ.....	165
Фютко Анастасія Олегівна	
РЕЖИМ ОКРЕМОГО ПРОЖИВАННЯ ПОДРУЖЖЯ.....	168
Хацько Валерія Сергіївна	
РЕФОРМУВАННЯ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА.....	171
Чеботарьов Ігор Олегович	
ПОНЯТТЯ КОРУПЦІЇ В МІЖНАРОДНИХ ПРАВОВИХ АКТАХ.....	175
Чирва Валерій Валерійович	
ПРАВА ЛЮДИНИ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	178
Шевцова Анна Сергіївна	
ЕКОЛОГІЧНИЙ РИЗИК В СФЕРІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА.....	181
Шелега Олександр Олександрович	
МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ДЖЕРЕЛА РЕГУЛЮВАННЯ ВИЗНАННЯ ТА ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ІНОЗЕМНИХ КОМЕРЦІЙНИХ АРБІТРАЖІ.....	184
Шмигора Оксана Володимирівна	
ВИЗНАННЯ ШЛЮБУ НЕДІЙСНИМ.....	187
Шпак Карина Олександрівна	
ПОНЯТТЯ ШЛЮБУ І ПІДСТАВИ ЙОГО ПРИПИНЕННЯ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ.....	191
Шерстюк Юлія Миколаївна	
ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ОУН УПА У ЦЕНТРАЛЬНІЙ, ПІВДЕННІЙ ТА СХІДНІЙ УКРАЇНІ В 1941-1959 РР.	194
Яремко Марія Олегівна	
УСИНОВЛЕННЯ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ.....	198

Башара Ірина Анатоліївна

студентка 6 курсу Чорноморського

національного університету імені Петра Могили

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ІНСТИТУТУ ТРУДОВОГО ДОГОВОРУ

Визначення поняття «трудовий договір», його сутності, основних ознак та функцій знаходиться в центрі уваги юристів, адже це є важливою соціально-правовою категорією. Трудовий договір виступає універсальною моделлю трудового найму, визнаною в усіх країнах світу. З появою ринку праці та великою кількістю кандидатів на вільні робочі місця змінилося соціальне становище роботодавця і працівника. Роботодавець переважно юридично не оформлює трудовий договір, тобто таким чином порушує норми трудового права та на свій розсуд встановлює умови праці для працівника. Метою дослідження є узагальнення теоретичних та практичних проблем визначення поняття «трудового договору».

Відповідно до ч. 1 ст. 21 КЗпП : «Трудовий договір – це угода між працівником і власником підприємства, установи, організації або уповноваженим ними органом чи фізичною особою, згідно з якою працівник зобов'язується виконувати роботу, визначену цією угодою, з дотриманням внутрішнього трудового розпорядку, а власник підприємства, установи, організації або вповноважений ним орган чи фізична особа зобов'язується виплачувати працівникові заробітну плату й забезпечувати необхідні для виконання роботи умови праці, передбачені законодавством про працю, колективним договором і угодою сторін» [1].

Реалізація права на працю здійснюється тільки на добровільній основі. Відповідно до ч.1 ст.43 Конституції України кожен має право на працю, що

включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується [2]. У системі трудового права поняття «трудоного договору» розглядається у трьох аспектах: 1) як угода про працю; 2) як юридичний факт, який підтверджує виникнення, зміну або припинення трудових правовідносин; 3) як основний інститут трудового права, який обумовлює порядок приймання на роботу, переведення та звільнення [3, с.149]. Вивчення питання теоретико-правових підвалин укладення трудового договору займалися: М.І. Іншин, В.Л. Костюк, С.О. Сільченко.

У чинному законодавстві закріплено поняття «трудоного договору» саме як угода сторін про умови праці. Проте на нашу думку, таке визначення не в повній мірі розкриває сутність трудового договору у сучасних трудових відносинах. У той же час, за проектом Трудового Кодексу України було закріплено більш широке визначення, а саме: «Трудовий договір - це угода між працівником і роботодавцем, за якою працівник зобов'язується особисто виконувати роботу (трудоу функцію), визначену цією угодою, з додержанням трудового законодавства, колективних договорів і угод, правил внутрішнього трудового розпорядку під керівництвом та контролем роботодавця, а роботодавець - надати працівникові роботу за цією угодою, забезпечувати належні, безпечні та здорові умови праці, належні санітарно-побутові умови та своєчасно і в повному обсязі виплачувати заробітну плату» [4].

Більш розширене поняття надає М.І. Іншин та зазначає, що трудовий договір - це поняття, яке об'єднує усі елементи трудових відносин у межах якого реалізуються трудові права працівників [5, с.194]. На основі проведеного аналізу чинного законодавства визначимо суттєві ознаки трудової діяльності в рамках трудового договору: а) діяльність не є автономною, а вона підпорядковується підприємству, установі, організації; б) трудовий договір укладається безстроково; в) трудоу діяльність здійснюється у колективі працівників; г) трудовий договір

передбачає собою виконання поставленої роботи, завдань за встановлений проміжок часу; д) обов'язком роботодавця є вчасна оплата праці та забезпечення гарантій праці. Ми погоджуємося з думкою С.О. Сільченка щодо того, що трудовий договір є найбільш ефективним способом узгодження інтересів працівника і роботодавця, адже він є основною організаційно-правовою формою заохочення громадян до праці та здійснення ним трудової функції [6,с.46].

Трудовий договір - це гнучкий правовий інститут формування правовідносин між працівником та роботодавцем, який є універсальною моделлю трудового найму, визнаною в усіх країнах світу. Головною особливістю трудового договору є процедура його укладення. Адже, має бути забезпечено належне оформлення трудового договору, набрання ним чинності, узгодження прав та обов'язків працівника та роботодавця, надання роботодавцем безпечних та належних умов праці, оформлення трудової книжки працівника. Юридичне оформлення трудового договору в сучасних умовах розвитку держави і суспільства є необхідною умовою для його дійсності [7,с.142]. На думку Ю.П. Дмитренко: « Порядок укладення трудового договору - це встановлена чинним законодавством процедура підписання та оформлення трудового договору» [8,с.207]. Отже, можна зробити висновок, що трудовий договір у сучасних умовах став засобом погодження інтересів працівника та роботодавця для забезпечення ефективності праці, адже він є основною організаційно-правовою формою заохочення громадян до праці та здійснення ним трудової функції.

Використані джерела:

1. Кодекс законів про працю // Відом. Верховної Ради УРСР. 1971. №50.Ст. 375.
2. Конституція України // Відом. Верховної Ради України.1996. № 30. Ст.141.

3. М.І. Іншин, В.Л. Костюк Трудове право України підручник / Вид. 2-ге стереотип. К.: Юрінком Інтер. Буква Закону 2019. 600 с.
4. Проект Трудового кодексу України// Відом. Верховної Ради 2014.№1658 Ст.398
5. М.І. Іншин Трудовий договір крізь призму сьогодення: сутність, значення, особливості // Право України. 2012. № 9. С. 192-196
6. С.О. Сільченко Трудовий договір і трудові правовідносини (до проекту нового Трудового кодексу України) // Підприємництво, господарство і право. 2004.№ 11. С. 46-48
7. К.М. Олійник Трудовий договір - організаційна форма та юридична підстава для виникнення трудових правовідносин // Європейські перспективи. 2013. № 10. С. 141-144.
8. Ю.П. Дмитренко Трудове право України : підручник. К.:ЮрінкомІнтер, 2009. 624 с.

Белій Євгеній Олександрович

студент 6 курсу Чорноморського

національного університету імені Петра Могили

УЧАСТЬ ЗАХИСНИКА НА СТАДІЇ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Важливою гарантією у реалізації права підозрюваного, обвинуваченого на захист є участь захисника у кримінальному провадженні. Нормативно-правове регулювання залучення захисника до участі в кримінальному провадженні у зв'язку з прийняттям Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Кримінального процесуального кодексу України від 13 квітня 2012 р. та Закону України «Про безоплатну правову допомогу» від 2 червня 2011 р., зазнало серйозних змін.

Надання підозрюваному, обвинуваченому права на захист, полягає в тому, що законодавство наділяє їх як учасників процесу такою сукупністю процесуальних прав, використання яких дозволяє їм особисто захищатися від підозри чи обвинувачення у вчиненні злочину. Надає згаданим особам право скористатися юридичною допомогою захисника, покладає на особу, яка провадить дізнання, слідчого, прокурора, суддю і суд обов'язок до першого допиту підозрюваного, обвинуваченого роз'яснити їм право мати захисника і скласти про це протокол [1, с. 14].

Найбільш ефективним засобом забезпечення підозрюваному, обвинуваченому, засудженому, виправданому права на захист є участь захисника в кримінальному провадженні України, оскільки через юридичну неграмотність, а також психологічний шок, викликаний фактом затримання, пред'явлення обвинувачення і засудження, вони не спроможні самі цілком реалізувати свої процесуальні права, особливо тоді, коли перебувають під вартою [2, с. 243].

Залучення захисника до кримінального провадження саме на початковому етапі розслідування повністю відповідає інтересам підозрюваного, так і забезпечує об'єктивність його проведення. Захист прав, свобод і законних інтересів суб'єктів досудового розслідування у кримінальному провадженні як вид адвокатської діяльності є втіленням демократичних стандартів у кримінальному процесі, зокрема поширення засади змагальності на стадії досудового розслідування [3, с. 156].

Варто зазначити, що саме на стадії досудового розслідування, допускається найбільше порушень права на захист. Порушення, пов'язані з допуском адвоката до участі у кримінальному провадженні (створення штучних перешкод у доступі до захисту, необґрунтовані вимоги надати не передбачені законом додаткові документи для підтвердження правового статусу. Порушення, які допускаються під час ознайомлення з матеріалами досудового розслідування (надання не всіх

матеріалів, тривалі строки розгляду клопотань). Дуже часто порушується право адвоката бути присутнім на місці проведення процесуальної дії [4, с. 147].

Наведені приклади, відображають лише найбільш поширені порушення, що пов'язані з діяльністю адвоката в стадії досудового розслідування. Але і їх достатньо щоб зробити висновок, що саме на стадії досудового розслідування виникає найбільше проблем у реалізації адвокатом захисту.

Діяльність адвоката як представника потерпілого в досудовій стадії кримінального провадження спрямована на забезпечення реалізації прав потерпілого, які виникають у нього з моменту набуття відповідного процесуального статусу, а зміст діяльності становлять передбачені законом дії із застосуванням процесуальних засобів, що включають: допомогу із поданням заяви про кримінальне правопорушення, ініціювання, участі у проведенні слідчих (розшукових) та інших процесуальних дій, оцінку їх законності та доцільності, поновлення порушених прав потерпілого, відшкодування шкоди, заподіяної кримінальним правопорушенням, оцінку доцільності укладення угоди про примирення та роз'яснення процесуальних наслідків [4, с. 149].

Тобто участь захисника на стадії досудового розслідування, надає особі яка підозрюється у вчиненні злочину найбільше гарантій, що її права і законні інтереси будуть додержані, у разі порушення захищені.

Отже можна зробити висновок, що допуск захисника до участі у справі на досудовому розслідуванні є серйозною процесуальною гарантією прав підозрюваного, обвинуваченого і сприяє підвищенню якості та ефективності захисту та здійсненні слідства. Участь захисника на досудовому розслідуванні створює додаткову гарантію проти прояву обвинувального ухилу зі сторони окремих слідчих і дозволяє повніше, всесторонньо і об'єктивніше встановити і дослідити всі обставини справи, всі докази у справі.

Використані джерела:

1. Маланчук П. М. Функція захисту в кримінальному процесі України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Київ, 2007. 201 с.

2. Скрябін О. М. Проблемні питання підтвердження повноважень захисника у кримінальному провадженні України. Вісник Запорізького національного університету (Серія «юридичні науки»). 2013. № 3. С. 239 – 245.

3. Рогальська В.В. Змагальність у досудовому провадженні : монографія. За наук. ред. д-ра юрид. наук, проф. Л.М. Лобойка. Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2012. 172 с.

4. Дубівка І. В. Діяльність адвоката в стадії досудового розслідування щодо надання правової допомоги свідку. Науковий вісник публічного та приватного права. 2016. №1. С. 145–150.

Большаков Дмитро Олегович

студент 2 курсу магістратури

Навчально-наукового інституту післядипломної освіти

Чорноморського національного університету імені Петра Могили

ОСНОВНІ ВИДИ ЗАМАХУ

У кримінальному законі раніше ніколи не виділявся поділ замаху на види. Однак, цей суттєвий недолік був усунений законодавцем під час прийняття та затвердження нового Кримінального кодексу. Теорія кримінального права, а тепер уже й кримінальний закон залежно від характеру вчинених дій та наближення моменту закінчення злочину, поділяє замах на два основних види: закінчений та незакінчений. Цей поділ розрізняє конкретні виконані протиправні дії за обсягом, що в свою чергу впливає на загальну оцінку суспільної небезпеки вчиненого.

На думку Н.Ф. Кузнецової такий поділ замаху є несуттєвим, оскільки і початок і закінчення виконання злочину однаково відноситься до замаху, незалежно від того чи перервана злочинна діяльність на початку, чи в кінці проти волі винного. Н.Ф. Кузнецова стверджує, що поділ не має принципового значення тому, що в більшості випадків все виконання злочину виражене в одній дії. Далі вона ж зазначає, що розрізняти початок і кінець виконання практично не можливо і робить висновок, що такий поділ недоцільний, оскільки він не викликається природою замаху [1, с. 9].

Цілий ряд відомих вчених сприймають поділ замаху на закінчений та незакінчений, однак серед них немає одностайності щодо критеріїв поділу замаху на види. Одні з них беруть за основу критерій суб'єктивний, деякі – об'єктивний [2], інші вважають правильним поєднання загальних критеріїв [3].

Сутність суб'єктивного критерію полягає в тому, що вид замаху визначається залежно від оцінки ступеня завершення злочинних дій самим винним. Змістом суб'єктивного критерію є усвідомлення особою ступеня завершеності дій, що вчиняються. Прибічники об'єктивного критерію вважають, що замах буде незакінченим або закінченим в залежності від фактичного завершення дій, згідно з їх описом у диспозиції статті Особливої частини Кримінального кодексу. Змішаний критерій передбачає збіг ступеня фактичного завершення дій винного та власної оцінки ним цього ступеня. Здавалося б, поділ за змішаним критерієм є найбільш обґрунтованим. Однак, насправді оцінка дій винним та фактичне їх завершення збігаються не часто. Так, наприклад, завідувач складом матеріальних цінностей з метою приховання розтрата підпалює склад, вважаючи, що пожежа знищить, усе, що в ньому залишилося. Однак осередок пожежі згасає і склад не згорає. У такій ситуації винний переконаний, що він зробив усе для завершення злочину, хоча насправді потрібні були ще й додаткові дії (декілька осередків пожежі, перевірка поширення пожежі, тощо).

Тому, на нашу думку, керуючись принципом суб'єктивної відповідальності та загальноприйнятого твердження, згідно з яким кримінально-правова оцінка діяння визначається передусім виною особи, яка його вчинила, доцільно взяти за основу поділу замаху на види – суб'єктивний критерій. Беручи за основу замах на злочин, його слід вважати незакінченим, якщо винний не вчинив усіх тих дій, що на його думку були необхідними для «успішного» закінчення злочину. Злочинна діяльність не лише об'єктивно залишається незавершеною – не виконані всі дії, що входять до об'єктивної сторони складу злочину, і не настав результат – але й суб'єктивно вона є незакінченою – суб'єкт з незалежних від нього обставин не зміг, зробити всього того, що він вважав за необхідне для реалізації свого злочинного наміру.

Незакінчений замах деякі науковці називають перерваним замахом. Цей термін є неточним, бо не завершення подальших дій не завжди має форму перерваності, спричиненого зовнішніми обставинами. Закінчений замах – це найбільш завершений вид замаху, де ознаки замаху виражені чітко. Закінчений замах характеризується тим, що суб'єкт зробив для настання результату все, що вважав за необхідне, але злочин залишився незавершеним в силу обставин, що не залежали від його волі (невміння, неосвіченість суб'єкта, зовнішні перешкоди, які не залежали від нього та ін.).

З об'єктивної сторони закінчений замах характеризується повним виконанням дій, що складають об'єктивну сторону даного злочину (здійснення пострілу, давання отрути, тощо). Закінчений замах є найбільш близьким до закінченого злочину. Між ними немає відмінності ні в суб'єктивній стороні (в обох випадках злочинний намір, умисел особи цілком реалізовані в її діях), ні в характері дій, що утворюють елемент об'єктивної сторони злочину. Відрізняються вони лише за однією ознакою об'єктивної сторони злочину – за наслідком, що передбачений в законі. Варто наголосити, що ступінь суспільної небезпеки різний

при закінченому і незакінченому замаху. При закінченому замаху всі дії для досягнення результату були виконані, і, отже, в більшості випадків результат міг настати. При незакінченому замаху результат зовсім не міг наступити, так як ще не всі дії були вчинені. Розподіл замаху на два основних види має суттєве значення для практики застосування кримінального закону. Перш за все поділ замаху на злочин необхідний для призначення покарання. Розмежування видів замаху найбільш важливе для індивідуалізації покарання і для застосування норм про значення добровільної відмови від вчинення злочину. Закінчений замах звичайно розглядається як більш суспільно небезпечне діяння, ніж незакінчений, що має знаходити відображення при призначенні винному покарання.

Використані джерела:

1. Кузнецова Н.Ф. Ответственность за приготовление и покушение по советскому уголовному праву : автореф. дисс. .канд. юрид. наук. М., 1953. 15 с.
2. Красницький І.В., Щутяк Л.С. Відповідальність за замах на злочин за кримінальним правом України : монографія. Львів : ЛьвДУВС, 2015. 224 с.
3. Иванов В. Д. Ответственность за покушение на преступление. Караганда : Караганд. ВШ МВД СССР, 1974. 117 с.

Ботук Віктор Володимирович

курсант 4 курсу Прикарпатського факультету (м. Івано-Франківськ)

Національної академії внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ СТЯГНЕННЯ КОМПЕНСАЦІЇ ЗА НЕВИКОРИСТАНІ ВІДПУСТКИ

Розбудова України як демократичної та соціальної держави спрямована на

утвердження соціально-економічних прав людини і громадянина, що дають можливість людині задовольняти свої соціальні потреби й інтереси, насамперед, у сфері трудової діяльності та соціального захисту. Особливої уваги потребують питання, пов'язані з основним видом відпочинку працівників – відпусткою, а саме порядок стягнення грошової компенсації працівникам за невикористану відпустку.

Правове регулювання стягнення компенсації за невикористані відпустки охоплює Конституцію України, Загальну декларацію прав людини, Кодекс Законів про працю України, Закон України «Про відпустки», а також інші спеціальні нормативні акти, що поширюються на окремі категорії працівників, зокрема правоохоронних органів чи військовослужбовців (Закон України «Про Національну поліцію», «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» тощо).

Стаття 83 Кодексу Законів про працю України передбачає право працівників на грошову компенсацію за невикористані щорічні відпустки. Загалом, компенсація за невикористану відпустку – це грошова сума, яка виплачується працівникові замість невикористаної ним відпустки [1].

Відповідно до ст. 6 Закону України «Про відпустки», щорічна основна відпустка надається працівникам тривалістю не менше як 24 календарні дні за відпрацьований робочий рік, який відлічується з дня укладення трудового договору.

Компенсації підлягають такі щорічні відпустки: основна відпустка, додаткова відпустка за роботу зі шкідливими та важкими умовами праці, додаткова відпустка за особливий характер праці, інші щорічні додаткові відпустки, передбачені законодавством, та додаткова соціальна відпустка працівникам, які мають дітей.

Відповідно до ст. 24 Закону України «Про відпустки» та ст. 83 КЗпП України грошова компенсація за невикористані щорічні відпустки надається: у разі

звільнення працівника; звільнення керівних, педагогічних, наукових, науково-педагогічних працівників, спеціалістів навчальних закладів, які до звільнення пропрацювали не менш як 10 місяців; переведення працівника на роботу на інше підприємство; за бажанням працівника; у разі смерті працівника така грошова компенсація за не використані ним дні щорічних відпусток, а також додаткової відпустки працівникам, які мають дітей або повнолітню дитину - особу з інвалідністю з дитинства підгрупи А І групи, виплачується спадкоємцям. Слід звернути увагу на те, що компенсація можлива лише за частину відпустки працівнику, який продовжує працювати на підприємстві і надається виключно за його бажанням у межах робочого року та після його закінчення [2].

Однак досить часто на практиці з різних причин працівники не використовують своє законне право на відпустку, і тоді виникає питання грошової компенсації за невикористану відпустку. Коли працівникові при звільненні не буде видано грошової компенсації, то відповідно до ст. 233 КЗпП України він має право звернутися до суду.

Розглянемо практичні проблеми реалізації права на компенсацію відпустки окремими категоріями працівників, зокрема чи можна стягнути моральну шкоду у разі невиплати компенсації за невикористану відпустку роботодавцем; отримати компенсацію за додаткові відпустки; чи передбачена компенсація у разі звільнення працівника за невикористані відпустки за попередні роки, а також можливість стягнення компенсації за невикористану відпустку в особливий період.

Жовтоводський міський суд Дніпропетровської області, розглядаючи цивільну справу про стягнення компенсації за невикористану щорічну відпустку, середньомісячного заробітку за час затримки розрахунку та моральної шкоди вирішував питання щодо можливості стягнення моральної шкоди у разі відсутності компенсації за невикористану відпустку працівникові. У позові позивачка просила суд стягнути моральну шкоду в обсязі 10000 грн..

Задовольнивши вимоги про стягнення компенсації за невикористану щорічну відпустку та середньомісячного заробітку за час затримки розрахунку, суд частково задовольнив вимоги позивачки щодо стягнення моральної шкоди. У своєму рішенні від 27 червня 2019 р. Жовтоводський міський суд Дніпропетровської області вказав, що оскільки позивачка не отримала компенсацію за невикористану щорічну відпустку при звільненні, то вона змушена була докладати додаткові зусилля для організації свого життя [3]. Водночас, з урахуванням вимог ст.237-1 КЗпП України щодо підстав стягнення моральної шкоди та ст.23 ЦК України щодо вимог розумності та справедливості її розміру, суд задовольнив стягнути моральну шкоду в розмірі 500 грн., а не 10000 грн.

Отже, невиплата компенсації за невикористану відпустку, надає право працівнику на стягнення моральної шкоди, однак розмір відшкодування моральної шкоди залежить від розміру позовних вимог, а також від доказів, які свідчать про наявність моральних страждань у такому випадку.

Використані джерела:

1. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 № 322-VIII URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08>. (дата звернення: 30.11.2020).
2. Про відпустки: Закон України від 15.11.1996 р. №504/96-ВР. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/504/96-ВР> (дата звернення: 30.11.2020).
3. Рішення Жовтоводського міського суду Дніпропетровської області від 27 червня 2019 р., судова справа №176/810/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82679749> (дата звернення: 30.11.2020).

Брик Діана Сергіївна

студентка 3 курсу Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського

СПІЛЬНЕ МАЙНО ПОДРУЖЖЯ ТА ПОРЯДОК ЙОГО ПОДІЛУ

Актуальність. Укладення шлюбу породжує чимало правових наслідків, одним із яких і є виникнення спільності майна. Значна кількість справ, що розглядаються судами, пов'язані саме з поділом майна подружжя, адже дана категорія справ є досить складною, тому і потребує поглибленого аналізу, дослідження та пошуку способів для розв'язання проблем даного типу. Саме тому на сучасному етапі суспільного розвитку питання спільності майна та його поділу є досить актуальним.

Мета: дослідження основних правових аспектів поділу спільного сумісного майна подружжя, дослідження та аналіз особливостей вирішення і розгляду справ щодо поділу спільного майна подружжя.

Сутність дослідження. Право власності – це одне із ключових понять конституційного, цивільного, сімейного законодавства України, гарантоване як національними, так і міжнародними нормативно-правовими актами.

Норми Конституції України гарантують недоторканість права власності. Тобто жодна особа не може бути незаконно позбавлена права власності, окрім виключних випадків, передбачених законодавством України, за наявності рішення суду і лише з мотивів суспільної необхідності [1].

Норми цивільного законодавства гарантують непорушність права власності особи. Зокрема, це закріплено у ст. 321 Цивільного кодексу України, де визначено, що право власності є непорушним, тобто ніхто не може бути протиправно обмежений чи позбавлений здійснення цього права [5].

Норми Сімейного кодексу України закріплюють принцип спільності майна подружжя. Проаналізувавши норми даного нормативно-правового акту можна стверджувати, що спільна власність подружжя – це усе майно, набуте подружжям

за час шлюбу. Але при цьому не завжди має значення те, хто купував річ, на кого вона оформлена, за чиї кошти придбана тощо. До сумісної власності подружжя належать також і будь-які доходи, отримані за час шлюбу, в тому числі зарплати, пенсії, стипендії та інших доходи. Як чоловік, та і дружина мають рівні права відносно такого майна. Загальноприйнятим є те, що будь-який правочин на рахунок такого майна, вчиняється за згодою іншого з подружжя та в інтересах подружжя. Закон не вимагає чіткого визначення форми згоди, окрім випадків, коли такий договір підлягає нотаріальному посвідченню або реєстрації.

У законодавстві України передбачено 2 способи поділу спільного сумісного майна подружжя, при яких встановлені особливі положення, що регулюють порядок поділу спільного майна подружжя. Перший здійснюється у судовому порядку, який передбачає встановлення спільної часткової власності подружжя у відношенні $\frac{1}{2}$ для кожного з членів подружжя. Суд у такому випадку виносить рішення, яке є правовстановлюючим документом, що породжує юридичні права і обов'язки. Другий здійснюється у позасудовому порядку (договірний), який передбачає встановлення для кожного члена подружжя (колишнього подружжя) права власності на окремі об'єкти. Найчастіше у такому випадку укладається угода про поділ майна або договір, у якому буде визначений обсяг часток і порядок їх розподілу [4].

Ключовим моментом при поділі майна подружжя є врахування інтересів дітей, яким суд приділяє особливу увагу. Згідно з ч. 1 ст. 70 Сімейного кодексу при вирішенні справ про поділ майна подружжя суд бере до уваги інтереси дружини, чоловіка, дітей та інші обставини, що мають істотне значення [4].

Згідно з аб.5 п. 30 постанови Пленуму Верховного суду України «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя» №11 від 21.12.2007 року при визначенні способу поділу спільного

майна в натурі й у разі, якщо немає відступу від засад рівності часток, суд враховує інтереси неповнолітніх або непрацездатних повнолітніх дітей або другого з подружжя, що заслуговують на увагу. Тобто, проаналізувавши дані норми, можна стверджувати, що при вирішенні справ, що стосуються поділу спільного майна подружжя, суд бере до уваги інтереси третіх осіб.

Висновки. Поділ спільного майна подружжя – особливий правовий інститут, який має на меті припинення права спільної сумісної власності на майно та виникнення спільної часткової власності та можливий у судовому та позасудовому порядку за відповідними правилами. Інститут поділу спільної сумісної власності подружжя є досить поширеним у сучасній Україні. У більшості справ, які вирішуються судом, позови про поділ сумісної власності подружжя задовольняють повністю або частково, при цьому майно ділиться зазвичай у співвідношенні 1/2. У кожному окремому випадку суду надаються докази, які підтверджують право на таке майно, вкладення щодо поліпшення такого майна та інші докази.

Використані джерела:

1. Конституція України (URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 14.11.2020 р.)
2. Круглова О. О. "Правовий режим майна подружжя: нормативно-правове регулювання". Юридичний науковий електронний журнал – електронне наукове фахове видання. 2017. 99 с.
3. Постанова Пленуму Верховного суду України «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя» №11 від 21.12.2007р. (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0011700-07#Text> (дата звернення 14.11.2020 р.)

4. Сімейний кодекс України (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2947-14#Text> (дата звернення 14.11.2020р.)
5. Цивільний кодекс України (URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/435-15#Text> (дата звернення 14.11.2020 р.)

Будяк Валерія Володимирівна

студентка 4 курсу Сумської філії

Харківського національного університету внутрішніх справ

Покутня Маргарита Володимирівна

студентка 4 курсу Сумської філії

Харківського національного університету внутрішніх справ

**БАЛАНС ІНТЕРЕСІВ ЯК ОСНОВНА ЗАСАДА ПОБУДОВИ СИСТЕМИ
ПАТЕНТНОЇ ОХОРОНИ**

Розподіл на приватне і публічне стоїть на чолі кута у всього сучасного світу. Часто зрушенням кордону між ними маніпулюють, обґрунтовуючи порушення або надмірне втручання в приватно-правові сфери. Це безумовно може стосуватися сфери інтелектуальної власності. Сучасною тенденцією правового і економічного розвитку демократичних країн є використання балансу приватних і публічних інтересів як керівних засад здійснення правового регулювання. Баланс приватних та публічних інтересів є загальною засадою права інтелектуальної власності і, зокрема, патентного права, хоча чітко визначеного переліку принципів правового регулювання відносин в сфері інтелектуальної власності. Вочевидь тому, що право інтелектуальної власності, переважним чином, розглядається як підгалузь права

цивільного. В той же час все сучасне право пронизане ідеєю балансу інтересів. Поняття «баланс інтересів» – не те ж саме, що просте примирення на тих чи інших умовах більшості і меншості, держави і особистості. Це поняття набагато змістовніше і глибше [1]. Як один з науковців зазначає, це «метаідея, котра лежать в основі більшості правових позицій Європейського суду із прав людини (далі ЄСПЛ) [2, с. 241].

Протиставленими приватним інтересам особи у разі розгляду справи Європейським судом є ті інтереси, які сформульовані в Конвенції як елемент допустимих обмежень прав людини. Аналізуючи такі обмеження можна виділити три складові умов виправданості: втручання здійснене «згідно із законом»; воно відповідає законній (легітимній) меті; воно «необхідне в демократичному суспільстві». Якраз необхідність в демократичному суспільстві і містить в собі зміст або сутність конкуруючого приватному інтересу. Така необхідність зумовлюється причинами, що виправдовують втручання, які, в свою чергу, мають бути «відповідними та достатніми», для такого втручання має бути «нагальна суспільна потреба», а втручання пропорційним законній меті [3, с. 28]. По суті, суспільна потреба, усвідомлена і мотивуюча діяльність відповідних осіб, стає інтересом-конкурентом приватному інтересу.

В чому значущість питання про баланс інтересів в рамках цього дослідження? Сам патент не є об'єктом права інтелектуальної власності — таким об'єктом є винахід. Патент - це лише документ, що засвідчує право інтелектуальної власності на відповідний об'єкт. Права з патенту надають можливість власникам патенту усувати конкурентів. Патент надає право фармацевтичним компаніям диктувати ціни на ринку і не пускати на ринок не менш якісні, але значно дешевші аналогічні версії. Відповідно до Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» [4] (ст. 6) строк чинності майнових прав інтелектуальної власності на винахід становить 20 років від дати

подання заявки до НОІВ. Відповідно до ст. 27-1 цього ж закону володілець патенту на винахід, об'єктом якого є активний фармацевтичний інгредієнт лікарського засобу, процес отримання лікарського засобу або застосування лікарського засобу, засіб захисту тварин, засіб захисту рослин, введення в обіг якого в Україні надається відповідним компетентним органом згідно із законодавством України, має право на продовження строку чинності майнових прав інтелектуальної власності на такий винахід (додаткова охорона), яке засвідчується сертифікатом додаткової охорони. І цей строк додаткової охорони не може перевищувати п'ять років.

Тобто, зрозуміло що з урахуванням витрат на розробку та впровадження лікарського препарату фармацевтичні компанії будуть зацікавлені в якомога тривалішому охороні та захисту їх виключних патентних прав.

Не вдаючись до спору про те, чи існують взагалі якісь об'єднані інтереси, які отримали назву публічних, чи існує лише сукупність спільних приватних інтересів, зазначимо, варто визначитися з тим, що одновекторні інтереси в певному суспільстві мають місце. Право інтелектуальної власності як держав світу, так і України це враховує, і відтоді прагне просувати та підтримувати конкретні суспільні інтереси.

Ефективне лікування або запобігання проблемам зі здоров'ям може вимагати і вимагає проведення досліджень та розробок нових технологій. Уряди сприяють науковим дослідженням у галузі охорони здоров'я різними способами, включаючи проведення досліджень у державних установах, оплату за проведення досліджень у формі грантів, податкових пільг або призів та створення стимулів у формі патентів або інших прав, що мають стимулювати до розробки та впровадження нових методів лікування та лікарських препаратів.

Використані джерела:

1. Смирнов А. Социальное назначение уголовного судопроизводства: истина или умиротворение сторон? URL: <https://justicemaker.ru/view-article.php?id=22&art=5463> (дата звернення: 14.12.2020)

2. Чепис О. І. Баланс інтересів суб'єктів права інтелектуальної власності крізь призму принципів пропорційності та справедливості. Актуальні проблеми держави і права. 2020. С. 241-246

3. Фулей Т. І. Збірка навчальних матеріалів курсу для учасників тренінгу «Застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та практики європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя». К.: ВАІТЕ, 2017.

4. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі: Закон України від 15.12.93 р. № 3687-ХІІ. Верховна Рада України веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text> (дата звернення: 14.12.2020)

Будяк Валерія Володимирівна

студентка 4 курсу Сумської філії

Харківського національного університету внутрішніх справ

Покутня Маргарита Володимирівна

студентка 4 курсу Сумської філії

Харківського національного університету внутрішніх справ

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ІНВЕСТИЦІЙ

Провідну роль у формуванні та зміцненні виробничого потенціалу держави і соціального добробуту населення відіграють інвестиції, які водночас впливають на різні сфери суспільного життя.

Інвестування є базовим процесом розширеного відтворення та вирішення сучасних проблем вітчизняної економіки, а це, в свою чергу, впливає на економічне зростання, розвиток науково-технічного прогресу та в цілому на соціально-політичне становище країни.

Проблеми інвестування завжди знаходилися в центрі наукових праць вітчизняних і зарубіжних економістів, серед яких найвагоміший внесок зробили: І. Бланк, Л. Борщ, Зві Боді, М. Денисенко, І. Ігошин, Алекса Кейна, Алана Дж. Маркус, А. Музиченко, А. Пересада, В. Федоренко, М. Чеботарьов та ін.

Термін «інвестиції» трактується неоднозначно, оскільки існують різні визначення цього поняття, які мають значні відмінності. Це й обумовлює необхідність уточнення їх сутності.

А. Сміт розуміє інвестиції як заощадження, які не споживаються, а спрямовуються на створення виробничого устаткування або технічних удосконалень, фактично прирівнюючи значення заощаджень до інвестицій [2].

Е. Румянцева інвестиції розглядає як один з ключових чинників економічного зростання, довгострокові та короткострокові вкладення капіталу, що складаються з капітальних витрат (капітальних вкладень); витрат, пов'язаних з приростом оборотного капіталу (при розширенні виробництва) або оборотним капіталом в повному об'ємі, необхідним для запуску виробництва (при створенні нових виробництв), а також витрат, необхідних для підготовки інвестиційного проекту [2].

В різних розділах науки та галузях практичної діяльності зміст поняття інвестиції має свої особливості, а саме:

– в макроекономіці інвестиції є частиною сукупних витрат, що складаються з витрат на нові засоби виробництва, інвестицій в житло, і приросту товарних запасів. Тобто, інвестиції – це частина ВВП, що не спожита в поточному періоді, і забезпечує приріст капіталу в економіці [1];

– в теорії виробництва, і в цілому в мікроекономіці, інвестиції – це процес створення нового капіталу (засоби виробництва, людський капітал);

– у фінансовій теорії під інвестиціями розуміють придбання реальних або фінансових активів, тобто це сьгоднішні витрати, метою яких є отримання майбутнього зиску [4].

Інвестиції як економічна категорія розглядається не лише науковцями та економістами-практиками, але й на рівні державних органів влади: так, в Україні теоретичне обґрунтування категорії інвестицій знайшло своє відображення в Законі України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 р. Відповідно до цього Закону, інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) та/або досягається соціальний та екологічний ефект.

Такими цінностями можуть бути:

4. кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери (крім векселів);

5. рухоме та нерухоме майно (будинки, споруди);

6. майнові права інтелектуальної власності;

7. сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань, оформлених у вигляді технічної документації, навиків та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих («ноу-хау»);

8. права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права;

9. інші цінності [3].

Отже, ми бачимо, що знайти всебічне трактування інвестицій у єдиному економічному понятті практично неможливо.

На наш погляд, визначення інвестицій, що подане у даному законі є одним з найкращих, оскільки, перш за все, враховує характер інвестицій і визначає їх як послідовний процес вкладання цінностей та отримання прибутку (доходу) або соціального ефекту, а також містить широку класифікацію інвестицій.

Таким чином, здійснивши аналіз поглядів різних науковців щодо економічної сутності інвестицій, варто зазначити, що інвестиції – це складне поняття, що поєднує в собі різні економічні процеси, які впливають на виробництво, розподіл, обмін та споживання національного продукту, тобто вони є фундаментальною основою суспільного відтворення.

Використані джерела:

1. Гвоздєв Ю.В. Економічна сутність і значення інвестицій та інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання. Економічні науки. 2018. № 3. С. 57-67.
2. Петухова О.М. Інвестування: навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2018. 335 с.
3. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 року № 1560-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12>.
4. Сорока Л.М. Економічна сутність інвестицій та теоретичні основи інвестування. Ефективна економіка. 2014. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2888>.

Голованчук Альона Анатоліївна

студентка З курсу Вінницького державного

педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

ПІДСТАВИ ПРИПИНЕННЯ ШЛЮБУ

Відповідно до статті 51 Конституції України шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки і чоловіка. Кожен із подружжя має рівні права і обов'язки у шлюбі та сім'ї. [1]

Стаття 291 Цивільного кодексу України говорить нам про те, що кожна особа має право на сім'ю незалежно від віку та стану здоров'я. [6]

Шлюб – це форма людських взаємовідносин, що визначає їхні взаємні права та обов'язки між собою та по відношенню до їхніх дітей. В Україні шлюб реєструється в органах державної реєстрації актів цивільного стану. Поняття шлюбу тісно пов'язано із поняттям сім'ї.

Що ж стосується самого поняття припинення шлюбу, то під ним ми розуміємо припинення правовідносин, які виникли із зареєстрованого шлюбу між подружжям, що зумовлено певними юридичними фактами.

Розглядаючи та аналізуючи статтю 104 Сімейного кодексу України бачимо, що основною причиною припинення шлюбу є його розірвання. Також важливим є момент з якого шлюб припиняється у разі його розірвання, про що йдеться у статті 114 Сімейного кодексу України. [4]

Життєві ситуації, як відомо, не передбачувані. Доля кожної людини унікальна, кожен життєвий шлях неповторний. На жаль, поряд з радісними подіями на ньому зустрічаються і сумні. Не завжди подружжя витримує випробування часом своїх почуттів і бажає розірвати шлюб. [5]

Припинення шлюбу розглядається як припинення особистих немайнових і майнових правовідносин подружжям. До юридичних фактів, що припиняють шлюб, ми можемо віднести такі обставини:

- смерть одного з подружжя;
- оголошення судом одного з подружжя померлим.

Якщо один з подружжя помирає, то іншому не потрібно ніякого спеціального оформлення документів про припинення шлюбу – шлюб буде припинено автоматично. В таких випадках шлюб вважається припиненим з моменту смерті чоловіка або з моменту вступу в законну силу рішення суду про оголошення чоловіка померлим. Єдиним документом, що підтверджує припинення шлюбу внаслідок смерті одного з подружжя, буде свідоцтво про його смерть, видане органом ДРАЦС. [2]

Також ще одним варіантом припинення шлюбу може бути його розірвання. Відповідно до статей 105, 106, 107, 109 та 109 Сімейного кодексу України шлюб може бути припинено за спільною заявою подружжя, яке не має дітей, за заявою одного з подружжя, за рішенням суду за спільною заявою подружжя, яке не має дітей та за рішенням суду за заявою одного з подружжя. [4]

Перелік випадків, коли шлюб припиняється державним органом реєстрації актів цивільного стану за спільною заявою дружини та чоловіка:

- а) дружина та чоловік не мають дітей віком до 18 років;
- б) дружина та чоловік згодні на розірвання шлюбу.

Випадки, коли шлюб припиняється державним органом реєстрації актів цивільного стану за заявою одного з подружжя:

а) другий з подружжя визнаний безвісно відсутнім, недієздатним, засуджений за вчинення злочину до позбавлення волі на строк не менш як три роки;

б) питання про наявність у подружжя дітей у цьому випадку значення не має. [2].

Також в главі 5 Сімейного кодексу України вказано про визнання шлюбу недійсним, що також можна фактично вважати однією із причин припинення шлюбу. Розірвання шлюбу відрізняється від визнання шлюбу недійсним тим, що при розлученні шлюб припиняється на майбутній час, тоді як визнання шлюбу

недійсним має зворотну силу й припиняє правові наслідки шлюбу з моменту його взяття.

Судова практика налічує величезну кількість справ щодо розірвання шлюбу в судовому порядку за заявою одного із подружжя чи за заявою обох. Прикладом такої практики є рішення Васильківського міськрайонного суду Київської області, де позивач звернувся до суду з позовом про розірвання шлюбу. В обґрунтування своїх вимог зазначив, що він із відповідачкою перебуває в зареєстрованому шлюбі. Зазначив, що вони припинили шлюбні відносини та збереження шлюбу є неможливим. Позивач бажає розірвати шлюб, а відповідач проти цього не заперечує. Клопотань про надання строку для примирення не заявлено. Оскільки із змісту позовної заяви встановлено, що шлюб між сторонами має формальний характер, суд приходять до висновку, що подальше спільне життя подружжя і збереження шлюбу буде суперечити інтересам позивача, що має істотне значення.

Дослідивши письмові докази по справі у їх сукупності, суд приходять до наступних висновків – позов задовольнити, шлюб розірвати. [3]

Використані джерела:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 29.11.2020).
2. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України // Юристконсульт : веб-сайт. URL: <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/sku.html> (дата звернення: 29.11.2020).
3. Рішення Васильківського міськрайонного суду Київської області у справі № 362/5630/20 // Судова практика: веб-сайт. URL: <https://reustr.court.gov.ua/Review/93086083> (дата звернення: 29.11.2020).
4. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 29.11.2020).

5. Сімейні правовідносини. Законодавство. Позовні заяви: Збірник нормативних актів / Ред. В. Г. Гончаренко, О. В. Дзера, О.М. Джужа та ін. – К. : Юрінком Інтер, 2016. 319с.

6. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n1486> (дата звернення: 29.11.2020).

Гурін Максим Юрійович

курсант ІПЮК для СБУ Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМИ ДОПУСТИМОСТІ МАТЕРІАЛІВ НСРД

Слідчі (розшукові) дії є діями, спрямованими на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні також це - основний засіб отримання доказів у кримінальному процесі. Особливе місце серед них посідають негласні слідчі (розшукові) дії (далі – НСРД), від успішного здійснення яких залежить якість досудового розслідування та ефективність правосуддя в кримінальному провадженні. Згідно досліджень, завдяки НСРД у світі розкривається та розслідується понад 85% тяжких та особливо тяжких злочинів, а вчинених в умовах неочевидності, організованими злочинними угрупованнями, проти основ національної безпеки – 100%. Водночас, як показує аналіз вітчизняної правозастосовної практики, лише до 5% їх результатів визнаються доказами національними судами, що безумовно актуалізує дослідження причин такого низького використання результатів НСРД для отримання доказів у кримінальному провадженні.

Згідно ч.1 ст. 252 КПК України, фіксація ходу і результатів негласних слідчих (розшукових) дій повинна відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження, передбаченого цим Кодексом. Таким чином, на негласні слідчі (розшукові) дії поширюється також і положення глави 5 Кримінального процесуального кодексу України – Фіксування кримінального провадження. Процесуальні рішення. Про даний факт співробітники правоохоронних органів досить часто забувають і порушують закон в цій частині. Крім того, на негласні слідчі (розшукові) дії поширюються положення глави 40 Кримінального процесуального кодексу України – Кримінальне провадження, яке містить відомості, що становлять державну таємницю. В своїй більшості співробітники правоохоронних органів України ігнорують положення глави 40 КПК України під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Відповідно до ч.1 ст. 84 КПК України, доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому цим Кодексом порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню. Тобто, відповідно до ч. 1 ст. 84 КПК України, фактичні дані, які отримані не в порядку передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України, доказами в кримінальному провадженні в принципі бути не можуть. Відповідно до ч.1 ст. 86 КПК України, доказ визнається допустимим, якщо він отриманий у порядку, встановленому цим Кодексом.

Таким чином, положеннями ч.1 ст. 84 та ч.1 ст. 86 КПК України встановлено, що доказ є доказом і може бути визнаний допустимим, лише в тому випадку, коли він отриманий виключно в порядку, передбаченому положеннями Кримінального процесуального кодексу України. В інших випадках, доказ не може бути визнаний доказом та не може бути визнаний допустимим. Відповідно ж до ч.2 ст. 86 КПК України, недопустимий доказ не може бути використаний при прийнятті

процесуальних рішень, на нього не може посылатися суд при ухваленні судового рішення. Таким чином, судам необхідно звертати особливу увагу на порядок отримання доказів слідчим та прокурором під час досудового розслідування та ретельно з'ясовувати, чи в порядку, передбаченому положеннями КПК України, отриманий той чи інший доказ в кримінальному провадженні. Це ж правило безумовно повинно застосовуватися і до доказів, які отримані під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Типовою помилкою слідчих та працівників оперативних підрозділів під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій є не лише методи їх проведення, а й оформлення отриманих внаслідок НСРД даних у відповідних протоколах. Саме на оформлення протоколів про хід і результати негласних слідчих (розшукових) дій судам необхідно звертати особливу увагу. Відповідно до ч.1 ст. 252 КПК України, фіксація ходу і результатів негласних слідчих (розшукових) дій повинна відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження, передбаченим цим Кодексом. За результатами проведення негласної слідчої (розшукової) дії складається протокол, до якого в разі необхідності долучаються додатки.

Підкреслюю, що в протоколі НСРД повинно бути зафіксовано хід даної процесуальної дії. Разом із тим, системною помилкою правоохоронних органів є складання протоколу про результати негласної слідчої (розшукової) дії і не фіксування в протоколі НСРД ходу даної процесуальної дії.

Відповідно до ч.1 ст. 106 КПК України, протокол під час досудового розслідування складається слідчим або прокурором, які проводять відповідну процесуальну дію, під час її проведення або безпосередньо після її закінчення. Отже, протокол про хід і результати НСРД, оскільки він є негласною слідчою дією, а відповідно не може бути складений під час цієї дії, повинен бути складеним безпосередньо після закінчення даної процесуальної дії. Даний

протокол не може бути складений наступного дня, через тиждень або рік після закінчення конкретної негласної слідчої (розшукової) дії. Він має бути складений безпосередньо після закінчення процесуальної дії і саме тією посадовою особою, яка провела цю негласну слідчу (розшукову) дію.

Якщо ж протокол складений через тривалий час після закінчення процесуальної дії або не тією особою, яка безпосередньо проводила негласну слідчу (розшукову) дію, суд має право визнати даний доказ недопустимим, оскільки він отриманий не в порядку, передбаченому Кримінальним процесуальним кодексом України.

Велика Палата ВС у постанові від 16.01.2019 р. у справі №751/7557/15-к (провадження №13-37к18) (можна ознайомитися за посиланням: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/79298340>) підтвердила висновок, викладений у постанові Верховного Суду України від 16.03.2017 р. №5-364к16, про те, що за наявності відповідного клопотання процесуальні документи, які стали підставою для проведення негласних (слідчих) розшукових дій (далі — НСРД) та які не були відкриті стороні захисту в порядку, передбаченому ст. 290 КПК України, оскільки тоді їх не було у розпорядженні сторони обвинувачення, можуть бути відкриті іншій стороні, але суд не має допустити відомості, що містяться в цих матеріалах кримінального провадження, як докази.

Велика Палата зазначила, що для доведення допустимості результатів НСРД мають бути відкриті не тільки результати цих дій, але й документи, які стали правовою підставою для їх проведення (клопотання слідчого, прокурора, їхні постанови, доручення, ухвала слідчого судді), оскільки змістом цих документів сторони можуть перевірити дотримання вимог кримінального процесуального закону щодо НСРД.

Обов'язковим елементом порядку отримання доказів у результаті НСРД є попередній дозвіл уповноважених суб'єктів (слідчого судді, прокурора, слідчого) на їх проведення. Сторона захисту має право на доступ до інформації про всі елементи процесуального порядку отримання стороною обвинувачення доказів, які остання має намір використати проти неї в суді. В іншому випадку від початку судового розгляду сторона захисту перебуватиме зі стороною обвинувачення в нерівних умовах.

Документи, які стали правовою підставою для проведення НСРД (зокрема, не розсекречені на момент звернення до суду з обвинувальним актом), не можуть вважатися додатковими матеріалами до результатів проведених негласних слідчих (розшукових) дій, отриманими до або під час судового розгляду, оскільки є їх частиною.

Отже, негласні слідчі (розшукові) дії можуть бути як ефективним засобом отримання доказів у кримінальному процесі, так і засобом грубого порушення прав, свобод і законних інтересів. Тому застосування таких засобів у кримінальному процесі потребує як постійного вдосконалення їх оперативності, так і процесуальних гарантій законності. Водночас негласна природа вказаних дій, складна за своєю структурою процедура їх проведення, інші особливості розкрили певну неготовність судів та учасників кримінального провадження сприймати їх аналогічно іншим процесуальним діям. Поряд із безумовно позитивними наслідками їх проведення відповідна правозастосовна діяльність виявила низку суттєвих проблем щодо можливості використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій для доказування у кримінальному провадженні, підстав та умов визнання результатів цих дій, насамперед пов'язаних із тимчасовим обмеженням гарантованих Конституцією України прав людини, як належних та допустимих доказів.

Даценко Вікторія Олександрівна

студентка 2 курсу Черкаського інституту
пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України

Прокопенко Діана Вікторівна

студентка 2 курсу Черкаського інституту
пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України
Науковий керівник к.е.н., доцент В.С. Чубань В.С.

БЮДЖЕТНИЙ ПРОЦЕС В УКРАЇНІ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Сутність бюджетного процесу складна та багатогранна. Широке розуміння цього процесу полягає в тому, що вся діяльність, яка базується на владних повноваженнях певних органів, має бути підпорядкована чітким процедурним формам, які забезпечують законність, доцільність та обґрунтованість цієї діяльності. Тому, чіткий порядок, ретельно продуманий і розроблений повинен супроводжувати кожну стадію бюджетного процесу.

Пропонуємо розглянути функції бюджетного процесу на рис. 1.

«Бюджетний процес – «це регламентована нормами права діяльність, пов'язана зі складанням, розглядом, затвердженням бюджетів, їх виконанням і контролем за виконанням, заслуховуванням звітів про виконання бюджетів, що входять до бюджетної системи України» [1].

Погоджуємося з думкою Ю.О. Фоменко, що до проблем кожної стадії бюджетного процесу належать: відсутність чіткої правової регламентації,

зумовленої суперечливими змінами та доповненнями до Бюджетного кодексу України; забезпечення прозорості та об'єктивності, оскільки саме ці принципи сприяють грамотній фінансовій, а зокрема бюджетній політиці держави, є основними у сфері забезпечення ефективного розподілу та управління фінансовими ресурсами; порушення бюджетної дисципліни – прогалини в законодавстві, які надають можливість недотримуватися та ухилятися від виконання норм законодавства учасниками бюджетного процесу; фрагментарний характер відповідальності учасників бюджетного процесу, який є результатом уникнення відповідальності [2].

Функції бюджетного процесу

— – фінансова, оскільки бюджетний процес є методом фінансової діяльності держави;

— – контрольна – чітке правове регулювання бюджетного процесу забезпечує законність повноважень учасників бюджетного процесу під час складання, розгляду, затвердження, внесення змін, виконання бюджетів і звітування про їхнє виконання;

— – розподільна – для виконання своїх функцій держава повинна мати достатні грошові кошти, які вона формує шляхом розподілу ВВП. Найважливішим засобом, коштами якого держава здійснює розподіл і перерозподіл внутрішнього продукту є державний бюджет;

— – політична – завданням бюджетного процесу є вирішення суперечок, пошук компромісу та досягнення консенсусу під час планування, розгляду та затвердження бюджету;

— – планово-аналітична – полягає в запровадженні засобів планування та контролю враховуючи можливості інформаційно-аналітичних систем доступних для кожного громадянина держави, за допомогою яких можливо отримувати інформацію, аналізувати та порівнювати її (прикладом є запровадження інформаційно-аналітичної системи «Прозорий бюджет», завданням якої є підвищення обізнаності, відкритості та ефективності використання бюджетних коштів);

— комунікаційна — передбачає постійний зв'язок, взаємодію та спілкування учасників бюджетного процесу з громадянами, використання засобів для діалогу та обміну інформацією на засадах партнерства за допомогою чого учасники бюджетного процесу можуть зрозуміти помилки та мати можливість їх виправити, а також зміцнити довіру громади до влади.

Щоб уникнути проблем у бюджетному процесі, слід доповнити Бюджетний Кодекс України нормами, що передбачали б відповідальність учасників бюджетного процесу за невиконання, чи несвоєчасне виконання процедур формування і погодження проекту Закону про державний бюджет, а також проводити незалежними експертами перевірку на кожній зі стадій бюджетного процесу.

Використані джерела:

1. Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>(дата звернення: 24.11.2020)
2. Фоменко Ю. О. Принцип публічності та прозорості у бюджетному процесі. Вороновські читання (єдність адміністративних та фінансових процедур): збірник матеріалів міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 5–6 жовтня 2018 р.). Харків: Асоціація фінансового права України, 2018. С. 579–582.

Довженко Дарина Олександрівна

студентка 2 курсу Льотної академії

Національного авіаційного університету

Науковий керівник д.ю.н. С.І. Москаленко

**АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ПАСАЖИРА В ГАЛУЗІ
ЦИВІЛЬНОЇ АВІАЦІЇ**

Міжнародні сполучення — це перевезення вантажів або пасажирів між кількома країнами, особливістю яких є обов'язковий перетин кордону як мінімум хоча б двох суміжних країн. Специфічним суб'єктом договору перевезення є пасажир. З одного боку, він повинен бути забезпечений комфортом, іншими якісними умовами під час перельоту, а з іншого повинен не завдавати шкоди та не створювати ризикованих ситуацій іншим особам. В юриспруденції виділяють 4 види відповідальності: адміністративну, кримінальну, цивільну, дисциплінарну [1, С. 277-278].

Відповідно до ст. 1 Повітряного кодексу України, пасажир - фізична особа, яка перевозиться повітряним судном за згодою перевізника відповідно до договору перевезення, крім членів екіпажу та додаткових спеціалістів на борту повітряного судна, працівників експлуатанта повітряного судна, уповноваженого представника відповідного національного органу регулювання та осіб, які супроводжують вантаж. [1, С. 277-278].

Основними нормативними актами які регулюють питання поведінки та відповідальності пасажирів на борту повітряного судна та відповідальності за її порушення є: Правила польотів цивільних повітряних суден у повітряному просторі України, Повітряний Кодекс України, Кодекс України про Адміністративні Правопорушення. [1, С. 277-278]. Відповідальність за адміністративні правопорушення на транспорті містить глава 10 КУпАП «Адміністративні правопорушення на транспорті, в галузі шляхового господарства і зв'язку. [1, С. 277-278].

Варто відмітити, що на сьогодні відповідальність пасажирів на борту є найчастіше невеликою. До того ж, фактів притягнення пасажирів літаків міжнародного сполучення до відповідальності в Україні досить мало. [1, С. 277-278].

Найчастіше пасажир може бути притягнутий саме до адміністративної відповідальності[1, С. 277-278]. До порушень правил поведінки пасажирів на борту повітряного судна під час польоту відноситься: порушення правил поведінки, встановлених експлуатантом повітряного судна; не виконання вимог авіа персоналу або екіпажу з дотримання норм і правил забезпечення авіаційної безпеки; вживання наркотиків або надмірної кількості алкоголю, що викликали інтоксикацію; при наборі висоти та заході на посадку самовільне залишення свого місця та пересування салоном; псування будь-якого обладнання та майна на борту ПС; використання аварійно-рятувального обладнання, якщо від екіпажу не надходило такої команди; користування електронними приладами й засобами зв'язку впродовж усього польоту; інші порушення (недозволене куріння, несанкціоноване використання електронних приладів, відмова покинути пасажирський термінал або борт повітряного судна, порушення правил фотографування і кінозйомки і т.д.). Пасажир, який учинив вищевказані дії, вважається порушником правил поведінки на повітряному транспорті і борту повітряного судна України.[1, С. 277-278].

До зазначених осіб може бути застосовано наступні види адміністративних стягнень: 1) За невиконання особами, які перебувають на повітряному судні, розпоряджень командира судна - тягне за собою попередження або накладення штрафу від одного до п'яти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян; порушення правил фотографування, кінозйомки і користування засобами радіозв'язку з борту повітряного судна - тягне за собою попередження або накладення штрафу від одного до трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.[1]

Наведемо приклад.

8 листопада 2018 року рейс української авіакомпанії YanAir, який летів за маршрутом Київ – Шарм-ель-Шейх, здійснив вимушену посадку в аеропорту Каїра через агресивну поведінку пасажира в стані алкогольного сп'яніння.[2]

За словами командира ПС, що здійснював цей рейс, один із пасажирів, що перебував у стані алкогольного сп'яніння, вчинив бійку на борту під час

польоту. Бортпровідники не змогли заспокоїти агресивного пасажира, тому командир ПС був змушений втрутитися, але його зауваження не були прийняті до уваги пасажиром. Через це, командир, здійснив вимушену посадку в найближчому аеропорту – в місті Каїр. Після посадки, пасажири, що брали участь у бійці, були передані правоохоронним органам Каїра. Після повернення в Україну, ці особи, які вчинили порушення правил поведінки на борту ПС, понесли відповідальність згідно статті 112 Кодексу України про адміністративні правопорушення.[2]

Слід відмітити, що на сьогодні визначена міра адміністративного стягнення досить мала за своєю суттю, і фактично не відповідає вчиненному правопорушенню.[1, С. 278]

Підсумовуючи вищезазначене, слід зазначити, що зважаючи на можливий ризик для оточуючих, можливість чималої небезпеки слід збільшити стягнення передбаченні статтею 112 КУпАП.

Використані джерела:

1. Москаленко С.І. Юридична відповідальність пасажира літака міжнародного сполучення. Управління високошвидкісними рухомими об'єктами та професійна підготовка операторів складних систем: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Кропивницький, 24-25 лист. 2016 р. Кропивницький, 2016, С.278-279.

2. Інформацію отримано з електронного ресурсу: URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-46157549> (дата звернення:09.11.2018).

Дубинська Марина Володимирівна

студентка 1 курсу магістратури Сумської філії

Харківського національного університету внутрішніх справ

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ УХИЛЕННЯ ВІД СПЛАТИ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ

Податкова система є одним із важливих елементів економіки України. Але як свідчить практика, конституційний обов'язок повної та своєчасної сплати податків і зборів, закріплений у статті 67 Конституції України, виконується не завжди і не усіма суб'єктами оподаткування. Це призводить до появи ряду негативних тенденцій в економіці та соціальній сфері: порушення правил чесної конкуренції, зростання масштабів корупції, недостатнього фінансування суспільного сектору господарства, відтоку капіталу за кордон тощо. Virішення проблеми ухилення від оподаткування є важливим не лише для протидії фінансовим злочинам, а й для мобілізації достатніх обсягів коштів до державного бюджету України.

Окремі проблеми оподаткування в Україні було висвітлено в наукових працях Н. І. Главацької, Т. В. Калінеску, Т. В. Корягіної, О. О. Мельника, Л. Г. Олейнікової, Л. А. Парфентій, О. О. Харчука та багатьох інших учених.

Згідно статистики Державної податкової служби України 90% підприємств України порушують податкове законодавство, 40–50% ВВП України не оподатковується, тобто входить у тіньовий сектор економіки, що значно перевищує відповідний показник у європейських країнах. Науковці та спеціалісти з питань безпеки та правоохоронної діяльності виділяють наступні причини ухилення від оподаткування: погіршення фінансового становища бізнесу та населення; складність у розрахунках податкових сум; особливості податкової системи та податкової політики, що здійснюється в країні; нераціональна структура

оподаткування; недосконалість юридичної техніки податкового законодавства – складність податкової системи, що обумовлює зниження ефективності податкового контролю та створює можливість уникнути сплати податків; брак досвіду боротьби з податковими правопорушеннями; недостатня захищеність працівників органів контролю при виконанні ними службових обов'язків; недостатній розвиток міжнародної співпраці в справах боротьби з податковою злочинністю та ін.

Але особливу увагу необхідно приділити морально-психологічним причинам, серед яких можна виділити наступні: негативне ставлення до чинної податкової системи; низький рівень правової свідомості та культури населення; корислива мотивація та могутній власницький інстинкт, який особливо інтенсивно виявляється на рівні особистості; відсутність моральної відповідальності за ухилення від оподаткування; несприйняття платниками податків законодавства у сфері оподаткування [3].

Основним завданням податкової служби є забезпечення надходжень до бюджету, підвищення якості наданих платникам послуг, зміцнення довіри та взаєморозуміння між податківцями та платниками податків. Для виконання цих завдань і сприяння добровільній сплаті податків платниками, на нашу думку, податковим органам необхідно використовувати наступні механізми.

По-перше, необхідно створити сприятливі умови для виконання платниками своїх зобов'язань, передбачених податковим законодавством. Для сприяння повному та своєчасному виконанню платниками своїх зобов'язань, працівники податкових органів повинні забезпечити наступні умови: організувати співпрацю з платниками податків так, щоб вони мали можливість своєчасно та добровільно заповнювати і подавати податкові декларації; покращити адміністрування та спростити процедуру подачі декларацій шляхом збільшення ступеня комп'ютеризації та автоматизації процесів складання та подачі декларацій

платниками до податкових органів і забезпечити повну конфіденційність проведених платником операцій, включаючи дані податкової декларації.

По-друге, необхідним є проведення роботи з надання консультацій та роз'яснень платникам податків. Вони мають право одержати роз'яснення, якими слід керуватися в практичній діяльності за умов, що вони не будуть переглядатися та відкликатися в період здійснення операцій з оподаткування.

Працівники податкової служби повинні також широко використовувати методи впливу громадської думки на несумлінних платників податків, боржників бюджету.

Такі види діяльності мають на меті зміцнення партнерських відносин між платниками податків і податковими органами, збільшення обсягів самооподаткування та зміцнення податкової дисципліни платників [2].

Виходячи з вищезазначеного, виявлення та розкриття злочинів, що пов'язані з ухиленням від сплати податків, на сьогодні є одним із напрямів реалізації державної політики у сфері оподаткування. Доцільно вдосконалити податкове законодавство, підвищити рівень податкової культури та податкової дисципліни і ефективно використовувати податкові надходження. На практиці потрібно не збільшувати кількість перевірок і розміри штрафів, а вдосконалювати демократичні інститути, активізувати боротьбу з корупцією і організованою фінансовою злочинністю. Тільки тоді буде забезпечено збалансований економічний розвиток української держави.

Використані джерела:

1. Калінеску Т. В. Причини та тенденції ухилення від сплати податків. Наукові вісті Далівського університету. 2013. № 10. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvdu_2013_10_7.

2. Олейнікова Л. Г. Створення умов та сприяння добровільній сплаті податків як елемент удосконалення податкової політики України. Вісник Запорізького національного університету. 2010. №4. С. 273 - 278.

3. Парфентій Л. А. Ухилення від сплати податків в Україні: причини та методи боротьби. Бізнес Інформ. 2018. №3. С. 290–295.

Єлісєєва Олена Сергіївна

курсант 2 курсу факультету №1 Харківського національного університету внутрішніх справ

ГАРАНТІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ: СУЧАСНА ПРОБЛЕМАТИКА В УКРАЇНІ

Навколо визначення основної суті, змісту та значення гарантій точаться численні дискусії, що пов'язано зі складністю та багатоаспектністю даного поняття, а також виокремлення різних методологічних підходів.

М.В.Вітрук під гарантіями прав, свобод, обов'язків і законних інтересів розуміє позитивно діючі умови та засоби, які забезпечують їх фактичну реалізацію, надійну охорону та захист для всіх і кожного. Негативні фактори не входять до переліку гарантій прав, свобод і обов'язків особи.[3, с. 305]

У свою чергу О.В.Петришин інтерпретує гарантії прав і свобод людини та громадянина в якості системи загальних, політичних, економічних, духовних тощо, і спеціально юридичних засобів та інститутів, спрямованих на створення умов для реалізації прав людини, а також забезпечення їх всебічної охорони та захисту від порушень.[5, с. 456]

Таким чином, гарантії прав і свобод людини – це умови, засоби та способи, створені суспільством, державою, похідними від держави органами, установами, організаціями з метою забезпечення реалізації, захисту та охорони прав і свобод індивіда.

Гарантії, будучи основною складовою законодавства будь-якої держави, мають відповідну класифікацію. Проаналізувавши наукову літературу з цього питання, а також думки різних науковців (В.Л.Федоренка [1, с.157], В.Ф.Погорілка [8, с. 41] тощо), можна зробити невеликий висновок, що найбільш точним і детальним є розподіл гарантій забезпечення прав і свобод на наступні: конституційні, юридичні, морально-політичні, економічні (соціальні) та міжнародні.

Розглядаючи перший вид гарантій слід зазначити, що конституційні гарантії мають нерозривну єдність із основним законом — Конституцією. Саме у цьому юридичному документі найвищої юридичної сили закріплюються основні механізми реалізації, захисту та охорони прав і свобод. Ці гарантії забезпечені авторитетом основного закону. Що ж до Конституції України, то слід вказати на те, що проблеми конституційного забезпечення прав і свобод людини наразі існують. Вони пов'язані зі складною ситуацією у державі (збройна агресія на Донбасі, безробіття, низький соціальний захист населення тощо), поширенням гострої респіраторної хвороби Covid-19, у результаті чого масово порушуються наступні права: право на вільне пересування, право на свободу світогляду і віросповідання, право на мирні зібрання та на свободу об'єднання, соціальні та економічні права тощо.

Для надійного захисту прав і свобод людини і громадянина існують міжнародно-правові гарантії їх забезпечення. Для держави, що є головним гарантом такого забезпечення пріоритетним має залишатися не лише внутрішньогарантійна політика. Разом з тим держави як учасниці міжнародного

співробітництва в галузі прав людини приймають на себе відповідні міжнародно-правові зобов'язання та за взаємною згодою визначають засоби їх міжнародно-правового забезпечення.[4, с.230-236]

Юридичні гарантії встановлюються державою в законах, а також у поточному галузевому законодавстві (кримінально-процесуальному, цивільно-процесуальному, трудовому та ін.). Одним із різновидів правових гарантій прав і свобод людини та громадянина є гарантія судового захисту. Статтею 55 Конституції України встановлено, що права і свободи людини і громадянина захищаються судом. [6] Наразі в Україні, наприклад, відсутні реально діючі механізми забезпечення права на вільне звернення до суду засуджених, що пов'язано з фактами не тільки цензурування, а й тиску адміністрації з метою примусити засуджених відмовитися від захисту своїх прав у суді. [7, с. 6]

Вагоме значення мають морально-політичні гарантії прав і свобод. Вони сформовані під впливом громадської думки на розвиток демократичної політичної системи. Наразі в нашій державі морально-політичні гарантії не діють в повному обсязі, що пов'язано з низьким розвитком правової культури громадян. Швидкими темпами розвивається правовий нігілізм. Дані процеси, в першу чергу, пов'язані з необізнаністю громадян щодо своїх прав та обов'язків, низьким рівнем освіченості, станом законності в суспільстві.

В умовах розвитку ринкової економіки суттєвим стає значення економічних, або соціальних гарантій забезпечення прав та свобод людини. Вони мають динамічну специфіку, що пов'язано з проходженням економічних процесів у світі. До таких процесів слід віднести, наприклад, зростання цін, розвиток безробіття. Що ж до України, то захист соціально-економічних прав здійснюється неефективно. Про це свідчить хоча б те, що за офіційними даними, в Україні кількість бідних людей коливається від 15 % до 25 % . [2]

Наступним видом гарантій забезпечення прав і свобод людини і громадянина є ідеологічні. Під ідеологічними гарантіями необхідно розуміти розвинену політичну та правову свідомість, духовну культуру суб'єктів правовідносин. Ідеологічними гарантіями є: заборона ідеологічного монополізму, що передбачає заборону виокремлення державою будь-якої із ідеологій та надання їй статусу обов'язкової. З розвитком ідеологічних гарантій пов'язане поняття цензурування. Згідно з ч. 3. ст. 15 Конституції України, цензура в Україні заборонена. [6] Проте наразі в Україні щорічно фіксуються порушення даного права. 243 випадки порушень свободи слова зафіксували експерти Інституту масової інформації в Україні протягом 2019 року. [9]

Таким чином, можна зробити висновок, що ефективність реалізації прав і свобод людини тісно пов'язана із стійким механізмом гарантування та захисту цих прав і свобод. Гарантії при цьому являють собою умови, засоби та способи, створені суспільством, державою, похідними від держави органами, установами, організаціями з метою забезпечення реалізації, захисту та охорони прав і свобод індивіда. В Україні необхідно здійснити якісну перебудову механізму гарантування конституційних прав і свобод.

Використані джерела:

1. Барабаш Ю. Г. Правова політика у сфері прав людини: шляхи підвищення ефективності. Право України. 2009. № 4. С. 55–61. (с.157).
2. Бідність в Україні - від 2% до 65%: BBC Україна. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/business/2013/08/130819_poverty_ukraine_az (дата звернення 08.11.2020).
3. Вітрук Н. В. Общая теория правового положения личности: монография. Москва: Норма, 2008. 448 с. (с.305)

4. Заворотченко Т.М. Міжнародні нормативно-правові гарантії прав і свобод людини. Держава і право: зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. Вип. 10. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. С. 230-236.

5. Загальна теорія держави і права : підруч. для студ. юр. вищ. навч. Закл. / М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін. ; за ред. док. юрид. наук, проф. акад. АпрН України О.В. Петришина. Харків: Право, 2011. 584 с. (с.456)

6. Конституція України: Відомості Верховної Ради України, 1996. № 30. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 09.11.2020).

7. Мартиненко О. Без права на оскарження: Дзеркало тижня, 2008 р. № 42. С. 6.

8. Нова Конституція України: Огляд, коментарі і текст Основного Закону / За ред. В. Ф. Погорілка. Київ: Правова держава, 1997. 156 с (с.41)

9. Свобода слова в Україні у 2019 році погіршилася: ІМІ. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/svoboda-slova-v-ukrayini-u-2019-rotsi-pogirshylasya-imi-i31267> (дата звернення 08.11.2020).

Сльнікова Аліна Миколаївна

студентка 2 курсу магістратури юридичного факультету

Чорноморського національного університету ім. Петра Могили

ПРАВОВА ПРИРОДА ВИХІДНОЇ ДОПОМОГИ ЯК ГАРАНТІЇ ПРАЦІВНИКУ У РАЗІ ПРИПИНЕННЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН

Економічні та соціальні виклики, з якими сьогодні стикнулася Україна, вимагають рішучих дій та ефективного правового підходу у регулюванні трудових відносин, особливо при їх припиненні.

Чинним національним законодавством закріплені правові гарантії щодо дотримання трудових прав працівника при його звільненні. Під гарантіями трудових прав працівників розуміють систему встановлених законодавством заходів щодо врегулювання питань, що пов'язані з порушенням трудового законодавства й вирішення трудових спорів робітників і службовців, направлених на захист їхніх трудових прав.

Роботодавець зобов'язаний не лише дотримуватися, але й виконувати передбачені законодавством про працю, колективними договорами, угодами і індивідуальними трудовими договорами гарантії незалежно від форми власності юридичної особи або юридичного статусу. Однією з таких гарантій є виплата працівнику, який звільняється, вихідної допомоги.

На необхідність виплати вихідної допомоги вказує і Конвенція МОП №158 (1982) «Про припинення трудових відносин з ініціативи підприємця» (ратифікована постановою Верховної Ради України 4 лютого 1994 р.). Так, на підставі п. 1 ст. 12 працівник, трудові відносини з яким було припинено, має право, відповідно до національного законодавства й практики, на: а) вихідну допомогу або інші аналогічні види допомоги у зв'язку з припиненням трудових відносин, розмір яких залежить, зокрема, від стажу роботи й розміру заробітної плати, і котрі виплачуються безпосередньо підприємцем або з фонду, утвореного з внесків підприємців [1, с.12].

Під вихідною допомогою зазвичай розуміють грошові суми, які виплачуються працівникові у передбачених законодавством випадках у разі припинення трудового договору з не залежних від працівника обставин.

Не існує суттєвих зауважень стосовно того, що вихідна допомога має ознаки допомоги по обов'язковому соціальному страхуванню, тому що виплачується вона працівнику, який є суб'єктом обов'язкового соціального страхування,

призначенням вихідної допомоги є повна або часткова компенсація втраченого заробітку на визначений період.

Розмір вихідної залежить від обставин, за якими припиняється трудовий договір, та розміру середнього заробітку працівника або його конкретний заробіток у двотижневий період перед звільненням.

Загальною статтею що регулює порядок виплати вихідної допомоги, є стаття 44 Кодексу законів про працю та інші окремі випадки, що передбачені нормами трудового законодавства, колективними трудовими договорами.

Відповідно до положень статті 44 КЗпП України вихідна допомога виплачується працівнику при припиненні трудового договору з підстав, зазначених у пункті 6 статті 36 та пунктах 1, 2 і 6 статті 40 КЗпП України, не менше середнього місячного заробітку; у разі призову або вступу на військову службу, направлення на альтернативну (невійськову) службу (пункт 3 статті 36) - у розмірі двох мінімальних заробітних плат; внаслідок порушення власником або уповноваженим ним органом законодавства про працю, колективного чи трудового договору (статті 38 і 39) - у розмірі, передбаченому колективним договором, але не менше тримісячного середнього заробітку; у разі припинення трудового договору з підстав, зазначених у пункті 5 частини першої статті 41, - у розмірі не менше ніж шестимісячний середній заробіток [2, с.85].

Українським законодавством про працю встановлені строки виплати вихідної допомоги. Згідно зі ст. 116 КЗпП України при звільненні працівника виплата всіх сум, що належать йому від підприємства, установи, організації, провадиться в день звільнення. Якщо працівник в день звільнення не працював, то зазначені суми мають бути виплачені не пізніше наступного дня після пред'явлення звільненим працівником вимоги про розрахунок. Про нараховані суми, належні працівникові при звільненні, власник або уповноважений ним орган повинен письмово повідомити працівника перед виплатою зазначених сум. У разі

спору про розмір сум, належних працівникові при звільненні, власник або уповноважений ним орган у будь-якому разі повинен у визначеній цією статтею строк виплатити не оспорювану ним суму.

Вихідна допомога не належить і до заробітної плати, тому що її розмір не пов'язаний з кількістю та якістю праці. Вихідна допомога має по своїй суті найбільш ближче значення до державної соціальної допомоги. Вихідна допомога не належить до компенсаційних виплат, які, для прикладу, виплачуються при переведенні на роботу в іншу місцевість [З. с. 135].

Як правило, положення щодо визначення вихідної допомоги у трудовому договорі не прописуються, хоча майбутній працівник вправі вимагати їх зазначення. Така практика має за собою виникнення негативних наслідків для працівника, а саме: ставить під питання захист прав працівників, які претендують на виплату вихідної допомоги, особливо якщо це стосується питання виплати у підвищених розмірах.

Національний законодавець повинен забезпечити рівновагу між інтересами сторін трудового договору та державою в частині виконання вимог щодо виплати вихідної допомоги суб'єктам трудових відносин, які їх розривають з передбачених законодавством причин.

Використані джерела:

1. Конвенція МОП №158 «Про припинення трудових відносин з ініціативи підприємця». N 3933-XII. Відомості Верховної Ради України. 1994 р. Ст. 22
2. Кодекс законів про працю України : Закон України від 10.12.1971р. №322-VIII. Відомості Верховної Ради України. 1971. №50. Ст. 375.
3. Трудове право : підручник / В. В. Жернаков та ін. ; за ред. В. В. Жернакова. Харків : Право, 2012. 496 с.

Карпенко Ангеліна Петрівна

студентка 3 курсу Хмельницького
національного університету

РОЗВИТОК ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

В сучасній Україні проблема громадянського суспільства опинилася в центрі політико-правових досліджень та дискусій. Поняття "громадянське суспільство" увійшло у понятійний апарат теорії держави і права, політології, соціології, конституційного права тощо [2, с. 14]. Цю проблему вивчали Дубас Н., Кваша А., Корнієнко В., Петришин О. та інші наукові. Разом з цим на сьогодні потребує дослідження причин формування громадянського суспільства, які пов'язані з:

- специфікою виникнення інститутів громадянського суспільства в умовах "навздогінної" моделі розвитку, коли визначальну роль у всіх сферах суспільного прогресу відіграє духовно-інтелектуальна еліта - інтелігенція, яка має "підтягнути" свій народ до здобутків світової цивілізації і заради цього звертається до народних коренів в царині мови та культури.

- нездатністю української еліти добре виконувати цю свою функцію з огляду на застосований спосіб переходу від тоталітаризму до ринку й демократії, який був далеким від революційного і залишив на своїх місцях стару комуністичну номенклатуру [3, с. 93].

Конституцією України проголошено соціальний характер української держави [1]. Це знаходить свій вираз у соціальній спрямованості розвитку економіки. Держава, сказано в Конституції, створює умови, щоб люди за рахунок своєї праці, яку вони вільно обирають, могли самостійно задовольняти свої

соціальні потреби. Громадянам гарантується захист від незаконного звільнення з роботи, доступність і безоплатність медичного обслуговування, загальної середньої освіти в державних та комунальних закладах, вищої освіти на конкурсній основі. Громадянам, що потребують соціального захисту, гарантується право на одержання житла безоплатно або за пільговими цінами. Права людини на соціальний захист у разі повної, часткової або тимчасової непрацездатності, втрати годувальника, безробіття, в старості, а також в інших випадках, передбачених законом, гарантуються системою загальнообов'язкового державного соціального страхування за рахунок страхових внесків громадян, підприємств і організацій. Пенсії та інші види соціальних виплат, що є основним джерелом існування, повинні забезпечувати рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом .

Демократія, яка задекларована в Конституцію України виступає як ідеал, до якого повинно тягнутися суспільство. На практиці ще діють старі стереотипи, уявлення про те, що Конституція - всього лише політичний документ, а життя диктує свої вимоги [4, с. 12].

На мою думку, в майбутньому в міру розвитку громадянського суспільства політичні структури в Україні зазнають таких змін: по-перше, будуть внесені зміни до Конституції в частині надання парламенту повноважень з формування уряду; по-друге, зросте роль політичних партій у суспільстві та державі ;по-третє, діяльність груп інтересів буде переведена в правове річище; по-четверте, посиляться роль громадських організацій, незалежних груп інтересів та засобів масової інформації; по-п'яте, політична активність стане більш публічною, а політичний процес - більш прозорим.

Відзначу, що у нинішній Конституції і згадки немає про громадянське суспільство, на формування якого зрештою має бути спрямований весь державно-правовий механізм [5, с. 3]. Цей, м'яко кажучи, недолік нинішньої Конституції,

безумовно, негативно відбиватиметься на процесі формування громадянського суспільства, серцевини правової держави. Проголошуючи своє прагнення досягти ідеалів правової держави, не пов'язавши це на конституційному рівні з формуванням громадянського суспільства, не є просто нелогічним, а й стратегічно неприпустимим. Адже неможливо донести до людей сутність переваг правової держави, не пов'язуючи це із громадянським суспільством, яке є гарантом захисту його членів від втручання державних інститутів в їх приватне і особисте життя, особливо у тих випадках, коли ці інститути при певних обставинах перетворюються на самодостатні і діють для самих себе, а нерідко й проти суспільства. Однією з перших змін до Конституції України має бути її доповнення новим розділом про громадянське суспільство.

Також співпраця органів влади з організаціями громадянського суспільства стала більш активною: від використання експертного потенціалу ОГС для вирішення проблемних питань

– до залучення їх органами влади до розробки нормативно-правових актів [6, с. 104]. На сьогодні ця співпраця набула такого рівня, щоб ставити питання підвищення її результативності. Проблемними залишаються такі аспекти взаємодії, як: недостатні відкритість та політична незалежність, узгодженість інтересів, взаємна відповідальність щодо вирішення суспільно значущих питань; низький вплив громадських консультативно-дорадчих органів на ухвалення рішень; формальний підхід органів влади до співпраці; недостатній рівень комунікативних, професійних, фахових навичок у представників обох сторін тощо.

Отже, у перехідний період від застарілої моделі публічного управління та адміністрування до більш ефективної необхідно приділяти увагу питанням функціональності діючих вертикальних і горизонтальних механізмів взаємодії влади і громадянського суспільства з метою їх корегування та удосконалення.

Крім цього доцільно визначити, що на сьогодні основними шляхами побудови громадянського суспільства в Україні є:

1. розширення масової бази влади, підвищення політичної культури населення, створення нових можливостей участі громадян в управлінні державними і суспільними справами;
2. активізація процесу роздержавлення усіх сфер суспільного життя, формування справжніх інститутів громадянського суспільства як ринкового, так і неринкового характеру (благодійні фонди, споживчі товариства, клуби за інтересами, товариства, асоціації тощо), розвиток різних форм громадського самоврядування і самодіяльності.

Використані джерела:

1. Конституція України 1996 року (редакція від 01.01.2020)- URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Дубас Н.Я. Поняття громадянського суспільства / Н.Я. Дубас // Науковий вісник Львівського університету внутрішніх справ. – 2011. - № 4. - С. 13-20.
3. Кваша А. Розвиток громадянського суспільства в Україні та проблеми об'єктивності його дослідження / А. Кваша // Ефективність державного управління: збірник наукових праць. Вип. 44. 2015. - С. 91-97.
4. Корієнко В.С. Правові основи громадянського суспільства сучасної України: автореферат канд. дис. / В.С. Корнієнко. - Одеса: Національна юридична академія. 2007, - 19 с.
5. Петришин О. Громадянське суспільство і держава: питання взаємовідносин / О. Петришин. К. :Право. 2006. - С 1-12.
6. Шалунська Г.М. Механізми взаємодії громадськості з органами публічної влади в Україні: монографія / Г.М. Шалунська. К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2018. -200 с.

Кліменчук Олеся Олегівна

студентка 4 курсу Хмельницького

національного університету

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ В СИСТЕМІ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

Україна стоїть на шляху побудови правової держави та створення якісно нового суспільства, в якому забезпечуються пріоритети загальнолюдських цінностей. На жаль, незадовільне економічне становище держави, та як наслідок, її громадян, унеможлиблює отримання особами якісної правової допомоги. Саме запровадження інституту безоплатної правової допомоги стало дієвим інструментом у вигляді знань про свої права і можливості захистити їх. Безоплатна правова допомога залишається серед основних пріоритетів Міністерства юстиції та Уряду України.

Безоплатна правова допомога (далі за текстом – БПД) – це правова допомога, що гарантується державою та повністю або частково надається за рахунок коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів та інших джерел. БПД включає в себе безоплатну первинну правову допомогу та безоплатну вторинну правову допомогу [1] і, як показує практика, населення України часто звертається за такою допомогою. Так, за 2013-2019 рік надійшло близько 2,7 млн звернень, а у 2019 році зафіксовано 711 091 випадок надання БПД, з яких 87 114 випадків – це надання БПД регіональними центрами [2]. Проте існують певні проблеми, на аналізі на можливих шляхах вирішення яких вважаємо за необхідне зупинитись.

По-перше: в 2016 році Конституція України зазнала певних змін, які стосувались правосуддя. Так, була змінена ст. 59 [3] в якій замість «правової допомоги» передбачається надання «правничої допомоги». Концептуально ці

терміни є синонімами [4], але на законодавчому рівні необхідно притримуватись єдиної термінології, тому вважаємо що доцільно внести відповідні зміни до Закону України «Про безоплатну правову допомогу».

По-друге, наданням первинної правової допомоги займаються і юридичні клініки, які створюються при юридичних факультетах вищих навчальних закладів III - IV рівнів акредитації. У таких клініках студенти надають безкоштовні юридичні консультації особам, що не можуть собі дозволити звернутися за платною юридичною допомогою. Діяльність юридичних клінік врегульовано наказом Міністерства освіти і науки України № 592 від 3 серпня 2006 року "Про затвердження Типового положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України"[5]. Говорячи про юридичну клініку ми асоціюємо її з наданням саме безоплатної правової допомоги, оскільки одним із завдань юридичної клініки є безкоштовне консультування громадян з юридичних питань. Якість консультацій забезпечується встановленим правилом, за яким студенти не можуть надавати консультацій без обговорення справи та перевірки її з викладачем-практиком. Доцільним було б доповнити перелік суб'єктів надання безоплатної первинної правової допомоги (ст.9 Закону) юридичними клініками при юридичних вищих навчальних закладах.

По-третє, проблемою є неможливість заміни адвоката БПД у певних випадках. Так, ч. 2 статті 24 Закону передбачає, що адвоката може бути замінено у разі: 1) хвороби адвоката; 2) неналежного виконання адвокатом своїх зобов'язань за умовами договору; 3) недотримання ним порядку надання безоплатної вторинної правової допомоги; 4) виключення адвоката з Реєстру адвокатів, які надають безоплатну вторинну правову допомогу. Проте, зважаючи на специфіку юридичної діяльності та на важливість індивідуального підходу до кожного клієнта, постає питання, як бути, коли клієнт та адвокат не знаходять спільної мови або не можуть дійти консенсусу щодо правової позиції у справі? Підстава,

передбачена в п.2 ч.2 ст 24 Закону може застосовуватись, лише в разі, якщо дії адвоката та їх наслідки не відповідають Стандартам якості надання безоплатної вторинної правової допомоги у кримінальному процесі [6], при чому доведення цього факту є непростим. Для виправлення цього недоліку доцільно доповнити ч.2 ст.24 додатковим пунктом наступного змісту: «в разі наявності конфлікту інтересів між призначеним адвокатом та клієнтом», та передбачити, що в таких випадках Центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги може замінити адвоката не більше трьох разів.

Отже, підтримка розвитку системи БПД є важливою з огляду на те, що вона є гарантом забезпечення рівного доступу до правосуддя, правової інформації та консультацій, посилення правової спроможності громад. З огляду на це доцільно працювати над покращенням цієї систему з метою забезпечення більш ефективної її роботи, поваги до прав людини та дотримання професійних прав і гарантій адвокатів на справедливій, прозорій та недискримінаційній основі.

Використані джерела:

1. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 2 червня 2011 року. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3460-17>.
2. Звіт про діяльність системи БПД 2019. URL <https://www.legalaid.gov.ua/publics/zvity-pro-diyalnist-systemy-bpd/>
3. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
4. Словник синонімів української мови. URL <https://ukrainskamova.com/search/?q=%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%B9&t=0>
5. Про затвердження Типового положення про юридичну клініку вищого навчального закладу України: наказ Міністерства освіти і науки України від 3 серпня 2006 року. № 592. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0956-06#Text>

6. Про затвердження стандартів якості надання безоплатної вторинної правової допомоги у кримінальному процесі: наказ Міністерства юстиції України від 25 лютого 2014 року. № 386/5. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0337-14>.

Клочко Володимир Миколайович

студент 1 курсу факультету адвокатури

НЮУ ім. Ярослава Мудрого

СУДОВИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ДОТРИМАННЯМ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Судовий контроль за дотриманням конституційних прав і свобод у кримінальному провадженні є окремим повноваженням суду, яке здійснюється на досудовому розслідуванні слідчим суддею. Досудове розслідування, що контролюється посадовою особою апарату судової влади повинне здійснюватися на засадах законності та обґрунтованості процесуальних дій, які проводяться під час досудового розслідування.

Такі законодавці приписи пов'язані з тим, що на стадії досудового розслідування тимчасово можуть обмежуватися наступні конституційні права: право на повагу до людської гідності (ст. 28); право на свободу та особисту недоторканність (ст. 29); право на недоторканність житла чи іншого володіння особи (ст. 30); право на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції (ст. 31); право на невтручання у приватне життя (ст. 32);

право на свободу пересування, вільний вибір місця проживання (ст. 33); право на недоторканність права власності (ст. 41); право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом (ст. 42); право на працю (ст. 43) тощо.

Відповідно до чинного Кримінального процесуального кодексу України слідчий суддя, здійснюючи контроль за дотримання конституційних прав і свобод особи, під час досудового розслідування уповноважений приймати рішення у вигляді ухвал щодо:

1) застосування заходів забезпечення кримінального провадження: приводу (ст. 140-143), накладення грошового стягнення (ст. 144-146), тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом (148-153), відсторонення від посади (ст. 154-158), тимчасовий доступ до речей і документів (ст.159-166), тимчасове вилучення майна (ст. 167-169), накладення арешту на майно (ст. 170-175);

2) запобіжних заходів: особисте зобов'язання (ст. 179), особиста порука (ст. 180), домашній арешт (ст. 181), застава (ст. 182), тримання під вартою (ст. 183), затримання підозрюваного з метою приводу (ст. 188-191), передання неповнолітнього підозрюваного під нагляд батьків, опікунів, піклувальників або адміністрації дитячої установи (ст. 493 КПК), застосування примусових заходів виховного характеру – поміщення в приймальник-розподільник для дітей (ст. 499), застосування примусових заходів медичного характеру (ст. 583), тимчасовий арешт (ст. 583), екстрадиційний арешт (ст. 584);

3) проведення слідчих дій: обшуку житла чи іншого володіння особи після проникнення до нього у невідкладному випадку без ухвали слідчого судді (ч.3 ст. 233); обшуку житла чи іншого володіння особи (ст. 234); огляду житла чи іншого володіння особи (ч.2 ст. 237); слідчого експерименту в житлі чи іншому володінні особи (ч.5 ст. 240); експертизи за клопотанням сторони захисту (ч. 1 ст. 243);

надання дозволу на відбирання біологічних зразків у особи примусово (ч.3 ст. 245); проведення стаціонарної психіатричної експертизи (ч.2 ст. 509);

4) проведення негласних слідчих (розшукових) дій: аудіо-, відео контролю (ст. 260), арешту на кореспонденцію (ст. 261), огляду і виїмки кореспонденції (ст. 262), зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263), зняття інформації з електронних інформаційних мереж (ст. 264), обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267); установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ст. 268), спостереження за особою (ст. 269), моніторинг банківських рахунків (ст. 269¹), аудіо-, відео контроль місця (ст. 270), негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження (ст. 274); про дозвіл на використання матеріалів НСРД в іншому кримінальному провадженні (ст. 257).

Відповідно до статті 22 Конституції України всі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними. Стаття 29 Основного Закону України зазначає, що ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом [1]. Отже, право бути вільним є одним із основоположних, яке не може бути ніяким чином обмежене. КПК України містить спеціальну норму (ст. 206. Загальні обов'язки судді щодо захисту прав людини), яка прийнята саме задля дотримання цього права і забороняє будь-яке позбавлення цього права без ухвали слідчого судді або вироку, що набрав законної сили. Окрім цього, вказана стаття КПК передбачає реагування слідчого судді на застосування до особи насильства з боку органів, що проводять досудове розслідування, забезпечення права на її захист в судовому провадженні з дотриманням принципу змагальності сторін.

В. Руденко виділяє такі функції захисту конституційних прав і свобод: функцію застосування заходів забезпечення кримінального провадження; судово-арбітражну функцію (розгляду та вирішення скарг на рішення, дії чи бездіяльність слідчого, прокурора в порядку ст. 303-304 КПК); захисту прав людини (ч. 6 ст. 206 КПК) [3, с.76-78].

В.О. Попелюшко як окрему функцію виділяє розгляд та вирішення клопотань про надання дозволу на проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Дану функцію вчений відносить до числа окремих тому, що там інший суб'єкт її виконання [4, с. 23].

Аналізуючи чинний КПК України можна виділити також функції: 1) у сфері міжнародного співробітництва під час кримінального провадження (застосування екстрадиційного та тимчасового арешту); 2) слідчу функцію - виконання повноважень слідчим суддею щодо допиту свідка, потерпілого під час досудового розслідування (ст.ст. 225, 232 КПК).

Таким чином, здійснюючи низку функцій, передбачених КПК України, слідчий суддя виступає органом, який здійснює судовий контроль за дотриманням конституційних прав, свобод і законних інтересів у кримінальному провадженні. Його діяльність є різноплановою і багатофункціональною, забезпечує захист прав особи як найвищої соціальної цінності в демократичній, правовій державі.

Використані джерела:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254вр> (дата звернення: 15.12.2020).
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 15.12.2020).

3. Руденко В. Процесуальний статус слідчого судді. Слово Національної школи суддів України. 2013. № 3 С. 71-78.

4. Попелюшко В. О. Слідчий суддя у кримінальному провадженні. Часопис Національного університету «Острозька академія». Сер. Право. 2014. № 1. С. 1-30.

Ковальчук Ольга Олександрівна

студентка 3 курсу Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

РОЛЬ ОПІКИ І ПІКЛУВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ

Законодавство України передбачає різні форми влаштування дітей, які залишилися без батьківського піклування. Проте найпоширенішими з них є форми сімейного влаштування, тобто опіка і піклування, усиновлення, патронат, влаштування дітей у прийомні сім'ї та дитячі будинки сімейного типу [1].

Важливу роль у забезпеченні дітей турботою являється інститут опіки і піклування, оскільки зазвичай опікунами і піклувальниками призначаються родичі та інші члени сім'ї, що мінімілізує значну зміну оточення дитини та створює сприятливі умови для налагодження відносин з нею.

При порівнянні прийомної сім'ї із іншими формами влаштування дітей, наприклад із усиновленням, потрібно зазначити, що усиновлена дитина приймається в нову сім'ю на правах біологічної дитини з усіма правовими наслідками, а в прийомну сім'ю – до досягнення ними повноліття (18 років) або ж до закінчення ними навчання, проте не пізніше 23 років. За вихованцями

зберігається статус дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, що передбачає збереження за дитиною аліментів, пенсій.

Правовідносини зазначеної сфери регулюються: Сімейним і Цивільним кодексами України, а також Законами України «Про охорону дитинства» та «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківської опіки».

За загальним правилом, опіка (піклування) встановлюється у разі, якщо батьки дитини померли, невідомі або визнані в судовому порядку безвісно відсутніми або померлими. Також опікун (піклувальник) для дитини може призначатись і за життя батьків, у випадках, передбачені законодавством.

Для того аби стати опікуном(піклувальником) особа повинна зібрати пакет документів, обов'язковими серед яких є: заява, довідка про доходи, копія паспорта, довідка про стан здоров'я та інші.

Рішення про встановлення опіки (піклування) повинне бути прийняте не пізніше місячного строку з моменту, коли відповідному органу опіки й піклування стало відомо про необхідність установаження опіки або піклування [2]. На сьогоднішній день, опіка та піклування можуть встановлюватися судом або органами опіки та піклування. Для отримання допомоги від держави на таких дітей, опікун (піклувальник) повинен звернутися до органу праці та соціального захисту населення.

При встановленні опіки (піклування) важливим моментом є врахування думки самої дитини щодо її подальшого влаштування. Оскільки, відповідно до положень ст. 12 ч. 1 Конвенції ООН "Про права дитини" (995_021) (ратифікована Україною 27 лютого 1991 р. (789-12)), держави-учасниці забезпечують дитині, здатній сформулювати власні погляди, право вільно висловлювати ці погляди з усіх питань, що стосуються дитини, причому поглядам дитини приділяється належна увага згідно з її віком і зрілістю [2].

Фактично, права і обов'язки опікуна та піклувальника можна поділити на особисті та майнові. До особистих відносять: піклуватись про фізичне і психічне здоров'я, дбати про духовний розвиток підопічного, опікуни (піклувальники) не вправі перешкоджати спілкуванню підопічного з його близькими родичами, тощо. До майнових прав і обов'язків в загальному розумінні можна віднести збереження та використання майна підопічного в його інтересах, з дозволу органів опіки і піклування опікун (піклувальник) має право управляти цим майном чи передати його за договором в управління іншій особі [3].

Скасування дії опіки (піклування) припиняється у разі: досягнення вихованцем повноліття; вступу у шлюб; його емансипації; відсторонення опікуна (піклувальника) від виконання своїх обов'язків.

Як показує судова практика, існує багато випадків, коли опікун (піклувальник) не виконує своїх обов'язків щодо виховання дітей, відповідно до цього такі люди можуть притягуватися до різних видів юридичної відповідальності.

На підставі аналізу чинного законодавства та судової практики визначено, що підсудність у справах про встановлення опіки (піклування) над дітьми, позбавленими батьківського піклування, підпадає під правила підсудності пов'язаних справ, у зв'язку з чим запропоновано закріпити дане положення на законодавчому рівні [4, с.12].

Використанні джерела:

1. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 29.11.2020);
2. Конвенція про права дитини: Закон України від 20.11.1989 р. № 995_021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text;

3. Калаур Л. І. Інститут опіки і піклування в Україні: магістер. роб.//Л. І. Калаур «Тернопільський національний економічний університет» - Тернопіль, 2018;

4. Яніцька І. А. Встановлення опіки та піклування над дітьми сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування /І. А. Яніцька // Актуальні проблеми цивільного права та процесу : матеріали. Міжнар. наук, конф., 17 присвяч. пам'яті Ю. С. Червоного (м. Одеса, 17 груд. 2010 р.). - Одеса, 2010. — С. 267-270.

Коломоєць Яна Вадимівна

студентка 2 курсу магістратури Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРАВО ВЛАСНИКА НА КОРИСТУВАННЯ ВОДАМИ У МЕЖАХ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ

Інститут права власності особи передбачається багатьма нормативними актами та захищається на міжнародному рівні. Наприклад, Перший протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [1] обстоює інтереси власності фізичних або юридичних осіб. Основу формування і розвитку земельних правовідносин становить власність на землю, а також право користування водними об'єктами та іншими природними ресурсами, що знаходяться на ній. Проблема співвідношення права власності на земельну ділянку та межі використання належних їй природних ресурсів залишається актуальною у всі часи.

Згідно із земельним законодавством право власності на земельну ділянку поширюється в її межах на поверхневий (грунтовий) шар, а також на водні об'єкти,

які на ній знаходяться, якщо інше не встановлено законом та не порушує прав інших осіб [2, с. 58]. Це право також закріплено, наприклад у ст. 18 Закону України «Про фермерське господарство» [3], за фермерським господарством щодо природних ресурсів, які знаходяться в межах земельної ділянки. Таким чином законодавець пов'язує виникнення і припинення права користування водним об'єктом із виникненням або припиненням права власності на земельну ділянку, на якій він знаходиться.

Виникає закономірне питання, чи збігається титул права власності на земельну ділянку із можливістю мати водний об'єкт на такому праві? Хоча законодавець і оперує поняттям водного об'єкта як природного або створеного штучно елементу довкілля, в якому зосереджуються води (море, лиман, річка, струмок, озеро, водосховище, ставок, канал, а також водоносний горизонт), але як правова категорія він має поділятися на юридичні складові. Тобто маємо окремо розглядати землі водного фонду [2, с. 233] і безпосередньо води, до яких слід відносити лише ті води, які знаходяться у безпосередній взаємодії із навколишнім природним середовищем незалежно від походження водного об'єкта (штучного або природного) та враховані у державному водному кадастрі [4, с. 18–19].

Слід мати на увазі, що у разі вилучення частини вод із навколишнього природного середовища, наприклад шляхом забору для питного водопостачання, відразу припиняються і водні (екологічні) правовідносини, трансформуючись у господарсько- чи цивільно-правові. Це загальне правило, яке дозволяє відносити ресурс до екологічного об'єкта чи товарно-матеріальних цінностей. Таким чином, основною ознакою водного об'єкта є його нерозривний зв'язок із навколишнім природним середовищем. При цьому не має значення природне або штучне його походження. Якщо вказаного зв'язку немає, то немає і власне водного об'єкта, передбаченого ВК України [5, с. 23]. Відповідно вилучені води, що стали товарно-матеріальною цінністю, тобто водою, можуть перебувати на праві власності, а ті,

що залишаються у нерозривному зв'язку із навколишнім природним середовищем, є виключно власністю Українського народу і надаються тільки у користування.

Лише землі водного фонду можуть належати на праві приватної власності, якщо вони відповідають таким ознакам: знаходяться під замкненою водоймою, яка має природне походження та загальну площу до 3 га. Окрім цього, доктринально виділяється ще четверта ознака, а саме – входження до складу земель сільськогосподарського призначення [4, с. 38].

Серед зазначених ознак вказується і природне походження водойми. Але як визначити можливість знаходження земель водного фонду на праві приватної власності тієї чи іншої особи, якщо походження водного об'єкта – природне або штучне – державним органам невідоме? Тобто немає ясності, чи є це штучним водним об'єктом. Відповідно і землі водного фонду не можуть перебувати на праві приватної власності.

Таким чином, підсумовуючи викладене, можемо зробити висновок, що діюче водне законодавство до теперішнього часу не приведене у відповідність до новітнього законодавства України, яке встановлює й інші (крім державної) форми власності на землі та інші природні ресурси.

Використані джерела:

1. Протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 20.03.1952 р. ETS № 009. Офіційний вісник України. 2006. № 32 (23.08.2006). Ст. 2372.
2. Шуміло О. М. Земельне право України (у схемах): навч. посіб.; МВС України; Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків: ХНУВС, 2017. 288 с.
3. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 р. за № 973-IV. Офіційний вісник України. 2003. № 29 (01.08.2003). Ст. 143.
4. Процевський В. О., Шуміло О. М. Водне право України: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 176 с.

5. Шумило А. М. Проблемы ответственности за нарушение водного законодательства: дис. ... канд. юрид. наук. Харьков, 1993. 171 с.

Кондратьев Ростислав Миколайович

студент 3 курсу Хмельницького Національного університету

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КЕРУВАННЯ ТРАНСПОРТНИМ ЗАСОБОМ У СТАНІ СП'ЯНІННЯ

Дорожній рух – одна з найбільш характерних і невід’ємних частин сучасної цивілізації, але експлуатація транспорту не даремно віднесена до джерел підвищеної небезпеки для населення. На жаль, щорічно вчиняється велика кількість правопорушень у транспортній сфері, а одним із найнебезпечніших порушень правил дорожнього руху, яке часто призводить до трагічних наслідків, є керування транспортними засобами у стані алкогольного сп’яніння. Так, за даними судової статистики у 2019 році всього було розглянуто 657 185 справ про адміністративні правопорушення, з них за ст.130 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) 109 678 справ [1] (що складає майже 17% від всіх розглянутих справ). Законодавець спробував вдосконалити існуючу систему відповідальності, з метою найбільш ефективного захисту суспільства від подібних правопорушень. Але відповідні зміни спровокували деяку правову проблему. Спробуємо їх проаналізувати.

22.11.2018 було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» [2] (далі – Закон 1), яким з 1 січня 2020 року мав бути запроваджений інститут кримінальних проступків, і таким

кримінальним проступком мало стати, зокрема, і керування транспортними засобами в стані алкогольного, наркотичного або іншого сп'яніння. Даним законом, дії, які раніше підпадали під ознаки адміністративного правопорушення, були криміналізовані шляхом доповнення Кримінального кодексу України (далі – КК України) статтею 286¹. Правда пізніше відтермінували введення в дію цих змін з причини неготовності законодавчої бази та органів кримінальної юстиції до їх запровадження.

І ось довгоочікуваний закон набув чинності 1.07.2020. А чи діє він сьогодні? Таке питання виникає тому, що 17.06.2020 було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень» [3] (далі - Закон 2), яким було виключено з Закону 1 вищезазначені зміни до КУпАП та КК України (пункт 117 розділу 1). Логічно виникає питання – за яким кодексом – КУпАП чи КК України повинні сьогодні відповідати водії за керування в стані сп'яніння?

Судова практика неоднозначна. Так, судді за дії, які підпадають під ознаки ст. 130 КУпАП, вчинені після 3 липня 2020 р., в одних випадках, закривають адміністративне провадження з підстав, передбачених п. 1 або п. 6 ст. 247 КУпАП, в інших – притягують осіб до адміністративної відповідальності за ст. 130 КУпАП [4].

На нашу думку, в таких випадках необхідно керуватись нормами Закону № 2617-VIII, що почав діяти з 1.07.2020 та встановив кримінальну відповідальність за керування транспортним засобом в стані сп'яніння. Адже, по-перше, хоча Закон 2 було прийнято 17.06.2020, опубліковано його лише 3 липня 2020 року, тобто вже після набрання чинності Законом 1. По-друге, 19.05.2020 було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо

удосконалення процедури внесення змін» [5], яким було доповнено ст. 2 КУпАП та ст.3 КК України відповідними положеннями про те, що зміни до законодавства України про адміністративні правопорушення та про кримінальну відповідальність можуть вноситися виключно законами про внесення змін саме до цих Кодексів. По-третє, на офіційному сайті Верховної Ради України ст.130 КУпАП та 286¹ КК України викладені в редакції Закону¹.

Таким чином, керування транспортними засобами в стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції поки що залишається кримінальним проступком. Хоча можуть відбутися і зворотні зміни, адже 13.07.2020 Верховна Рада ухвалила у першому читанні законопроект № 2695 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за окремі правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху» [6]. Запропоновані цим законопроектом зміни стосуються і ст.130 КУпАП, зміст якої пропонують викласти приблизно у тій же редакції що існувала до 1.07.2020 з посиленням адміністративних стягнень.

Підсумовуючи вищевикладене, вважаємо, що необхідно врегулювати описану проблему шляхом внесення змін до відповідних положень КУпАП та КК України, а до законодавчого вирішення Верховному суду доцільно узагальнити неоднозначну судову практику та сформулювати правову позицію у питаннях відповідальності за керування у стані сп'яніння. Також доцільним вважаємо і прийняття окремого закону, який би врегулював нормотворчу діяльність, щоб подібні проблеми більше не виникали.

Використані джерела:

1. Звіт судів першої інстанції щодо розгляду справ про адміністративні правопорушення (зведений за 2019 рік). URL https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/rik_2019

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень: Закон України від 22 листопада 2018 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19#Text>

3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України у зв'язку з прийняттям Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень»: Закон України від 17 червня 2020 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/720-20#Text>

4. Сегій Бережний. Актуальні питання застосування положень статті 130 КУпАП щодо керування транспортними засобами особами, які перебувають у стані сп'яніння. URL: <https://court.gov.ua/press/point/1026250/>

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення процедури внесення змін: Закон України від 19 травня 2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/619-20#Text>

6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення відповідальності за окремі правопорушення у сфері безпеки дорожнього руху: законопроект №2695. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67814

Коренюк Максим Юрійович

студент 3 курсу Вінницького державного

педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

**СТЯГНЕННЯ НЕУСТОЙКИ (ПЕНІ) ЗА ПРОСТРОЧЕННЯ СПЛАТИ
АЛІМЕНТІВ НА ДИТИНУ**

У даній роботі поставлено за мету висвітлити процес застосування права на стягнення неустойки по аліментам на дитину, де буде роз'яснено який вплив можна здійснити на особу, яка зобов'язана сплачувати аліменти, проте порушує зазначене в рішенні суду чи договору про оплату аліментів завіреного нотаріально.

Аліменти це кошти на утримання певної особи, які присуджуються за рішенням суду від частини доходу іншої особи, або ж в чітко визначеній сумі.

У СК встановлена відповідальність за прострочення сплати аліментів. Вона спрямована на певну компенсацію одержувачу аліментів його витрат і має необхідний стимулюючий, превентивний вплив на особу, що порушила свої аліментні обов'язки. При виникненні заборгованості з вини особи, яка зобов'язана сплачувати аліменти за рішенням суду, до неї застосовується спеціальна форма відповідальності — стягнення неустойки (пені). Згідно з ч. 1 ст. 196 СК одержувач аліментів має право на стягнення неустойки (пені) у розмірі одного відсотка від суми несплачених аліментів за кожен день прострочення. Зазначена норма міститься в главі 15 СК, яка регулює відносини щодо утримання дитини, але застосовується і до відносин щодо утримання батьками своїх повнолітніх дочки, сина (ст. 201 СК). Стягнення неустойки можливе лише у випадку виникнення заборгованості з вини особи, зобов'язаної сплачувати аліменти, наприклад, якщо особа ухилялася від сплати аліментів, змінювала з цією метою місце свого проживання, перебувала у розшуку тощо. Розмір неустойки може бути зменшений судом з урахуванням матеріального та сімейного стану платника аліментів (ч. 2 ст. 196 СК). Неустойка не сплачується, якщо платник аліментів неповнолітній (ч. 3 ст. 196 СК)[2, с. 188].

Відповідно до ст.549 ЦК України неустойкою (штрафом, пенею) є грошова сума або інше майно, які боржник повинен передати кредиторowi у разі порушення боржником зобов'язання.Штрафом є неустойка, що обчислюється у відсотках від

суми невиконаного або неналежно виконаного зобов'язання. Пенею є неустойка, що обчислюється у відсотках від суми несвоєчасно виконаного грошового зобов'язання за кожен день прострочення виконання[4].

Стаття 196 СКУ не встановлює будь-яких обмежень періоду нарахування пені, а, навпаки, говорить про те, що пеня нараховується за кожен день прострочення. Це означає, що пеню потрібно нараховувати на всю суму несплачених аліментів за кожен день прострочення її сплати, не обмежуючись лише тим місяцем, у якому не проводилося стягнення[3].

Суд звертає увагу на те, що зобов'язання зі сплати аліментів носять періодичний характер і повинні виконуватися щомісячно. Тому алгоритм розрахунку суми «аліментної» пені на підставі ч. 1 ст. 196 СКУ має бути таким:

- 1) з'ясувати розмір несплачених аліментів за кожен місяць;
- 2) установити строк, до якого кожне зі щомісячних зобов'язань зі сплати аліментів мало бути виконане;
- 3) розрахувати розмір пені виходячи із суми несплачених аліментів за кожен місяць окремо з дня порушення платником аліментів свого обов'язку з їх сплати до дня прийняття судом рішення про стягнення пені;
- 4) визначити загальну суму пені, підсумувавши розміри нарахованої пені за кожним із прострочених платежів.

Розрахунок загальної суми пені за несплату або несвоєчасну сплату аліментів можна представити у вигляді формули:

$$П = (A1 \times 1 \% \times K1) + (A2 \times 1 \% \times K2) + \dots + (An \times 1 \% \times Kn),$$

де П — загальна сума пені за несплату або несвоєчасну сплату аліментів (розраховується позивачем на момент подання позову);

A1 — нарахована сума аліментів за перший місяць;

K1 — кількість днів прострочення сплати аліментів за перший місяць;

A2 — нарахована сума аліментів за другий місяць;

K_2 — кількість днів прострочення сплати аліментів за другий місяць;

A_n — нарахована сума аліментів за останній місяць перед поданням позову;

K_n — кількість днів прострочення сплати аліментів за останній місяць.[5]

Для того, щоб краще розуміти вищевказане звернемось до судової практики.

У листопаді 2019 року ОСОБА_2 звернулася до суду з відповідним позовом.

Свої вимоги мотивувала тим, що в період з 22 червня 2006 року по 18 листопада 2010 року вона перебувала у зареєстрованому шлюбі з відповідачем. Від шлюбу вони мають неповнолітню дитину дочку ОСОБА_4 . Рішенням суду від 31 травня 2011 року з ОСОБА_3 на її користь було стягнуто аліменти у твердій грошовій сумі 300 грн щомісячно. Відповідач оплачував зазначену суму, проте з серпня 2014 року виплати стали нерегулярними. З 25 вересня 2018 року розмір аліментів нараховується відповідно до судового наказу як 1/4 частина заробітку відповідача. Відповідно до розрахунку пеня у розмірі 1 % за весь період прострочення оплати станом на 05 листопада 2019 року складає 220212,70 грн, проте просить суд стягнути з відповідача пеню у максимальному розмірі, передбаченому ч. 1 ст. 196 СК України в розмірі заборгованості 45554,41 грн[1].

Розрахунок:

- пеня за прострочення сплати аліментів за серпень 2019 року - 1945 грн.
 (заборгованість зі сплати аліментів) x 1% x 68 (кількість днів прострочення) = 1322,6 грн.;

- пеня за прострочення сплати аліментів за вересень 2019 року - 2345 грн.
 (заборгованість зі сплати аліментів) x 1% x 38 (кількість днів прострочення) = 891,1 грн.;

- пеня за прострочення сплати аліментів за жовтень 2019 року - 2411,25 грн.
 (заборгованість зі сплати аліментів) x 1% x 7 (кількість днів прострочення) = 168,7875 грн.

Виходячи з наведеного, наведений розрахунок пені відповідає вимогам Сімейного кодексу України та позиції, наведеній у зазначеній постанові Великої Палати Верховного Суду. Розрахунок проведений за кожним місячним платежем за весь час затримки сплати (станом на 07 листопада 2019 року), який помножений на кількість днів прострочення та помножений на 1 %. Зазначені результати складені у загальну суму, що становить 220212,70 грн. Суд, перевібивши розрахунки, вважає їх арифметично правильними.

Враховуючи положення ч. 1 ст. 196 СК України, яке містить визначення максимальної суми пені у розмірі 100 відсотків заборгованості, суд вважає, що стягненню з відповідача підлягає пеня у межах суми заборгованості зі сплати аліментів, тобто у сумі 45 554,41 грн[1].

В даній судовій справі позовну заяву задовільнили повністю, для більш чіткого ознайомлення з справою повне рішення суду буде вказане в списку літератури.

Отже підведемо підсумок нашої роботи.

У даній роботі ми висвітлити процес застосування права на стягнення неустойки по аліментам на дитину, де буде роз'яснено в яких випадках можна застосувати дану правову норму щодо зобов'язаної особи по аліментах. Розглянули судові рішення в якому було застосовано всеукраїнську прийняту формулу, щодо підрахунку аліментів.

Використані джерела:

1. Єдиний державний реєстр судових рішень. Рішення Галицький районний суд міста Львова від 09.04.2020 у справі №461/8745/19 [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88192031> (дата звернення: 13.12.2020)

2. Сімейне право України : підручник / Л.М.Баранова, В.І.Борисова, І.В.Жилінкова та ін. ; за заг. ред. В.І.Борисової та І.В.Жилінкової. — 2-е вид., перероб. і допов. — К. :Юрінком Інтер, 2009. — 288 с.
3. Сімейний кодекс України [Електронний ресурс]. – 2002. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>. (дата звернення:14.12.2020)
4. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]. – 2003. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>.
5. Як розрахувати «аліментну» пеню: позиція ВС [Електронний ресурс] // Бухгалтер 911. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://i.factor.ua/ukr/journals/buh911/2019/september/issue-37/article-76708.html>. (дата звернення:14.12.2020)

Котляр Богдан Віталійович

студент 2 курсу Міжрегіональної
Академії управління персоналом

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ НЕДЕРЖАВНОЇ ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ (період VI-XIX століття)

Питання історичного становлення інститутів недержавної правоохорони незаслужено залишено поза увагою дослідників, внаслідок чого у вітчизняній та зарубіжній літературі поширено думку, що недержавна правоохоронна діяльність є виключно новітнім феноменом, який виник внаслідок суспільного розвитку та ринкових відносин. Думається, такі твердження є передчасними і недостатньо обґрунтованими. Тому, на нашу думку, варто встановити основні етапи та тенденції історичної генези недержавної правоохоронної діяльності, враховуючи

традиційні періоди становлення української державності, що їх виділяють історики держави та права.

Як відзначається у літературі, у додержавний період правоохоронна діяльність не була настільки актуальною через існування колективної форми власності общини та міцні внутрішньородові зв'язки. Життя і власність піддавалися загрозі лише від представників іншої родової общини, загарбників. Тому для охорони родового майна та життя членів общини формувалася «сторожа», до якої належали переважно підліткиXIX або престарілі, але ще міцні общинники, покалічені воїни. Уже у перших державних утвореннях східних слов'ян (VI–VIII ст.), пізніше у Київській Русі, функції поліції, а також суду, виконувалися дружиною – озброєним, професійно навченим військом на чолі з князем. Проте для дружини правоохоронна діяльність не була основною. Вона була основою армії і супроводжувала князя у його походах, займалася збиранням дані («полюддя»), що власне і займало абсолютну більшість часу [52, с. 7-9]. Пізніше з числа дружинників князь обирав ябедників і мечників. Це були особливі дружинники, що виконували специфічні доручення князя у правоохоронній сфері.

Київська Русь, як єдина держава проіснувала з 882 по 1132 рр. Період з 1132 до 1240 був часом феодальної роздробленості, коли центральна влада мала формальний характер. Основним джерелом права за часів Київської Русі була «Руська Правда». Оригіналу цього документа знайти поки не вдалося. У нашому розпорядженні є лише різні списки більш пізнього періоду. Ці списки різняться між собою за змістом, а тому історики виокремлюють: Коротку «Руську Правду» (43 статті), Розширену «Руську Правду» (121 стаття) та Скорочену «Руську Правду».

XIV–XVI ст.ст. основна частина українських земель перебувала під владою Великого князівства Литовського, а потім Речі Посполитої. Основним джерелом права у цей період були Литовські статuti, які діяли у трьох редакціях (1529 р.,

1566 р., 1588 р.). У Литовських статутах уже не було рудиментів Руської правди у сфері судочинства. Держава поступово монополізувала функцію правосуддя. Абсолютна більшість справ мала розглядатися у судах і різні форми самосуду, включаючи кровну помсту, втратили своє значення. Разом з тим, функція розслідування правопорушень залишалася особистою справою потерпілого. Так, наприклад, ст. 6 «Про згвалтування жінок і дівчат» Розділу VII Статутів, передбачала, що потерпіла повинна була: «кликати на допомогу», «показати людям сліди насильства», «притягти гвалтівника до суду», «надати суду 2–3 свідків» та «при свідках присягнути в правдивості свідчень» [58, с. 254]. Тільки за Литовськими статутами в редакції 1566 р. було встановлено правило, за яким за скоєння найбільш тяжких злочинів вводилося державне розслідування.

Поступово українські землі переходили під контроль Московського царства. Із розвитком держави змінювалося і ставлення до боротьби зі злочинністю. Прийнятий у 1497 р. Судебник трактував поняття «злочин» уже не як «образу», а як дію проти інтересів держави. Злочинців називали «лихими людьми».

Регулярна професійна поліція почала формуватися за часів Петра I. Мережа поліцейських органів розвивалася і по горизонталі, і по вертикалі. Запрошений консультант – відомий вчений та філософ Г. Лейбніц радив Петру I створити поліцію на зразок поліції Західної Європи як централізовану розгалужену систему.

1 травня 1718 р. було видано Указ «Пункти, дані Санкт-Петербурзькому Генерал-Поліцмейстеру». Цей документ був одним із найважливіших за петровської епохи. За ним відбулося формування регулярної поліції й утворено посаду Генерал-Поліцмейстера, який очолював поліцейську канцелярію. Поряд зі штатними службовцями до несення поліцейської повинності залучалися нічні караульні від міських домовласників. Таким чином, охорона громадського порядку значною мірою залишалася громадським обов'язком [13, с. 15].

В цілому, можна сказати, що принципове значення для становлення недержавної правоохоронної діяльності мав базовий правоохоронний інститут – поліція. Саме з її появою відбувалися найбільш радикальні зміни у сфері недержавної правоохоронної діяльності. У всіх країнах світу це найбільш чисельний правоохоронний орган, на який покладено основний тягар протидії правопорушенням. На теренах України професійна поліція була утворена за часів Петра I і після її появи середньовічні недержавні інститути забезпечення безпеки почали витіснятися державними органами.

Використані джерела:

1. Рыбников В.В. История правоохранительных органов отечества: учеб. пособ. / В.В. Рыбников, Г.В. Алексушин. М. : Щит-М, 2008. 294 с.
2. Статути Великого князівства Литовського: У 3 т. Т. I. Статут Великого князівства Литовського 1529 року / за ред. С. Ківалова, П. Музиченка, А. Панькова. Одеса. 2002. 463 с.
3. Курицын В.М. История полиции дореволюционной России (сборник документов и материалов по истории государства и права): учеб. пособ. / В.М. Курицын, Р.С. Мулукаев, В.П. Коряков. М. : МВШМ МВД СССР, 1982. 94 с.

Лабунець Катерина Сергіївна

студентка 3 курсу Харківського
національного університету внутрішніх справ

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПЕРЕРОБКИ ВІДХОДІВ УКРАЇНИ

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про відходи»: відходами визнаються будь-які речовини, матеріали і предмети, що утворилися у процесі виробництва чи

споживання, а також товари (продукція), що повністю або частково втратили свої споживчі властивості і не мають подальшого використання за місцем їх утворення чи виявлення і від яких їх власник позбувається, має намір або повинен позбутися шляхом утилізації чи видалення [1].

Законодавець чітко дає формування терміну відходи, з якого можна чітко зрозуміти, які речі та предмети слід відносити до категорії відходів, надане визначення доволі повно та вичерпано роз'яснює, що відноситься до категорії «відходи». Переробка вторинної сировини та відходів - це галузь переробної промисловості, яка займається утилізацією та рециклюванням органічних та твердих побутових, а також промислових відходів.

Україна є лідером за кількістю відходів у Європі. За статистичними даними, щорічно в Україні утворюється близько 360 млн. тис. т відходів (у 2017 році – 366 млн. тис. т), однак, утилізується менше 5 % від їх загальної кількості. Решта – потрапляє на санкціоновані та несанкціоновані звалища, загальна площа яких становить майже 5 % території України, що можна порівняти з розмірами Бельгії [2, с. 39].

Відповідно до Закону України «Про відходи» та інших нормативно-правових актів, вирізняють кілька груп відходів. Зокрема названий закон визначає такі види відходів як: «небезпечні відходи» - відходи, що мають такі фізичні, хімічні, біологічні чи інші небезпечні властивості, які створюють або можуть створити значну небезпеку для навколишнього природного середовища і здоров'я людини та які потребують спеціальних методів і засобів поводження з ними; «побутові відходи» - відходи, що утворюються в процесі життя і діяльності людини в житлових та нежитлових будинках (тверді, великогабаритні, ремонтні, рідкі, крім відходів, пов'язаних з виробничою діяльністю підприємств) і не використовуються за місцем їх накопичення; «тверді відходи» - залишки речовин, матеріалів, предметів, виробів, товарів, продукції, що не можуть у подальшому

використовуватися за призначенням; «рідкі відходи» - побутові відходи, що утворюються у будинку за відсутності централізованого водопостачання та каналізації і зберігаються у вигрібних ямах [1]. Визначення видів відходів можна вважати першим кроком до успіху, проте слід вказати на відсутність досконалого механізму застосування норм цього закону на практиці, звісно однією з причин є брак досвіду роботи з відходами різного виду.

Згідно з наказом «Про затвердження методичних рекомендацій з прибирання територій об'єктів благоустрою населених пунктів», в Україні передбачено систему збирання та вивезення твердих і рідких побутових відходів, а саме: послідовність виконання технологічних операцій з вилучення, накопичення і розміщення відходів у спеціально відведених місцях та їхнє вивезення у пункти знешкодження [3].

В лютому 2019 року Кабінет Міністрів України схвалив Національний план управління відходами до 2030 року. План являє собою детальну маршрутну карту реалізації стратегії управління відходами, завданням якої є побудова в Україні системи управління відходами згідно з європейськими стандартами [5].

Сфера правового регулювання переробки відходів перебуває на етапі формування. Нормативно-правове регулювання відходів має бути спрямоване на запобігання збільшенню обсягів відходів; стимулювання використання енергозберігаючих технологій у побуті та виробництві; заборони утворення несанкціонованих звалищ сміття; запровадити спеціальні заходи з контролю за несанкціонованими звалищами сміття.

На підставі викладеного слід зробити висновок, що система переробки відходів в Україні, незважаючи на наявні механізми правового регулювання, є достатньо недосконалою. Доцільним є вдосконалити нормативно-правову базу, посилити боротьбу із несанкціонованими звалищами, створити заводи із

переробки сміття, ввести процедуру сортування сміття та штраф за порушення вимог сортування.

Використані джерела:

1. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991р. № 1264-XII URL : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/126412?find=1&text=%E2%B3%E4%F5%E4#w118> (дата звернення: 29.11.2020).

2. Мельник Л. М. Утилізація відходів як один із шляхів екологізації виробництва / Лілія Мельник // Матеріали шостої всеукраїнської науково-практичної конференції пам'яті почесного професора ТНТУ імені Івана Пулюя, академіка НАН України Миколи Григоровича Чумаченка „Інноваційний розвиток: стратегічний погляд у майбутнє“, 06 квітня 2017 року. — Т. : ФОП Паляниця В. А., 2017. — С. 39–40.

3. Про затвердження Методичних рекомендацій з прибирання території об'єктів благоустрою населених пунктів. Наказ Міністерства з питань житлово-комунального господарства України від 07.07.2008р. № 213. URL : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0213662-08#Text> (дата звернення: 29.11.2020).

4. Про затвердження Національного плану управління відходами до 2030 року Розпорядження Кабінету міністрів України від від 20 лютого 2019 р. № 117-р URL : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/117-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 29.11.2020).

Ласкевич Анастасія Романівна

студентка 3 курсу Вінницького державного

педагогічного університету імені М. Коцюбинського

МАТЕРІАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІТЕЙ-СИРІТ

Згідно із ст.52 Конституції України утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу.[1]

Відповідно до ст.248 ч.1 СК дитина-сирота і дитина, позбавлена батьківського піклування має право на всебічний розвиток, виховання, повагу до її людської гідності.[2]

Правовою основою реалізації цього конституційного положення є національне законодавство про соціальний захист дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, що регулює відносини із надання матеріальної, соціальної та правової допомоги зазначеній категорії дітей та осіб з їх числа.

Феномен сирітства має неабиякі юридичні наслідки – порушується конституційне право дитини на сімейне виховання та батьківське піклування, а це є порушення одного з базових прав дитини, проголошених Конвенцією ООН про права дитини. Тому діяльність усіх відповідних соціальних інститутів, у тому числі і держави, має бути спрямована на створення таких форм виховання і утримання дитини-сироти, які хоча б певною мірою могли компенсувати відсутність сім'ї. Всі ці форми можуть тільки частково пом'якшити вплив негативних факторів на дітей, покращити її становище, але це не компенсує повну відсутність сім'ї дитини.

Законодавство України гарантує цілу низку пільг і допомоги дітям-сиротам та дітям, позбавленим батьківської опіки. Разом з тим, сирітство набирає загрозливих масштабів. Їх кількість продовжує збільшуватися. Доцільним для зменшення кількості дітей-сиріт держава повинна запровадити наступні заходи:

– забезпечувати своєчасне виявлення і облік дітей, які залишилися без піклування батьків та надання їм статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування;

– підвищувати рівень матеріального забезпечення населення, що можливе за умов створення робочих місць та адекватного життєвим потребам розміру оплати праці; – активізувати роботу щодо пошуку кандидатів в потенційні усиновителі, опікуни, прийомні батьки та батьки-вихователі;

– боротися з алкоголізмом та наркоманією – суттєвими причинами поширення соціального сирітства;

– реалізувати соціальні програми, спрямовані на матеріальну та соціальну підтримку сімей з дітьми, молодих сімей, неповних сімей; соціальну політику, спрямовану на піднесення сімейних цінностей, формування культури сім'ї, виховання в батьків відповідальності за виконання батьківських обов'язків.

Важливо відмітити і деякі заходи, які посприяли покращенню становища дітей-сиріт, та дітей позбавлених батьківського піклування, а саме:

– діти-сироти і діти, позбавленні батьківського піклування, що виховуються, або навчаються у навчально-виховних та навчальних закладах, мають право отримати єдиний квиток, який дає право на безплатне відвідування кінотеатрів, виставок, музеїв, спортивних споруд, безплатний проїзд у громадському міському (приміському) транспорті (крім таксі) .[3]

– діти з числа дітей сиріт, і дітей, що позбавлені батьківського піклування, які є абітурієнтами зараховуються до вищих навчальних закладів поза конкурсом. І мають змогу отримувати соціальну стипендію протягом всього часу навчання, і мають право отримувати виплати якщо навчання ще продовжується до 23 років.

– діти-сироти і діти, позбавленні батьківського піклування мають право у зв'язку з працевлаштуванням можуть отримати одяг, взуття, м'який інвентар і обладнання на суму, не менш як 40 неоподатковуваних мінімумів доходів

громадян, а також одноразова грошова допомога в розмірі шести прожиткових мінімумів. За бажанням випускникам навчальних закладів може бути виплачена грошова компенсація у розмірі, необхідному для придбання одягу і взуття. [4]

Одним із найбільш розповсюджених спорів щодо порушеного права дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування є виплата не в повному розмірі одноразової грошової допомоги випускникам навчальних закладів, яка становить не менше шести прожиткових мінімумів для осіб відповідного віку. Для прикладу можна навести рішення Деснянського районного суду м. Чернігова, позивач звернувся до суду з позовом про те, що не було отримано одноразову грошову допомогу, у зв'язку зі вступом до вищого навчального закладу. Відповідач посилався на те, що у цьому начальному закладі одноразова грошова виплата не передбачена, і виплату має здійснити попередній начальний заклад. Відповідно до цього, суд вирішив позов задоволенню не підлягає.[5]

Використані джерела:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
(дата звернення: 26.11.2020).
2. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 26.11.2020).
3. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-III.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>
(дата звернення 26.11.2020).
4. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України від 13.01.2005р. №2342-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15#Text> (дата звернення 26.11.2020).

5. Рішення Деснянського районного суду м. Чернігова у справі № 742/3565/19 // Судова практика: веб-сайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86780121> (дата звернення: 26.11.2020).

Лесик Марина Олександрівна

студентка 3 курсу Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

ШЛЮБНИЙ ДОГОВІР

Вже майже 30 років законодавство передбачає такий спосіб врегулювання майнових відносин подружжя, як шлюбний договір. Незважаючи на це, ще й до сьогодні чимало українців ставляться до його укладення з пересторогою, побоюючись, що це зруйнує довіру між подружжям, а то й знищить почуття. Особливо бояться укладення шлюбного договору жінки, оскільки вважають, що такий договір може обмежити їх майнові права та позбавити права власності на майно як власне, так і те, що може бути набуто в майбутньому. Такі побоювання не мають юридичного підґрунтя та жодним чином не узгоджуються з положеннями сімейного законодавства.

На мою думку, потрібно розширити багаж знань осіб, які мають сумніви щодо доцільності укладення шлюбних договорів.

Перш за все, можна стверджувати, що шлюбний контракт є своєрідною страховкою від ризику майнових втрат у разі розлучення, надійним способом захисту майнових прав подружжя. Уклавши такий договір, можна повністю та максимально детально врегулювати майнові відносини подружжя.

Питання щодо укладення шлюбного договору детально регулюється Сімейним Кодексом України.

У ст. 92 -103 СК України чітко зазначені вимоги до змісту, форми, умов та строку дії шлюбного договору, вказані підстави для розірвання чи визнання його недійсним [1].

За ст. 94 СК України шлюбний договір укладається у письмовій формі і нотаріально посвідчується [1].

Зміст шлюбного договору визначається сторонами, які можуть включити до нього умови щодо режиму спільного майна, подарунків, порядку несення витрат, внески кожного в сімейний бюджет [1].

Також до змісту договору можна включити положення про порядок зміни його умов. Самостійно чоловік чи дружина не можуть змінити умови шлюбного договору, вони повинні разом укласти відповідну угоду та посвідчити її нотаріально. Одностороння зміна можлива лише за рішенням суду і тільки в тих випадках, якщо цього вимагають інтереси дітей чи непрацездатних повнолітніх доньки чи сина [2].

Шлюбний договір не може регулювати особисті відносини подружжя та відносини між ними та дітьми, не може ставити одного з подружжя у невігідне матеріальне положення, не може зменшувати обсягу прав дитини.

Це пояснюється тим, що свобода та особиста недоторканність віднесені до вищих соціальних цінностей і закріплені у ст. 29 Конституції України [3].

Як показує судова практика у сфері розірвання шлюбних договорів, існують певні проблеми у правовому регулюванні укладення шлюбних договорів.

Сімейний Кодекс України передбачив, що шлюбний договір може бути розірваним за рішенням суду з підстав, що мають істотне значення, зокрема в разі неможливості його виконання[1].

В законі приписана лише одна підстава для розірвання шлюбного контракту, а саме – неможливість виконання умов договору. Наприклад, коли одна із сторін внаслідок проблем зі здоров'ям не має можливості працювати та виконувати умови договору.

На підтвердження вищесказаного можемо звернути увагу на одну із судових справ.

До Дружківського міського суду Донецької області звернувся позивач з позовною заявою про розірвання шлюбного договору. Свої вимоги від обґрунтував тим, що у випадку розірвання шлюбу зобов'язався надавати дружині 20% свого доходу, але не менше суми, еквівалентної 100 (ста) доларів США не пізніше 15 числа кожного місяця. Однак в подальшому в нього істотно погіршився стан здоров'я, за рекомендаціями лікарів він обмежений у фізичних навантаженнях, знаходиться під наглядом лікарів. Тому він не працює, підприємницькою діяльністю не займається та знаходиться на утриманні у батьків. Зокрема, судом встановлено, що чоловік не може повноцінно працювати, не може належним чином забезпечувати матеріально не тільки когось додатково, а самого себе, це має істотне значення і викликає потребу розірвання шлюбного договору, так як умова про надання утримання не може бути виконана.

Тому суд задовольнив позовні вимоги та розірвав шлюбний договір через неможливість його виконання[4].

Відносини між чоловіком та дружиною не мають чітких меж, у тому числі і окреслення кордонами. Громадяни різних країн не перший рік укладають міжнаціональні шлюби.

Шлюбний договір в Україні актуальний особливо при укладенні двосторонніх шлюбів з німецькими та українськими учасниками, проте він повинен бути нотаріально засвідчений відповідно до вимог німецького законодавства. В Україні, як і в Німеччині, нотаріальне засвідчення є

обов'язковим, отже, шлюбний договір, укладений українським нотаріусом, відповідає німецьким юридичним вимогам, якщо він був укладений відповідно до встановленої форми в Україні[5].

Шлюбний договір може бути укладений німцем в Україні в тому разі, якщо під час підписання був присутній кваліфікований перекладач з українським дипломом, а зміст договору був перекладений іноземному партнерові. Тільки якщо всі ці вимоги виконані, шлюбний договір є формально укладеним в Україні і діє також на території Німеччини [5].

На сучасному етапі Україна все більше переймає західний досвід врегулювання шлюбних відносин.

Використані джерела:

1. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 № 2947-III. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> (дата звернення : 30.11.2020).
2. Ульяненко О.О. Порядок і умови укладення шлюбного договору (контракту) / О.О. Ульяненко // Підприємництво, господарство і право. – 2003. – № 4. – С. 85-88.
3. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення : 30.11.2020).
4. Рішення Дружківського міського суду Донецької області у справі №2–33/09 від 25.03.2009 р // Судова практика: веб-сайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/3204397> (дата звернення: 30.11.2020).
5. Олійник О.С. Шлюбний договір: порівняльно-правовий аналіз законодавства різних правових систем : автореф. дис ... канд. юрид. Наук : 12.00.03. Київ : Б.В., 2009. 20 с.

Литвин Юлія Юрїївна

студентка 3 курсу Харківського

національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник к.ю.н., доцент А.І. Денисов

ІНВЕСТИЦІЙНА БЕЗПЕКА ЯК СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ СИСТЕМИ ДЕРЖАВИ

Інвестиційна складова займає провідне місце в економічній безпеці країни, а забезпечення реалізації національних інтересів має бути провідною метою інвестиційної політики держави. Головним пріоритетом для інвесторів передусім є безпека їх ресурсів. Реалізація інвестиційних можливостей, нарощення обсягів інвестування та раціональне використання фінансових ресурсів мають бути включені до стратегічних завдань в Україні. Відмова України від розв'язання проблем економічної безпеки призвела до зниження рівня інвестування в економіку та посилення залежності від зовнішньої допомоги, що, в свою чергу, призвело лише до зростання зовнішньої заборгованості держави та пригальмувало розвиток економіки в цілому. Тому питання забезпечення інвестиційної безпеки як складової економічної безпеки в сучасних умовах є надзвичайно актуальним [1].

Однією з найважливіших складових економічної безпеки є інвестиційна безпека. Інвестиційна безпека держави забезпечується за умов дотримання граничної норми інвестування, що дає можливість: відтворювати науково-технічний та інтелектуальний потенціал нації; здійснювати розширене відтворення основного капіталу; підтримувати конкурентоспроможність економіки; гарантувати стійке зростання ВВП на рівні завдань соціально-економічного розвитку і міжнародного співробітництва; створювати стратегічні резерви; долати депресивні явища у регіонах країни; зберігати і відновлювати природні ресурси;

утримувати на безпечному рівні екологічні параметри. Інвестиційна безпека є сукупністю нормативно-правових, соціальних і екологічних умов, що визначають тип і динаміку відтворювального процесу і забезпечують надійність відшкодування та ефективність використання вкладеного капіталу. Головним критерієм достатності інвестиційної безпеки є конкурентоспроможність економіки. Виходячи з того, що критерієм економічної безпеки є підтримання в адекватному стані умов життєдіяльності (економічне зростання, добробут населення), то матеріальною основою цього виступає певний рівень інвестування та інвестиційної безпеки [2].

У Законі України «Про основи національної безпеки України» інвестиційна безпека визначається як рівень національних та іноземних інвестицій, здатний забезпечити довгострокову позитивну економічну динаміку за належного рівня фінансування науково-технічної сфери, створення інноваційної інфраструктури та адекватних інноваційних механізмів [3].

Інвестиції, є не тільки ключовою умовою модернізації національної економіки, а й чільним фактором її економічної безпеки. «Безпечні» властивості інвестицій визначаються можливістю здійснювати капітальні вкладення і виробничі нагромадження на рівні, який гарантує достатні темпи розширеного відтворення, технологічного переозброєння і реструктуризації економіки, що прямо збільшує потенціал захисту економічних інтересів від загроз різного походження [4].

До основних загроз інвестиційній безпеці відносять: недостатнє використання можливостей виходу українських компаній на міжнародні ринки капіталів; брак інвестиційної стратегії, що спричиняє відсутність раціональної оцінки інвестиційних ризиків; невідповідність інвестування економіки України потребам структурної перебудови; обмеженість доступу до фінансових ресурсів та відсутність ефективних механізмів трансформації заощаджень населення в

інвестиції; монополізація іноземним капіталом стратегічних галузей економіки України через приватизацію стратегічних підприємств; регіональні та галузеві диспропорції у надходження інвестицій. Також загрозою є тіньовий сектор, який обмежує можливості держави щодо проведення ефективної інвестиційної політики, негативно впливає на політичний імідж країни, заважає розвитку легальної економіки та її ринковому реформуванню. Частка іноземних інвестицій з офшорних зон становить більшу частину в економіці країни від загального обсягу іноземного капіталу. Інколи цей потік іноземних інвестицій має українське походження: раніше його було вивезено за межі держави і тепер він повертається уже як іноземний інвестиційний ресурс [5].

Підсумовуючи вищенаведене, інвестиційна безпека є однією із важливих складових економічної системи держави. Для динамічного розвитку національної економіки необхідно модернізувати механізм забезпечення інноваційної діяльності в цілому з метою підвищення конкурентоздатності вітчизняного товаровиробника та продовжувати протидію проявам тіньової економіки.

Використані джерела:

Недашківський М. М. Інвестиційна безпека України в сучасних умовах / М. М. Недашківський, К. Ю. Подгорна // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. - 2012. - № 1. - С. 274-280.

Закревська, Л. М. Інвестиційна безпека як складова економічної безпеки / Л. М. Закревська, А. О. Заїнчковський // Вісник Черкаського університету. Серія «Економічні науки». — Черкаси : ЧНУ. — 2016. — № 2. — С. 28-34.

Про основи національної безпеки України. Закон України від 19 червня 2003 року № 964 — IV // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// zakon.nau.ua/doc/?code=96415](http://zakon.nau.ua/doc/?code=96415) Дата звернення: 14.12.2020.

Приходько В. П. Інвестиційна безпека як важливий чинник подолання фінансово-економічної кризи / В. П. Приходько // Інвестиції: практика та досвід. - 2013. - № 16. - С. 6-9.

Ткаленко С.І. Інвестиційна безпека в умовах глобалізації фінансових потоків / С.І. Ткаленко // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2010. – № 1. – С. 282–291.

Московчук Єлизавета Віталіївна

студентка 3 курсу Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

ДОГОВОРИ ПОДРУЖЖЯ ЩОДО ЇХНЬОГО СПІЛЬНОГО ТА РОЗДІЛЬНОГО МАЙНА

Нерідко у подружжя під час перебування у шлюбі виникає потреба змінити правовий режим майна: здійснити його поділ, визнати майно яке є роздільним спільним та навпаки спільне – роздільним, або ж виділити частку зі спільного майна. Більшість цих відносин можливо врегулювати на договірних засадах Сімейним законодавство України, Цивільним кодексом України та Конституцією України у яких чітко виписані майнові договори між подружжям. [5]

Нажаль учасники сімейних правовідносин не проінформовані про свої права укласти відповідний договір, що призводить до необхідності вирішувати спірні сімейні питання за допомогою суду. Але не завжди вдається захистити у суді свої майнові права. Як показав аналіз наявної судової практики є підстави зазначити, що основну категорію судових справ у сфері договірного регулювання майнових відносин подружжя складають спори щодо порушення порядку укладення

сімейно-правових договорів, їх зміни та розірвання, а також визнання договорів недійсними. [4] З вище вказаного робимо висновок, що необхідно удосконалити знання кожного з подружжя з такими питаннями як поняття та зміст сімейних договорів їх класифікація та способи застосування у житті.

Правовий режим спільності майна подружжя, закріплений у чинному СК України. У ньому визначенні майнові договори, які стосуються поділу (виділу частки), передачі від одного подружжя іншому або визначення порядку користування майном. Це такі договори як: договір про поділ майна подружжя (ст. 69 СК України), договір про виділ майна (частки) одного з подружжя зі складу всього майна подружжя (ч. 2 ст. 69 СК України), договір про відчуження одним із подружжя на користь другого подружжя частки у праві спільної власності без виділу цієї частки (ч. 2 ст. 64 СК України), договір про визначення порядку користування майном (ст. 66 СК України).[5]

Предметом цих договорів виступає майно, що є в наявності на момент укладення подружжям договору. Це майно має певний правовий режим, а саме належить до числа спільного або роздільного. У зв'язку з цим метою договору подружжя є зміна такого режиму.

Найчастіше в сучасному житті використовується договір про поділ майна подружжя. Цей договір включає у собі угоду, спрямовану на припинення режиму спільності на майно, нажите громадянами, які перебувають або перебували у шлюбі. Важливим є те, що сторонами вказаного договору є чоловік та дружина, шлюб між якими зареєстрований у державному органі реєстрації актів цивільного стану, а також особи шлюб між якими розірвано. [3]

Ділиться усе майно тільки за домовленістю сторін порядок поділу, розмір цієї частки у спільному майні, що отримає кожен із подружжя та інші можливі аспекти.

А у договорі про поділ подружнього майна важливий предметний перелік конкретних речей, інших об'єктів, які входять до складу спільного майна, що підлягає поділу, характеристику та вартість кожного об'єкта, що підлягає поділу, частки або пропорції, в яких здійснюється поділ майна подружжя, способи поділу майна, та важливе є питання визначення переліку спільного майна, що підлягає поділу. Але у статті ч. 1 ст. 70 СК України закріплено принцип, згідно з яким у разі поділу майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, частки майна дружини та чоловіка є рівними, якщо інше не визначено домовленістю між ними. [5]

У СК передбачено також комбінований поділ майна, це означає, що деякі речі можуть бути поділені між ними у натурі, інші - реалізовані з поділом отриманої суми, треті - передані одному із подружжя з визначенням грошової компенсації іншому члену подружжя. Відповідно до договору про виділ майна, майно виокремлюється із загальної маси спільних речей і стає особистою приватною власністю одного з членів подружжя. [5]

Сімейним законодавством України передбачено можливість укласти договір про відчуження одним із членів подружжя на користь іншого своєї частки у праві спільної сумісної власності без її виділу (ч. 2 ст. 64 СК України). [5] Застосувати цей договір можливо, якщо необхідно розпорядитися на користь іншого (продати, подарувати, обміняти, передати за договором довічного утримання) своєю часткою у спільній сумісній власності.

Серед договорів, що визначають порядок користування майном, виокремлюються договори подружжя про користування їхнім спільним майном та договори подружжя про користування їхнім роздільним майном. Зручністю укладання таких договорів є те, що о у складі спільного майна можуть перебувати і неподільні речі, потреба в яких є і в чоловіка, і в дружини. Тому найоптимальнішим варіантом вирішення даного питання є укладення договору

про порядок користування майном. За договором про користування спільним майном подружжя може визначити, яким чином використовуватиме спільне майно, а саме: встановити черговість користування річчю кожним із них, спільне користування річчю, надання її в користування одному з членів подружжя з виплатою грошової компенсації чи без такої, невикористання речі певний проміжок часу. А також домовитися про порядок користування плодами та доходами, якщо річ, яка є предметом договору, плодоносить або дає приплід та вирішити питання про утримання майна, що належить їм на праві спільної сумісної власності.

Розглядаючи дане питання робимо висновок, що в Україні відбулись кардинальні зміни у підходах до регулювання майнових відносин подружжя за рахунок розширення сфери диспозитивного регулювання. Чинний СК України передбачає можливість укладення низки видів майнових договорів подружжя, що безперечно допомагає у регулюванні майнових відносин між подружжям.

Використані джерела:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
(дата звернення: 27.11.2020).
2. Правила державної реєстрації актів цивільного стану в Україні : Наказ Міністерства юстиції України від 18.10.2000 № 52/5. URL:
<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0719-0> (дата звернення : 28.11.2020).
3. Ромовська З. В. Сімейний кодекс України: науково-практичний коментар / З. В. Ромовська. – К., 2003. – 432 с.
4. Рішення Вінницького районного суду у справі № 568/9834/20// Судова практика : веб сайт. URL: <https://vnr.vn.court.gov.ua/sud0203> (дата звернення: 29.11.2020)
5. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 29.11.2020).

6. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n1486> (дата звернення: 27.11.2020).

Немеш Олександр Миколайович

курсант 1-го курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти
Інституту підготовки юридичних кадрів для Служби безпеки України
Національного юридичного університету ім. Я. Мудрого

**ВИЗНАННЯ ПРОТОКОЛІВ НСРД НЕДОПУСТИМИМИ З МОТИВІВ
НЕВІДКРИТТЯ УХВАЛ СЛІДЧИХ СУДДІВ ПРО ДОЗВІЛ НА ЇХ
ПРОВЕДЕННЯ**

Існування даної проблеми в правому полі неможливо не помітити з першого погляду, так, як практика слідчих, прокурорів, слідчих суддів, та суддів (у тому числі й Верховного Суду України – далі ВСУ) відрізняється з роками все більше та більше. За змістом ч. 2 ст.19 Конституції України, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Згідно із ч. 3 ст. 62 Конституції України, обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом, а також на припущеннях. Недопустимими вважаються докази, отримані внаслідок істотного порушення прав та свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також будь-які інші докази, здобуті завдяки інформації, отриманій внаслідок істотного порушення прав та свобод людини. [1]. Відповідно до ч.2 ст. 290 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) прокурор або слідчий за його дорученням зобов'язаний надати доступ до

матеріалів досудового розслідування, які є в його розпорядженні, у тому числі будь-які докази, які самі по собі або в сукупності з іншими доказами можуть бути використані для доведення невинуватості або меншого ступеня винуватості обвинуваченого, або сприяти пом'якшенню покарання [2]. На основі того, що сторона обвинувачення не відкрила під час завершення досудового розслідування не відкрила матеріали, які підтверджують правову основу проведення негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД) в Україні існує подвійна позиція ВСУ, щодо розгляду касаційних проваджень по даних справах [3].

Наріжним каменем стала постанова ВСУ у справі № 5-364кc16 від 16.03.2017 року зроблено висновок, що невідкриття в порядку ст. 290 КПК матеріалів які є правовою підставою для проведення НСРД, в тому числі ухвал слідчих суддів про надання дозволу на проведення втручання в особисте життя є підставою для визнання таких доказів недопустимими. Погляд ВСУ полягав у тому, що якщо суд першої інстанції недослідив тих процесуальних документів, які стали правовою підставою НСРД, це доводить до того, чи повно суд дослідив докази по провадженню загалом [3]. Суд розцінює оперування такими судженнями як імовірними, а не точними, що порушує права обвинуваченого априорі.

Даної позиції дотримався і Коростишівський районний суд Житомирської області у справі № 280/159/14-к від 22 лютого 2019 року. Під час закінчення досудового розслідування було відкрито перелік документів для ознайомлення, що складався з 14 пунктів. При цьому серед них вказано, що було надано доступ для ознайомлення до ухвал слідчого судді апеляційного суду Житомирської області щодо фіксації злочинної діяльності.

Вказані клопотання прокурора щодо надання дозволів слідчим суддею на проведення негласних слідчих (розшукових) дії були відкриті під час розгляду кримінального провадження в суді через три роки з дня розсекречення, чим констатувалося порушено вимоги ч.2 ст. 290 КПК України, а також ухвали

слідчого судді, які є обов'язковими для здійснення НСРД, не відкриті стороною обвинувачення взагалі, що свідчить про істотні порушення прав людини і основоположних свобод, оскільки процесуальні дії проведені без обов'язкового попереднього дозволу суду [4]. Окрім цього, при перегляді грифу секретності відповідних клопотань про надання дозволу на проведення НСРД та необхідності розсекречення матеріальних носіїв інформації, а саме ухвал слідчих суддів повідомлено, що зазначені матеріальні носії секретної інформації, згідно з рішенням експертної комісії Апеляційного суду Житомирської області знищено, про що складено акти знищення. Ухвали слідчих суддів були знищені після того як кримінальне провадження надійшло до суду з обвинувальним актом. Судом було констатовано об'єктивну можливість та обов'язок ініціювати процедуру розсекречення вказаних секретних носіїв інформації та надати їх стороні захисту [4].

Дана позиції суддів лише звертає увагу процесуальних керівників за кримінальними провадження на те, що відповідні імперативні положення КПК та Інструкції мають дотримуватись чітко, для того, щоб у суду не було сумнівів у правових підставах винесення обвинувального вироку.

Використані джерела:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України в редакції від 11.09.2020 року № 4651-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
2. Спільний наказ Генеральної прокуратури України «Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні» від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12#Text>
3. Постанова Верховного Суду України № 671/463/15-к від 16.03.2017 року URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/66203468>

4. Вирок Коростишівського районного суд Житомирської області у справі №280/159/14-к від 22 лютого 2019 року URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80029773>

Оганесян Тамара Агасіївна

студентка 5 курсу Чорноморського

національного університету імені Петра Могили

ІНСТИТУТ УПОВНОВАЖЕНОЇ ОСОБИ У СФЕРІ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ ЗГІДНО ІЗ НОВОВВЕДЕННЯ 2020 РОКУ

Досліджуючи питання проведення публічних закупівель, в першу чергу, необхідно детально ознайомитися із Законом України «Про публічні закупівлі» (далі – Закон), що був прийнятий 25 грудня 2015 року, а набув чинності 19 лютого 2016 року [1].

У процесі активного державотворення та реформування всіх сфер суспільного життя вищезазначений Закон постійно вдосконалювався законодавцем, щоб відповідати реаліям сьогодення. Зокрема, з моменту прийняття цього Закону та до кінця 2020 року до нього близько 15 разів вносилися зміни. І досить актуальним постає проблема визначення правового статусу уповноваженої особи (за редакцією від 22.11.2020 року).

Аналізуючи положення статті 11 Закону в редакції від 02.04.2020 року, варто зазначити, що законодавець надав право замовнику самостійно утворювати тендерний комітет або визначити уповноважену особу (осіб) для організації та проведення процедур закупівель. Слід звернути увагу, що до складу тендерного комітету могли входити не менше п'яти осіб, котрі діяли на засадах колегіальності та неупередженості. Керівництво роботою тендерного комітету здійснював його

голова, який приймав рішення разом із секретарем та членами тендерного комітету на його засіданнях [2].

У подальшому було внесено кардинальні зміни до Закону, що мали на меті забезпечити ефективний, прозорий та якісний механізм здійснення публічних закупівель, запобігання проявам корупції, розвиток конкурентного середовища та добросовісної конкуренції у сфері публічних закупівель в Україні.

Зміни до Закону (в редакції від 19.04.2020 року) містили ряд нововведень, що сприяли підвищенню ефективності закупівель, запровадженню персональної відповідальності за порушення законодавства у сфері закупівель, удосконаленню механізму оскарження тендерів, гармонізації з міжнародними стандартами тощо [3].

Нововведення торкнулися також інституту уповноваженої особи та вирішення питання подальшого функціонування у замовників тендерних комітетів. Зокрема, статтею 11 Закону уповноважену особу визначено відповідальною за організацію та проведення процедури закупівлі. Тобто відповідальність з тендерних комітетів переноситься на уповноважених осіб. Уповноважені особи повинні мати необхідний рівень знань в галузі публічних закупівель і підтвердити його, склавши безкоштовний тест на сайті Уповноваженого органу.

Водночас, згідно з пунктом 4 розділу X Закону до кінця 2021 року триватиме перехідний період, тобто закупівлі можуть проводити і тендерні комітети, а в подальшому замовники зобов'язані розформувати свої тендерні комітети, аби не порушувати вимоги чинного законодавства і покласти обов'язок щодо проведення процедури закупівель виключно на уповноважену особу (осіб).

При вивченні питання правового статусу уповноваженої особи варто звернути увагу на норми статті 11 Закону (в редакції від 22.11.2020 року). Уповноважена особа здійснює свою діяльність на підставі укладеного із замовником трудового договору (контракту) або розпорядчого рішення замовника

та положення про уповноважену особу. Примірне положення затверджується Уповноваженим органом, яким на сьогодні є Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України [4].

Важливим аспектом діяльності уповноваженої особи є постійне вдосконалення знань у сфері здійснення публічних закупівель. Починаючи з 1 січня 2022 року, уповноважена особа зобов'язана пройти тестування на підтвердження рівня володіння знаннями у сфері публічних закупівель.

Отже, узагальнивши вищенаведене, можна стверджувати, що інститут Уповноваженої особи у сфері публічних закупівель займає ключове місце. Уповноваженою особою є службова (посадова) чи інша особа, яка є працівником замовника і визначена відповідальною за організацію та проведення процедур закупівлі (спрощених закупівель) згідно з цим Законом на підставі власного розпорядчого рішення замовника або трудового договору (контракту).

Використані джерела:

1. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 р. № 922-VIII. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2016. № 9. С. 89.
2. Методичний посібник з публічних закупівель (підготовлений ГО «Трансперенсі Інтернешнл Україна» у співпраці з ДП «Прозорро» за підтримки Європейського Союзу і його держав-членів Данії, Естонії, Німеччини, Польщі та Швеції в рамках Програми «U-LEAD з Європою». URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/575/1.pdf>
3. Веб-сайт Prozzoro «Infobox». URL: <https://infobox.prozorro.org/news-mert/shchodo-organizaciji-zakupivelnoji-diyalnosti-zamovnika>
4. Офіційний веб-сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=8245ceea-6349-45c2-a2cf-35791699407f&title=InformatsiiniResurs>

Одолінська Дарина Анатоліївна

студентка 4 курсу Київського національного
університету імені Тараса Шевченка

ВИЗНАННЯ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ БАНКРУТОМ ЯК ОДНА З НОВЕЛ КОДЕКСУ УКРАЇНИ З ПРОЦЕДУР БАНКРУТСТВА

Перебуваючи в стані постійного реформування, українське законодавство у сфері банкрутства нарешті знайшло своє виявлення у кодифікованому нормативно-правовому акті. Так, 21 квітня 2019 року набрав чинності Кодекс України з процедур банкрутства, що введений в дію 21 жовтня 2019 року. Кодекс структурно побудований із чотирьох книг. Перша регулює загальні положення і терміни, друга – діяльність арбітражних керуючих, третя – питання банкрутства юридичних осіб, четверта – фізичних осіб.

Усі діючі в наш час у країнах з ринковою економікою системи банкрутства суб'єктів господарювання становлять певний баланс інтересів кредитора та боржника. Залежно від цього виокремлюють так звані «проборжниковий» та «прокредиторський» механізми банкрутства [4, с. 1-3]..

Особливістю законодавства про банкрутство фізичних осіб у Франції є те, що боржник **Одолік** має право вибору: він може продати майно в рахунок боргу або укласти угоду з кредиторами, в межах якої всі доходи, у тому числі заробітна плата, автоматично будуть надходити кредиторам. Таким чином, у боржника з'являється можливість зберегти насамперед нерухоме майно. Проте згідно із законом кредитори мають право не погодитися із таким варіантом і зобов'язати боржника до продажу його нерухомого майна. В усіх перерахованих вище країнах існує практика, що після оголошення фізичної особи банкрутом вона потрапляє до

так званого «чорного списку» усіх банків, значно знижується кредитний рейтинг, і такій особі буде дуже важко у майбутньому взяти кредит [3, с. 89].

У свою чергу, вітчизняне законодавство про банкрутство має три етапи розвитку: дорадянський, радянський та сучасний. Дорадянський етап характеризується саме тим, що головним чином це було законодавство про банкрутство фізичних осіб. У дорадянському конкурсному праві існувала диференціація торгової і неторгової неспроможності. У радянський період таке правове явище, як «неспроможність фізичної особи», зникає одночасно зі зникненням економічної активності фізичних осіб, і лише з початку 1990-х років з'являється знову [3, с. 128].

Відповідно до статті 115 Кодексу провадження у справі про неплатоспроможність боржника – фізичної особи може бути відкрито лише за заявою боржника і лише за наявності таких умов: 1) заборгованість становить не менше ніж 30 розмірів мінімальної заробітної плати; 2) боржник припинив погашати кредити або здійснювати інші планові платежі в розмірі понад 50 % місячних платежів за кожним із зобов'язань упродовж останніх двох місяців; 3) відсутнє майно, на яке можна звернути стягнення (підтверджується постановою у виконавчому провадженні); 4) є загроза неплатоспроможності (наявність обставин, що підтверджують реальність можливого невиконання боржником своїх грошових зобов'язань) [1].

Цікаво, що у разі визнання фізичної особи банкрутом у ліквідаційну масу включатиметься все майно боржника, навіть те, що перебуває у спільній власності та було набуто боржником після порушення процедури банкрутства. Отже, можна дійти висновку, що законотворцем вдало запозичено іноземну практику стосовно банкрутства фізичних осіб та досить правильно втілено у вітчизняні реалії, проте залишається сподіватися, що правозастосування у даній сфері здійснюватиметься на належному рівні [5, с. 113].

Кодекс України з процедур банкрутства, безперечно, можна вважати прогресивним кроком у розвитку вітчизняної правової системи. Вбачається, що інститут банкрутства взяв напрям на належний захист боржника, ширший спектр можливостей у відновленні його платоспроможності. У свою чергу, кредитор нарешті отримає дієві гарантії повернення позик. Проте, чи виправдає новий нормативно-правовий акт такі очікування, зможе показати лише час та реалізація положень Кодексу на практиці.

Використані джерела:

1. Кодекс України з процедур банкрутства від 18 жовтня 2018 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19>.
2. Константиновський С. Кодекс України з процедури банкрутства: Новели та перспективи. Підприємство господарство і право. Вип. 5. 2019 С. 88-92.
3. Рибка І. Є. Становлення та розвиток законодавства про визнання фізичної особи неплатоспроможною в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право. 2016. Вип. 36(1). С. 128-133.
4. Сафронов Н. А, Волков Л. В. Современное состояние института несостоятельности в США. Дайджест-финансы. 2001. № 3. С. 1-15.
5. Степанова Т. В. Щодо відповідності Кодексу України з процедур банкрутства вимогам до кодифікації та стану економіки України. Правова держава. 2018. № 32. С. 111-118.

Орлов Єгор Дмитрович

курсант Інституту підготовки юридичних кадрів
для Служби безпеки України Національного
юридичного університету імені Ярослава Мудрого

**ЩОДО ПИТАННЯ СТРОКУ ДІЇ УХВАЛИ СЛІДЧОГО СУДДІ ПРО ДОЗВІЛ
НА ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНОЇ СЛІДЧОЇ (РОЗШУКОВОЇ) ДІЇ**

Питання строку дії ухвали слідчого судді про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії є надзвичайно важливим. Це зумовлено самою природою негласної слідчої (розшукової) дії, котрою обмежуються конституційні права і свободи особи, щодо якої вона проводиться. Тому таке обмеження повинно бути тимчасовим, а строк дії обов'язково зазначатися в ухвалі слідчого судді. До того ж, строк дії будь-якого рішення повинен відповідати принципу розумних строків кримінального провадження, і ухвала слідчого судді не є винятком.

Частиною першою статті 249 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України передбачено загальне правило щодо строку - строк дії ухвали слідчого судді про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії не може перевищувати два місяці.

У КПК України не наведено перелік критеріїв, за якими повинен визначатися строк дії ухвали, тож встановлення строку є дискрецією суду. Варто згадати про Інструкцію про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, затверджену Наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5. Відповідно до п. 2.6. Інструкції, у постанові про

прийняття рішення щодо проведення негласної слідчої (розшукової) дії та у клопотанні до слідчого судді про дозвіл на проведення такої слідчої дії зазначається строк її проведення. Строк визначається залежно від виду конкретної дії, необхідності отримання відомостей одноразово чи протягом певного часу, у межах, визначених ст.ст. 246, 249 КПК України. Дані критерії повинні враховуватися і слідчим суддею. Негласна слідча (розшукова) дія повинна бути проведена у такий строк, в який її проведення є актуальним і доцільним.

При встановленні строку слідчий суддя не може ігнорувати принцип розумності строків, закріплений у статті 28 КПК України, а також положення ч. 2 ст. 114 КПК України про те, що будь-які строки, що встановлюються слідчим суддею мають бути такими, що дають достатньо часу для вчинення відповідних процесуальних дій або прийняття процесуальних рішень та не перешкоджають реалізації права на захист.

Звичайно, існують випадки, коли двох місяців недостатньо для максимально ефективного проведення певної негласної слідчої (розшукової) дії. Тому КПК України закріплена можливість продовження строку проведення негласної слідчої (розшукової) дії.

Слідчим суддею строк продовжується, якщо рішення про проведення негласної слідчої (розшукової) дії було ним прийнято. Можливість продовження строків надано і іншим суб'єктам (наприклад, прокурору, керівнику органу досудового розслідування), але це не може бути продовження строків, коли дія проводилася за ухвалою слідчого судді.

Можливість продовження слідчим суддею строку за власною ініціативою, звичайно, відсутня. Якщо слідчий, прокурор вважає, що проведення негласної слідчої (розшукової) дії слід продовжити, то слідчий за погодженням з прокурором або прокурор має право звернутися до слідчого судді з клопотанням. Слідчому судді, крім відомостей, вказаних у ст. 248 КПК України, надаються додаткові

відомості, одержані в ході досудового розслідування, які дають підстави для продовження слідчої (розшукової) дії.

Якщо говорити про максимальний строк, на який може продовжуватися проведення негласної слідчої (розшукової) дії, то КПК України встановлено, що загальний строк, протягом якого в одному кримінальному провадженні може тривати проведення негласної слідчої (розшукової) дії, дозвіл на проведення якої дає слідчий суддя не може перевищувати максимальні строки досудового розслідування, передбачені статтею 219 цього Кодексу. Для тяжких і особливо тяжких злочинів строк досудового розслідування не може перевищувати дванадцяти місяців із дня повідомлення особі про підозру.

У разі якщо така негласна слідча (розшукова) дія проводиться з метою встановлення місцезнаходження особи, яка переховується від органів досудового розслідування, слідчого судді чи суду, та оголошена в розшук, вона може тривати до встановлення місцезнаходження розшукуваної особи. Це положення не є однозначним, оскільки якщо воно вказано як виняток з загального правила, то можна говорити, що негласна слідча (розшукова) дія з такою метою проводиться за межами строку досудового розслідування. Якщо розглядати це як уточнення, то дія з такою метою проводиться в межах строку досудового розслідування, але до встановлення місцезнаходження розшукуваної особи.

Цікавим є співвідношення норм різних частин статті 249 КПК України. Є загальна норма, що строк дії ухвали не може перевищувати два місяці, і в той же час є можливість збільшення строку проведення такої дії, однак це не означає збільшення строку дії такої ухвали. Тобто, строк дії ухвали повинен продовжуватися кожного разу по спливу двох місяців в межах строків досудового розслідування за статтею 219 КПК України. Щодо можливості неодноразового продовження строку, то фактично це не заборонено.

Отже, встановлення дії ухвали слідчого судді повинно бути важливою гарантією для проведення негласної слідчої (розшукової) дії, котрі суттєво обмежують права особи. За загальним правилом строк дії такої ухвали не може перевищувати двох місяців, але він може бути продовжений. Втім, законодавче регулювання цього питання не є досконалим і деякі норми потребують уточнення, оскільки на практиці існує їх неоднакове розуміння.

Панов Ярослав Сергійович

курсант ІПЮК для СБУ

НЮУ ім. Ярослава Мудрого

СПІВВІДНОШЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ ТА ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВИХ ЗАХОДІВ ЗА НАЦІОНАЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Правове регулювання негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД) регламентовано Главою 21 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України). Відповідно до його положень НСРД - це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню [1, ст. 246]. НСРД є засобами досягнення мети досудового розслідування кримінального правопорушення, проте їх проведення можливе лише у випадку реальної наявності законодавчо визначених підстав. Пріоритетними є гласні слідчі (розшукові) дії, НСРД ж застосовуються винятково й індивідуально.

Оперативно-розшукова діяльність (далі – ОРД) складається з системи гласних і негласних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та

оперативно-технічних засобів. Хід та результати ОРД фіксуються в рамках оперативно-розшукової справи. У випадку з'ясування в рамках ОРД інформації про наявність кримінального правопорушення орган, уповноважений на проведення оперативно-розшукових заходів, має передати отримані відомості до органів досудового розслідування. Нормативне закріплення визначення, порядку здійснення та процесуальних строків ОРД відображене в положеннях Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [2, ст. 2]. Однак правовою основою ОРД, як і НСРД, є, серед інших актів законодавства, КПК України, в якому положення щодо цих заходів не відокремлені одні від інших. Відтак виникає питання щодо їхнього розмежування.

НСРД, як і гласні слідчі дії, здійснюються в рамках досудового розслідування слідчими органів, прямо визначених у КПК України. Вони вважаються формами здійснення слідства, спрямовані на пошук необхідної для розкриття кримінальної справи інформації. ОРД не є складовою досудового розслідування, проте конкретні гласні та негласні оперативно-розшукові заходи врегульовані в нормах КПК України в одній главі поряд із НСРД. При чому, кримінальний процесуальний закон не розмежовує НСРД та ОРД по тексту, адже ці заходи є схожими, однак здійснюються в межах різних процедур.

Підстави для проведення ОРД чітко й вичерпно визначені Законом України «Про оперативно-розшукову діяльність». До них належать: 1) наявність достатньої інформації, що потребує перевірки; 2) запити про перевірку осіб у зв'язку з їх допуском до державної таємниці і до роботи з особливими видами матеріалів та в особливих визначених законом зонах; 3) перевірки осіб, що мають бути призначені на посади в розвідувальних органах або залучені до конфіденційного співробітництва; 4) підстави, визначені статтею 17 Закону України «Про розвідку»; 5) наявність матеріалів Державної служби фінансового моніторингу України, отриманих в установленому законом порядку [2, ст. 6]. Таким чином,

оперативно-розшукові заходи різного характеру можуть бути застосовані лише за наявності підстав, визначених статтею 6 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність». Контроль за законністю проведення ОРД покладено на прокуратуру України.

У контексті розгляду поставленого питання особливої уваги заслуговує відмінність між оперативно-розшуковими заходами та негласними слідчими (розшуковими) діями за моментом виникнення права на їх проведення. Право проводити НСРД виникає в тому випадку, якщо злочин вчинено й відомості про нього внесено до ЄРДР, виключно за дорученням слідчого або прокурора. С. С. Філоненко констатує, що КПК України об'єднав оперативно-розшукову діяльність і досудове розслідування, але оперативно-розшуковим заходам властива своєрідна правова природа та особливості їх проведення [3, стор. 412-415].

Проаналізовані положення свідчать про таке співвідношення ОРД та НСРД: 1) НСРД є заходами, що здійснюються в межах досудового розслідування кримінального правопорушення, тобто частиною кримінального провадження; ОРД є окремим видом діяльності уповноважених органів щодо виявлення та припинення розвідувальної, підривної діяльності іноземних держав; 2) у випадку виявлення органами, уповноваженими на проведення оперативно-розшукових заходів, факту кримінального правопорушення інформація щодо нього має бути передана органам досудового розслідування; 3) ОРД здійснюється на етапі готування злочинного посягання, коли досудове розслідування та НСРД у його межах починається вже після вчинення кримінального правопорушення.

Підсумовуючи викладене, доходимо наступного висновку. Наявність проблем у правозастосуванні через об'єднання законодавцем НСРД і ОРД в рамках КПК України вимагає розширити сферу правового регулювання законодавства у сфері здійснення ОРД та виключити з КПК України положення, що регламентують проведення гласних та негласних оперативно-розшукових

заходів. Отже, нагальною метою для України в контексті розмежування НСРД та оперативно-розшукових заходів негласного та гласного характеру має стати прийняття нового Оперативно-розшукового кодексу.

Використані джерела:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України № 4651-VI від 13.04.2012 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>

2. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України № 2135-XII від 18.02.1992 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12/conv#n89>

3. Філоненко С. С. Співвідношення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій // Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції. Суми, 2020. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/78831/1/Filonenko%20_investigation.pdf

Підмогильна Юлія Анатоліївна

курсант 3 курсу Харківського національного університету внутрішніх справ

СИСТЕМА КРИМІНАЛІСТИКИ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Одним із актуальних питань криміналістики є систематизація її знань. Ще з часів Ганса Гроса намагалися певним чином упорядкувати досвід по отриманню доказової інформації Він запропонував систему криміналістики розглядати у двох частинах: теоретичне вчення про прояви злочинів і практичний посібник [1].

Проблемам систематизації криміналістики були присвячені роботи Белкіна Р.С., Журавля В.А., Книженко С.О., Сокола В.Ю., Степанюка Р.Л., Тіщенко В.В., Шепітька Ю.В., Ексархопула О.О., Яблокова М.П. та багатьох інших. Однак серед вчених не має єдиної точки зору. Окрім того, розвиток сучасних уявлень про об'єкт та предмет криміналістики, її завдання вимагає перегляду існуючої системи криміналістики.

Відмітимо, що майже будь-який підручник з криміналістики визначає чотирьохчленну систему:

- загальні положення криміналістики;
- криміналістична техніка;
- криміналістична тактика;
- криміналістична методика [2, с. 12-13].

Однак, варто зазначити, що окремі складові криміналістичної техніки, тактики та методики потребують уточнення. Окрім того, розвиток науки і техніки приводить до формування нових галузей криміналістичної техніки. Наприклад: вибухотехніки, поліграфології, одорології, фоноскопії. Все це викликає переосмислення системи криміналістики.

У юридичній літературі також неодноразово відзначався синтетичний характер природи криміналістики. Ми погоджуємося з тими авторами, які наполягають на необхідності перегляду структури криміналістичної науки з врахуванням сучасних досягнень світової криміналістики. Так, Степанюк Р.Л. пропонує включити до неї ті складові, які входять до її змісту у світі. На думку автора, криміналістика має вміщувати загальнотеоретичну основу (основні положення), природничо-технічну частину (криміналістичну техніку, судову експертизу) та юридичну частину (криміналістичну тактику, у тому числі тактику негласних слідчих розшукових дій і криміналістичну методика). Вчений також відмічає необхідність урахування мультидисциплінарного характеру криміналістики, що позитивно вплине на

організацію належного навчання фахівців й активізації наукових пошуків у галузі криміналістики [3, с. 359].

На сьогодні накопичення наукових знань спонукає до того, що криміналістика вийшла за межі поліцейської науки. Так, засоби, прийоми і методи криміналістики використовуються не тільки у слідчій діяльності. Надбання криміналістики запозичують цивільний, господарський, адміністративний процеси.

Окрім того, необхідність гармонізації кримінального процесуального механізму до міжнародних і європейських стандартів, впровадження принципу змагальності сторін, забезпечення належного балансу публічних і приватних інтересів спонукало до розвитку «судової криміналістики», «криміналістичної адвокатології», «криміналістичному забезпеченні діяльності прокурора».

Ми підтримуємо позицію тих дослідників, які вказують на необхідність розвитку вищезазначених напрямків криміналістики. Так, Книженко С.О. пропонує систему криміналістики будувати не тільки в залежності від характеру інформаційно-пізнавального комплексу методів і засобів розслідування кримінальних правопорушень, а також і в залежності від характеру досліджуваних об'єктів криміналістики [4, с. 174].

Отже, на сьогодні разом з уточненням об'єкта та предмета криміналістики потребує переосмислення й її система, яка б відповідала сучасним завданням, які постають перед даною наукою.

Використані джерела:

1. Гросс Г.Г. Руководство для судебных следователей как система криминалистики. Новое изд., перепеч. с изд. 1908 г. М. : ЛексЭст, 2002. 1088 с.
2. Криміналістика : підручник : у 2 т. Т. 1 / за заг. ред. А.Ф. Волобуєва, Р.Л. Степанюка, В.О. Малярової ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. 384 с.

3. Степанюк Р.Л. Перебудова вітчизняної системи криміналістики в сучасних умовах. Кримінальний процес та криміналістика: сучасний стан та перспективи : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф., м. Харків, 26 листоп. 2020 р. МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Харків, 2020. С. 357- 359.

4. Книженко С.О. Роздуми над об'єктом, предметом та системою криміналістики Кримінальний процес та криміналістика: сучасний стан та перспективи : тези доп. всеукр. наук.-практ. конф., м. Харків, 26 листоп. 2020 р. МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Харків, 2020. С. 172-174.

Проценко Марія Миколаївна

студентка 1 курсу магістратури Сумської філії

Харківського національного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

На сучасному етапі розвитку суспільства, коли завдання органів внутрішніх справ (ОВС) стають все більш складними, багатогранними та відповідальними, підвищуються й вимоги до працівників ОВС [1, с. 141].

Професійна діяльність є важливою складовою життєдіяльності людини. Адаптація до будь-якої професійної діяльності являє собою єдність взаємодії індивіда з фізичними умовами діяльності, відповідність особистісних якостей, вимогам професійних завдань, взаємовпливу особистості та соціальних компонентів професійного середовища.

Професійна діяльність фахівців багатьох галузей в сучасному суспільстві минає в складних умовах, що позначаються такими поняттями: «особливі»,

«кризові», «стресові», «екстремальні». До фахівців екстремального профілю діяльності відносяться: працівники ОВС, військовослужбовці, учасники бойових дій, рятувальники, підводники, льотчики та інші. Їх діяльність супроводжується значними психічними і фізичними навантаженнями.

Органи внутрішніх справ є найчисленнішою структурою, яка бере участь в охороні правопорядку, боротьбі зі злочинністю та в спілкуванні з населенням. Вся професійна діяльність працівників ОВС являє собою складне переплетіння людських взаємозв'язків і відносин. Працівникам доводиться мати справу з важким в соціальному відношенні контингентом, для якого характерна наявність асоціальних настанов, некерованість, агресивність, прихований характер злочинної діяльності, протистояння і вороже ставлення до представників влади.

Службова діяльність в системі ОВС висуває особливі вимоги до професіоналізму і особистості працівників ОВС, які включають в себе наявність відповідного освітнього рівня, навичок комунікативного спілкування, нервово-психічної стійкості та моральних якостей. Діяльність працівників ОВС характеризується такими спеціальними професійними особливостями, як правова регламентація діяльності, наявність владних повноважень, постійне протистояння і протидія зацікавлених осіб, комунікативність, дефіцит часу і наявність перевантажень в роботі.

У діяльності працівників ОВС виділяють наступні характеристики: різновиди професійної діяльності будується на принципах законності, гуманізму, поваги прав людини і гласності, а також проходить в умовах необхідності збереження працівниками ОВС службової таємниці і характеризується екстремальністю, пов'язаною з наявністю різних стрес-факторів (підвищена відповідальність, небезпека для здоров'я, психічне напруження та ін.).

Працівники ОВС належать до складних видів професійної діяльності, для яких характерні такі ознаки: наявність екстремальних службових ситуацій,

пов'язаних з небезпекою для життя і здоров'я працівників; різноманітність і складність професійних завдань; нелімітованість робочого дня; високий рівень психічного навантаження у процесі роботи; жорсткі часові обмеження для досягнення необхідного професійного рівня; підвищена соціальна відповідальність за професійні помилки; висока ймовірність заподіяння шкоди іншим людям [2].

Найважливіша вимога до особистості працівників ОВС у професійній діяльності це вміння використовувати свої професійно-важливі якості. До них відносять: професійно-психологічну зорієнтованість особистості; психологічну стійкість; вольові якості; комунікативні якості; рольові вміння, здібність до перевтілення; професійні пізнавальні якості; професійне мислення, схильність до напруженої розумової роботи, кмітливість, інтуїція; швидкість реакції, вміння орієнтуватися в складних умовах [3].

При виконанні працівниками ОВС службових завдань, відбувається негативний вплив на їх психіку, що приводить до зростання депресивних симптомів, агресивної поведінки, збільшення кількості суїцидів і порушень дисципліни; в учасників спецоперацій погіршується міжособистісні та сімейні взаємовідносини.

До факторів професійної адаптації працівників ОВС відносяться такі показники: вік, стаж, психологічні характеристики (психічне напруження, тривожність, фрустрація, агресія, ригідність, саморегуляція, прагнення до удосконаленості), суб'єктивне значення діяльності, енергетичні витрати, дистанція на роботі, успішність діяльності, задоволеність життям, соціальна підтримка, соціалізація.

Важливе значення приділяють морально-психологічному забезпеченню службової діяльності, спрямованої на формування, підтримання і відновлення

морально-психологічного стану працівників ОВС, що забезпечує успішне виконання службових завдань.

Таким чином, професійна діяльність працівників органів внутрішніх справ характеризується такими спеціальними професійними особливостями: правова регламентація діяльності, наявність владних повноважень, постійне протистояння і протидія зацікавлених осіб, висока комунікативність, дефіцит часу і наявність перевантажень в роботі. Службова діяльність працівників ОВС пред'являє особливі вимоги до професіоналізму і особистості працівників та має свої особливості.

Використані джерела:

1. Перепелиця А.В. Особливості професійного відбору персоналу до органів внутрішніх справ. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична, 2008. №2. С. 141–148.
2. Корольчук М.С. Психофізіологія діяльності. Київ: Ніка-Центр, 2004. 310 с.
3. Білоус Т. Л. Формування професійної готовності до роботи в екстремальних умовах у майбутніх працівників органів внутрішніх справ України: дис. канд. пед. наук : 13.00.04. Слов'янськ, 2015. 179 с.

Савченко Володимир Андрійович

Курсант 1-го курсу другого(магістерського) рівня вищої освіти

Інституту підготовки юридичних кадрів для Служби безпеки України

Національного юридичного університету ім. Я. Мудрого

ТИПОВІ ПОМИЛКИ СЛІДЧИХ, ПРОКУРОРІВ ТА ОПЕРАТИВНИХ ПРАЦІВНИКІВ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Серед численних аспектів, на які витрачається питома вага усіх сил сторони обвинувачення є процесуально правильне проведення негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД) під час розслідування особливо тяжких злочинів [2]. Слід одразу зазначити те, що при проведенні досудового розслідування з правопорушеннями, першочергову увагу потрібно ЗВЕРНУТИ НА главу 21 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) - при визнанні матеріалів НСРД недопустими все провадження «розпадеться».

Для недопущення вищезазначеної ситуації слід розібрати типові помилки, під час проведення НСРД, які допускаються слідчими та прокурорами.

Першою за послідовністю, але не за важливістю є оформлення протоколів НСРД. Саме на оформлення протоколів про хід і результати негласних слідчих (розшукових) дій суди звертають особливу увагу. Відповідно до ч.1 ст. 104 КПК України, у випадках, передбачених цим Кодексом, хід і результати проведення процесуальної дії фіксуються в протоколі. Фіксація ходу і результатів негласних слідчих (розшукових) дій повинна відповідати загальним правилам фіксації кримінального провадження, передбаченим цим Кодексом. За результатами проведення негласної слідчої (розшукової) дії складається протокол, до якого в разі необхідності долучаються додатки [1]. Таким чином, протокол є обов'язковою складовою, яка є фінальною формальною вимогою законодавства при проведенні НСРД.

У ч.1 ст. 106 КПК України зазначено, що протокол під час досудового розслідування складається слідчим або прокурором, які проводять відповідну процесуальну дію, під час її проведення або безпосередньо після її закінчення. Отже, протокол про хід і результати НСРД, оскільки він є негласною

слідчою дією, а відповідно не може бути складений під час цієї дії, повинен бути складеним безпосередньо після закінчення даної процесуальної дії. Даний протокол не може бути складений у будь-який наступний день після проведення відповідної процесуальної дії [2]. Окрім КПК України дане положення підтверджується п. 4.3 Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні (далі – Інструкція) від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5. Існує низка виправдувальних вироків, у яких суд констатував відповідне порушення (вирок Шевченківського районного суду м. Львова від 18.12.2019, справа №466/9812/16-к, вирок Шаргородського районного суду від 02.12.2019, справа № 125/2690/13-к і т.д.).

Щодо належного упакування речей і документів існує теж низка проблем, які спостерігаються у діях процесуальних керівників та слідчих. Загальні положення належного виконання фіксації речових доказів, що мають значення для перевірки результатів процесуальної дії зазначені у ч.2 ст. 106 КПК України, та п. 4.7.1 Інструкції. Найбільше складнощів викликає упакування матеріального носія інформації з відповідним фіксуванням даної дії [2]. Карта пам'яті з відеозаписом негласної слідчої (розшукової) дії має бути упакована та долучена до протоколу негласної слідчої (розшукової) дії безпосередньо після закінчення НСРД і не може бути використана повторно під час здійснення наступної негласної слідчої (розшукової) дії в кримінальному провадженні.

Співробітники ж правоохоронних органів досить часто не упаковують додатки до протоколу НСРД безпосередньо після його закінчення. В деяких випадках співробітники правоохоронних органів використовують одну й ту саму карту пам'яті повторно під час проведення наступної негласної слідчої (розшукової) дії в цьому ж кримінальному провадженні, що в силу процесуального закону є недопустимим [3].

Наступною особливою проблемою при розслідуванні злочинів, у яких проводилося втручання в особисте життя – ненадання доступу до матеріалів досудового розслідування, які є в його розпорядженні, у тому числі будь-які докази, які самі по собі або в сукупності з іншими доказами можуть бути використані для доведення невинуватості або меншого ступеня винуватості обвинуваченого, або сприяти пом'якшенню покарання [1]. Тобто, при наявності обов'язку прокурора у момент направлення обвинувального акту до суду надати можливість стороні захисту ознайомитися з ухвалами слідчих суддів, які стали правовою основою проведення НСРД, доручень слідчого, протоколів проведення відповідних дій, вони нехтують цим внаслідок або не бажають здійснювати низку дій для цього, або володіють низьким рівнем знань КПК України та актів, які розкривають його суть [2].

На основі усього переліченого вище, слід зазначити, що дотримання вимог КПК при оформленні результатів НСРД є запорукою дотримання конституційних прав особи у кримінальному провадженні.

Використані джерела:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України в редакції від 11.09.2020 року № 4651-VI URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
2. Негласні слідчі (розшукові) дії та використання результатів оперативно-розшукової діяльності у кримінальному провадженні: навчальнопрактичний посібник /Кудінов С.С., Шехавцов Р.М., Дроздов О.М., Гриненко С.О. – Х.: «Оберіг», 2013. – 344 с
3. Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні: Інструкція, спільний наказ Генеральної прокуратури України, МВС України, СБ України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України,

Міністерства юстиції України від 16.11.2012 р. № 114/1042/516/936/1687/5 URL:
<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12>

Савченко Станіслав Олександрович

студент 2 курсу магістратури Чорноморського
національного університету ім. Петра Могили

ОБСТАВИНИ, ЯКІ ВИКЛЮЧАЮТЬ ЗЛОЧИННІСТЬ ДІЯННЯ У СФЕРІ МЕДИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У теорії кримінального права під обставинами, які виключають злочинність діяння, розуміють такі обставини, існування яких перетворює зовні подібні до злочину діяння на правомірні [1, с. 101].

Обставини, що виключають злочинність діяння, передбачені у розділі VIII Загальної частини КК України, до яких законодавець відносить наступні:

1. необхідна оборона (ст. 36);
2. уявна оборона (ст. 37);
3. затримання особи, що вчинила злочин (ст. 38);
4. крайня необхідність (ст. 39);
5. фізичний або психічний примус (ст. 40);
6. виконання наказу або розпорядження (ст. 41); діяння, пов'язане з ризиком (ст. 42);
7. виконання спеціального завдання з попередження чи розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації (ст. 43).

Однак, очевидно, що стосовно діянь, які вчиняються медичними працівниками не можливо застосувати всі передбачені кримінальним законом

обставини. Зокрема, аналіз положень КК України, в частині регламентації кримінальної відповідальності за злочини, вчинені у сфері медичної діяльності (ст.ст.131, 132, 134, 135, 138-145 КК України), дає змогу виокремити лише дві таких обставини, а зокрема, крайня необхідність (ст. 39 КК України) та діяння, пов'язане з ризиком (ст. 42 КК України).

Слід зазначити, що Т.Ю. Тарасевичем ситуації крайньої необхідності в медичній сфері, було згруповано у три групи, до яких автор відносить наступні:

- ситуації, викликані зіткненням двох обов'язків, наприклад, коли лікаря викликають до двох хворих одночасно. У даному разі лікар зобов'язаний, у першу чергу, відвідати більш тяжкохворого. Запізнення лікаря до хворого, другого на черзі, зумовлене в подібній ситуації крайньою необхідністю;
- ситуації, пов'язані з фізіологічними (або патологічними) процесами в організмі людини;
- ситуації, викликані природними (стихійними) силами: екологічні катастрофи, землетруси, цунамі, під час яких необхідна медична допомога для врятування що найбільшої кількості людей [2, с.311].

Інститут крайньої необхідності формувався поступово. Перше трактування, яке найбільшою мірою відповідає сьогоднішнім уявленням даного інституту, з'явилося в Кримінальному укладенні 1903 року. У ньому, зокрема, зазначалось, що «не вважається злочинним діяння, спричинене для врятування життя свого або іншої особи від загрози, що виникла, незаконного примусу або з іншої причини, які на той час іншими засобами було неможливо відвернути. За тих же умов не вважається злочинним і діяння, заподіяне для убезпечування здоров'я, свободи, добродетності або іншого особистого чи майнового інтересу, якщо людина, яка вчинила діяння, мала достатньо підстав вважати заподіяну нею шкоду незначною порівняно з правоохоронюваним інтересом [3].

Існують випадки, які зумовлюють виправданість ризикованих дій лікаря в ході своєї професійної діяльності можуть бути пов'язані:

- із прагненням зменшити негативні (побічні) наслідки лікування чи діагностики для хворого (наприклад, під час проведення оперативного втручання з метою видалення бокової кістки шиї, стоматолог-хірург, у молодій жінки-пацієнтки робить не класичний вертикальний розріз, а горизонтальний, щоб післяопераційний рубець не було б помітно у складці шкіри, ризикуючи при цьому пошкодженням зовнішньої сонної артерії тощо);

- із випадками, коли нормативно-встановлені методики (схеми) лікування наявних захворювань чи уражень є несумісними одна з одною (наприклад, виникнення необхідності в оперативному втручанні через перитоніт у людини, яка нещодавно перенесла транс моральний інфаркт міокарда тощо);

- із прагненням врятування життя людини або окремого органу за умови коли такі дії безпосередньо не рекомендовані через ймовірність у випадку настання несприятливого результату прискорення смерті хворого або неможливості локалізації хворобливого процесу.

Саме такі ситуації та обставини науковці і пропонують відносити до категорії таких, що за певних умов можуть зумовлювати виправданий медичний ризик, як спеціальний вид виправданого ризику.

Однак, недосвідченість взагалі не може розглядатись як обставина, що виключає злочинність діяння медичного працівника, а, отже, за негативні наслідки лікування, причиною яких була недосвідченість такої особи, може наставати кримінальна відповідальність [4].

Використані джерела:

1. Уголовное право Украины. Общая и Особенная части: учебник / [под редакцией Е.Л. Стрельцова]. – Х.: Одиссей, 2002. – 672 с.
2. Тарасевич Т.Ю. Крайня необхідність під час здійснення медичної

діяльності / Т.Ю. Тарасевич // Часопис Київського університету права. – 2013 р. - №3 – С.310-315.

3. Таганцев Н. С. Русское уголовное право. Лекции. Часть общая. – М., 1994. – С. 134.

4. Відповідальність за передбачені Розділом II Особливої частини Кримінального кодексу України злочини у сфері професійної діяльності медичних працівників та спеціальні види тілесних ушкоджень : [монографія] / О. Ф. Бантишев, В. О. Глушков, О. В. Копан, С. А. Кузьмін [та ін.] ; [за ред. В. О. Глушкова]. – К. : МНДЦ при РНБО України, 2011. – 137 с.

Семененко Софія Володимирівна

студентка 4 курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ

ВИДИ СУДОВИХ РІШЕНЬ В ЦПК УКРАЇНИ

Питання судових рішень, їх видів та особливостей регулюється чинним ЦПК України, а саме статтею 258 даного Кодексу [1]. Питання про природу, види, властивості та вимоги до судового рішення неодноразово висвітлювалися на сторінках юридичної літератури [2, 3, 4]. Відповідно до чинного законодавства судовими рішеннями є ухвали; рішення; постанови; судові накази.

Розглядаючи безпосередньо питання видів судових рішень, які передбачені чинним законодавством, слід відмітити, що вище ми вказали загальний перелік видів судових рішень, які передбачає чинний ЦПК України [1], відповідно, слід детальніше розглянути кожний вид таких судових рішень. ЦПК України визначає, що процедурні питання, пов'язані з рухом справи в суді першої інстанції, клопотання та заяви осіб, які беруть участь у справі, питання про відкладення

розгляду справи, оголошення перерви, зупинення або закриття провадження у справі, залишення заяви без розгляду, а також в інших випадках, передбачених цим Кодексом, вирішуються судом шляхом постановлення ухвал. Тобто, ухвала суду, як один із видів судових рішень постановляється судом у процедурних питаннях у таких випадках :

1. процедурні питання, пов'язані з рухом справи в суді першої інстанції ;
2. клопотання та заяви осіб, які беруть участь у справі;
3. питання про відкладення розгляду справи;
4. оголошення перерви;
5. зупинення або закриття провадження у справі;
6. залишення заяви без розгляду;
7. в інших випадках, передбачених ЦПК України.

Розгляд справи по суті судом першої інстанції закінчується ухваленням рішення суду. В ЦПК України мають місце згадування таких видів судових рішень : заочне рішення; часткове рішення; додаткове рішення; скорочене рішення; нечинне рішення; умовне рішення.

Перегляд судових рішень в апеляційному та касаційному порядку закінчується прийняттям постанови. Відповідно до чинного законодавства України, судовий наказ це особлива форма судового рішення, запроваджена ЦПК України, про стягнення з боржника грошової суми або витребування майна за заявою особи, якій належить право такої вимоги. Особливістю даного виду судового рішення є те, що він одночасно є виконавчим документом, а тому підлягає виконанню за правилами, встановленими законом для виконання судових рішень, порядок його видачі здійснюється за наказним провадженням, який регламентований ЦПК України.

Звертає на себе увагу такий момент: суддя, який входить до складу колегії, має право скласти окрему думку, коли він не згодний з рішенням колегії. Однак законодавство не дає відповіді на те, чи може суддя скласти окрему думку у випадках часткової незгоди, а також у випадках згоди з резолютивною частиною

рішення, однак не з мотивацією чи аргументацією. А ще більший інтерес викликає питання для чого саме викладається така думка, яке її процесуальне значення.

Автор вважає, що суддя, який висловив окрему думку, повинен зазначити, з чим конкретно він не згоден, при цьому він має право запропонувати своє вирішення спірного питання. Проте, наявність окремої думки не є підставою для перевірки законності та обґрунтованості рішення суду у апеляційному чи касаційному порядку, але у випадку подальшого оскарження даного рішення вищестоящий суд, буде ознайомлюватися з окремою думкою судді та може врахувати її зміст при винесенні своєї ухвали. Ми вважаємо, що дане процесуальне питання потребує детальнішого розкриття та визначення на законодавчому рівні, оскільки на сьогодні цей аспект недостатньо врегульований у чинному законодавстві України і потребують доопрацювання положення Розділу II ЦПК України.

Використані джерела:

1. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/> (дата звернення: 09.12.20 р.)
2. Андронов І. В. Судові рішення в цивільному процесі України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук : спец. 12.00.03 – цивільне право і процес; сімейне право; міжнародне приватне право. Одеса – 2018. 46 с.
3. Самолюк Ю. М. Судове рішення у цивільному процесі: спірні питання . Судова апеляція, 2009. № 1. С. 91-98
4. Сенік С., Оприско М. Проблеми теорії та практики перегляду судових рішень у зв'язку з нововиявленими обставинами в цивільному судочинстві. Підприємництво, господарство і право, 2015, № 9. С. 22-26
5. Конституція України: Закон від 28.06.1996 №254к/96-ВР. База даних «Законодавство України»/ВР України. URL:<http://zacon2.rada.gov.ua/laws/show>

6. Ю. М. Самолюк Судове рішення у цивільному процесі: спірні питання.

Ситник Борис Олегович

курсант ІПЮК для СБУ Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ ЩОДО ПРОВЕДЕННЯ НСРД

Відповідно до чинного Кримінального процесуального кодексу прокурор, слідчий зобов'язані в межах своєї компетенції розпочати досудове розслідування в кожному випадку безпосереднього виявлення ознак кримінального правопорушення або в разі надходження заяви (повідомлення) про вчинення кримінального правопорушення, а також вжити всіх передбачених законом заходів для встановлення події кримінального правопорушення та особи, яка його вчинила. Наступним етапом законодавчо визначеного способу вирішення завдань кримінального провадження є визначений механізм доказування та забезпечення кримінального провадження. Одним з таких інструментів вирішення є проведення слідчих розшукових дій, а саме їх підвид негласні слідчі (розшукові) дії.

Відповідно до статті 246 Кримінального процесуального кодексу України (КПК) негласні слідчі (розшукові) дії - це різновид слідчих (розшукових) дій, відомості про факт та методи проведення яких не підлягають розголошенню, за винятком випадків, передбачених цим Кодексом.

Негласні засоби отримання інформації про злочин можуть бути не лише ефективним інструментом отримання доказів у кримінальному провадженні, але й засобом грубого порушення прав, свобод та законних інтересів осіб, що потрапили до сфери кримінального судочинства.

Відповідно до ч. 3 ст. 246 КПК України, рішення про проведення НСРД приймає слідчий, прокурор, а у передбачених КПК України випадках – слідчий суддя за клопотанням прокурора або за клопотанням слідчого, погодженого з прокурором. Такими випадками є втручання у приватне спілкування у всіх представлених у законі різновидах (ч. 1, 4 ст. 258 КПК України), окрім випадку, передбаченого ч. 2 ст. 264 КПК України – здобуття відомостей з електронних інформаційних систем або її частини, доступ до яких не обмежується її власником, володільцем або утримувачем або не пов'язаний з подоланням системи логічного захисту; обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 247 КПК України), установлення місцезнаходження радіоелектронного засобу (ч. 2 ст. 268 КПК України), спостереження за особою (ч. 2 ст. 269 КПК України), аудіо-, відеоконтроль місця (ч. 2 ст. 270 КПК України), а також негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження (ч. 2 ст. 274 КПК України).

Застосування НСРД як засобів кримінально-процесуального доказування потребує постійного удосконалення ефективності їх організації й тактики, а також процесуальних гарантій законності їх проведення.

Однією з таких гарантій, на наш погляд, є законодавче визначення у відповідних положеннях КПК України підстав проведення НСРД. Враховуючи, що поняття та сутність кримінального процесуального рішення як об'єкта обґрунтування у конкретному кримінальному провадженні, види кримінально-процесуальних рішень, поняття та природа обґрунтування процесуальних рішень, процес та етапи (стадії) його обґрунтування тією чи іншою мірою досліджені в процесуальній літературі, торкнемося їх лише в аспекті визначення суб'єкта прийняття рішення про проведення НСРД. Суб'єктами прийняття рішення про проведення НСРД, на мій погляд, є особи, які здійснюють кримінальне

провадження, а саме слідчий, прокурор, керівник органу досудового розслідування, а також сторона захисту.

Будемо підтримувати думку що слідчий суддя не приймає рішень про хід, напрями та засоби розслідування, а лише надає дозвіл слідчому, прокурору реалізовувати прийняте ними рішення про проведення того чи іншого процесуального заходу, в тому числі й проведення НСРД. Вважаю також, що, реалізуючи надане ч. 3 ст. 93 КПК України право на застосування відповідних засобів доказування, саме сторона захисту, що ініціює проведення НСРД, є суб'єктом прийняття рішення про їх проведення.

Приймати рішення щодо надання ухвали – означає приймати колективне рішення, вирішувати; підтримувати, схвалювати. Відповідно, винесення ухвали слідчого судді, постановленої на підставі клопотання прокурора, слідчого, узгодженого з прокурором, а також розгляд відповідних клопотань сторони захисту слідчим, прокурором, слідчим суддею та винесення постанови слідчого, прокурора про проведення відповідної негласної слідчої (розшукової) дії є актом затвердження, санкціонування або узгодження відповідного прийнятого рішення. бо встановлення осіб, які вчинили злочин.

Разом з тим, уявлення про можливість отримання доказів в результаті проведення НСРД є, на мою думку, не зовсім точним, оскільки в результаті провадження будь-якої слідчої дії, у тому числі й НСРД, слідчий отримує інформацію, в якій можуть міститися дані про вчинений злочин, що за певних умов (їх належності, достовірності, а також допустимості їх процесуальних джерел) можуть бути змістом доказу у кримінальному провадженні.

Ще є не зрозумілим, які саме докази самотійно або в сукупності з іншими можуть мати суттєве значення для кримінального провадження. Постає закономірне питання про те, які докази не мають суттєвого значення.

Отже, вважаємо, що положення статті 246 КПК України «Підстави проведення негласних слідчих (розшукових) дій» проведення негласної слідчої (розшукової) дії є: 1) розслідування злочину відповідної тяжкості; наявність такої сукупності фактичних даних, яка дозволяє слідчому, прокурору, слідчому судді дійти висновку про ймовірність того, що під час проведення НСРД можуть бути отримані фактичні дані, які за результатами перевірки й оцінки можуть бути змістом доказів у кримінальному провадженні; відомості про злочин і особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб; 2) постанова слідчого, прокурора про проведення негласної слідчої (розшукової) дії, а у випадках, передбачених цим Кодексом, – ухвала слідчого судді про дозвіл на проведення негласної слідчої (розшукової) дії, винесена на підставі відповідного клопотання слідчого, прокурора.

Для підкріплення цього висновку щодо прийняття рішення про проведення НСРД варто використати певну аналогію та згадати, що за офіційним визначенням НСРД – це насамперед різновид слідчих (розшукових) дій (ч. 1 ст. 246 КПК), загальним правилом проведення яких можна вважати ч. 2 ст. 223 КПК, згідно з якою підставами для проведення слідчої (розшукової) дії є наявність достатніх відомостей, що вказують на можливість досягнення її мети. Тут необхідно зробити наголос на слові «відомості»: не обставини, не події, не факти, а саме відомості про факти, на підставі яких уповноважена особа робить обґрунтоване припущення про наявність тих чи інших обставин у минулому, теперішньому та ймовірність настання бажаної події в майбутньому, є підставами для ухвалення процесуального рішення щодо проведення слідчої (розшукової) дії, в тому числі й негласної

На мою думку, положення п. 5 ч. 2 ст. 248 КПК України необхідно виключити із зазначеної статті як таке, що не відповідає концепції сутнісного призначення НСРД, безпідставно обмежує арсенал процесуальних засобів

отримання доказової інформації на початковому етапі розслідування кримінальних правопорушень, у тому числі, тяжких та особливо тяжких.

Смоліна Крістіна Олександрівна

студентка 4 курсу Сумської філії Харківського

національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник к.ю.н., доцент Я.М. Садикова

ПРАВОВА УЧАСТЬ ПРОКУРОРА У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

В сучасному житті державно-правового розвитку все більшого значення набуває вдосконалення організації та функціонування такого необхідного правового інституту як прокуратура. Запровадження інституту представництва прокурором інтересів громадянина або держави, як суб'єктів цивільного законодавства, в суді висунуло певну кількість проблемних ситуацій процесуального характеру, особливо стосовно юридичної природи даного представництва.

Інститут діяльності прокурора в цивільних судових процесах певний час розглядали як найважливіший його елемент і сприймали гарантією законності діяльності суду в Цивільному процесуальному законодавстві. Не зважаючи на це, недоліки здійснення прокурором представництва інтересів громадянина або держави у суді і сьогодні не стають предметом ґрунтовних наукових досліджень, тому обрана тема дослідження є актуальною.

Правовий аналіз нормативних актів чинного процесуального законодавства наголошує на тому, що прокурор є особою, якою законодавством надано право захисту свободи, прав та інтересів інших осіб – яких ідентифікують учасниками у

справі (ч. 3 ст. 26 та ст. 45 ЦПК України), або до складу учасників судового процесу (ч. 1 ст. 18, ст. 29 ГПК України), до осіб, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб (ст. 60 КАС України).

Відповідно до п. 1 ст. 45 Цивільного процесуального кодексу України прокурор має змогу звертатися до судової інстанції із поданнями про захист прав, свобод та інтересів інших осіб, або державних чи суспільних інтересів та брати участь у даних судових процесах [2].

Вбачається, що п. 1 ст. 45 ЦПК України може тлумачитися в кількох аспектах, зокрема:

-прокурор має право подавати до суду заяви в інтересах інших осіб або держави та брати участь у цих справах;

-прокурор має право подавати заяви до суду в інтересах інших осіб або держави, а також вступати у вже відкрите провадження у справі, яке він не ініціював, тощо.

Здійснюючи представництво від імені держави, прокурор самостійно визначає підстави для представництва у судах та форму його цього представництва. Представництво прокурора можливе на всіх стадіях судочинства в порядку, визначеному процесуальним законом. Отже, прийняття прокурором рішення відносно необхідності представницької діяльності у кожному конкретному випадку є його винятковим правом [3].

Тлумачення ч.3 ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» дозволяє зробити висновок, що прокурор може представляти інтереси держави в суді лише у двох випадках: (а) якщо захист цих інтересів не здійснює або неналежним чином здійснює орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження; (б) у разі відсутності такого органу [1].

Так, інтереси держави повинні захищати, насамперед, суб'єкти владних повноважень, а не прокурор. З метою запобігання незахищеності державних інтересів, прокурор виконує субсидіарну роль, замінює в судовому провадженні відповідного суб'єкта владних повноважень, який всупереч вимог закону не здійснює захисту або робить це неналежно. У кожному такому випадку прокурор повинен навести (а суд перевірити) причини, які перешкоджають захисту інтересів держави належним суб'єктом, і які є підставами для звернення прокурора до суду (Постанова Верховного Суду від 20.03.2019 р. у справі №456/4668/15-ц).

Зважаючи на те, що "інтереси держави" є оціночним поняттям, у кожному окремому випадку прокурор чи його заступник самостійно визначає з посиланням на законодавство, на підставі якого подається позов, в чому саме відбулося чи може відбутися порушення матеріальних або інших інтересів держави, обґрунтовує у позовній заяві необхідність їх захисту та зазначає орган, уповноважений державою здійснювати відповідні функції у спірних відносинах.

Отже, роль прокурора в цивільному судочинстві є субсидіарною, оскільки, виключними випадками, за яких прокурор може здійснювати представництво інтересів держави в суді, є порушення або загроза порушення інтересів держави. Підтримка прокуратурою однієї зі сторін може бути здійснена з метою захисту вразливих осіб, які вважаються не здатними захистити свої інтереси самостійно, або в разі, якщо правопорушення зачіпає велику кількість людей, або якщо вимагають захисту реальні державні інтереси або майно.

Використані джерела:

1. Про прокуратуру : Закон України від 14 жовтня 2014 року (зі змінами і доп.) // ВВР України. – 2015. – № 2-3. – Ст. 12.
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18 березня 2004 р. № 1618-VI (зі змінами та доп.) // ВВР України. – 2004. – № № 40–41, 42. – Ст. 492. .
3. Альонкін О. А. Конституційно-правовий статус прокуратури в рамках

розбудови української демократії / О. А. Альонкін // Становлення сучасного українського суспільства: політичні, управлінські, економічні та правові аспекти : тези допов. Всеукр. наук.-практ. конф., Київ 27 березня 2015 р. : у 2-х ч. Ч. I. – К. : Видав. центр КНУКіМ, 2015. – С. 14–17.

Солоха Анастасія Сергіївна

студентка 4 курсу Сумської філії Харківського
Національного університету внутрішніх справ

ВСТАНОВЛЕННЯ СПОСОБУ УЧАСТІ У ВИХОВАННІ ТА СПІЛКУВАННЯ З ДИТИНОЮ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Останнім роки все більшого розповсюдження набуває неповна сім'я, тобто родина, в якій внаслідок різних причин виховує дитину (дітей) один з батьків. За обставин окремого проживання, той із батьків, який проживає окремо від дитини часто втрачає можливість реалізації батьківських прав в повному обсязі, зокрема права на спілкування та контакт з дитиною без яких неможливо реалізувати право на участь у вихованні дитини та інші батьківські права. Але, разом з тим, ці тенденції не в повній мірі враховуються сімейним законодавством, тому пошук механізмів вирішення проблем, які виникають при реалізації права на контакт та спілкування з дитиною тим з батьків, який проживає окремо та встановлення способу участі у вихованні та спілкуванні з дитиною, є актуальним.

Досить часто матері неповнолітніх дітей заперечують проти особистого спілкування батька з дитиною або вимагають щоб воно відбувалося в їхній присутності. У межах юрисдикційної форми захисту права на спілкування того з батьків, хто проживає окремо від дитини, існує адміністративний і судовий

порядок. Адміністративний порядок полягає у вирішенні сімейно-правових спорів органом опіки та піклування. Відповідно до статті 15 Закону України « Про охорону дитинства» у разі коли батьки не можуть дійти згоди щодо участі одного з батьків, який проживає окремо, у вихованні дитини, порядок такої участі визначається органами опіки та піклування за участю батьків виходячи з інтересів дитини.

Один з батьків, що проживає окремо від дитини, подає органу опіки та піклування за місцем проживання дитини заяву в якій має зазначити, що їй чиняться перешкоди у побаченні з дитиною, в результаті чого особа позбавлена можливості спілкуватись та брати участь у вихованні дитини. Працівник служби у справах дітей проводить бесіду з батьками, а у разі потреби, також з родичами дитини. Після з'ясування обставин, що призвели до виникнення спору між батьками щодо участі у вихованні дитини, служба у справах дітей складає висновок [2].

Якщо висновок органу опіки і піклування не влаштовує одного з батьків, в них є право звернутися до суду. Судова практика показує, що такий позов буде незадоволений, якщо не буде доведено, що один з батьків з яким проживає дитина створює перешкоди в спілкуванні з дитиною. Виникає питання: чи може один з батьків, який проживає окремо одразу звертатися до суду з вирішенням цього питання, чи все таки в першу чергу потрібно звертатися до органу опіки і піклування?

В постанові Верховного суду по справі № 165/2839/17 зазначається, що будь-хто із батьків може звернутися до органу опіки та піклування для визначення способу участі у вихованні дитини та спілкуванні з нею того з батьків, хто проживає окремо від неї [3].

У разі наявності спору про способи участі одного з батьків у вихованні дитини, зокрема, якщо орган опіки та піклування не визначив способу участі у

вихованні дитини та спілкуванні з нею, не виключається вирішення такого спору в судовому порядку незалежно від того, хто з батьків звертається з позовом.

Якщо орган опіки та піклування способів участі позивача у спілкуванні з дитиною та у її вихованні у встановленому порядку не визначав і не приймав жодного рішення, суд не приймає таку справу до розгляду. Так колегія суддів судової палати у цивільних справах апеляційного суду Київської області 30 травня 2011р скасувала рішення суду першої інстанції та постановила нове, яким відмовила у позові про усунення перешкод у спілкуванні з дитиною, оскільки рішення прийнято без висновку органу опіки та піклування та за відсутності доказів існування таких перешкод [1, с.43].

Отже, можемо зробити висновок, що в цьому випадку потрібно однозначно одразу звертатися до органу опіки і піклування, а в разі не задоволення цим рішенням одного з батьків звертатися уже до суду.

Використані джерела:

1. Захист прав дітей у цивільному судочинстві. Судові рішення. Практичний посібник. За загальною редакцією В.Т.Маляренка. К.: 2012.

2. Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини[Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 24.09.2008 р. № 866. – (Законодавство України). – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-%D0%BF>.

3. Постанова Верховного Суду від 1 квітня 2020 року у справі № 165/2839/17 (провадження № 61-6769св19) <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/88707341>.

Ткач Ірина Василівна

студентка 3 курсу Вінницького державного

педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

ПРАВО ВЛАСНОСТІ ПОДРУЖЖЯ У СІМЕЙНОМУ ПРАВІ: СПІЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ПОДРУЖЖЯ

Ключові слова: право власності, спільна власність подружжя.

Необхідно наголосити на тому, що у повсякденному житті все частіше виникають питання, пов'язані з визначенням та реалізацією права власності подружжя, що й обумовлює актуальність звернення до даної теми наукового дослідження.

Заслуговує на особливу увагу точка зору Я.М. Шевченко, яка відзначає, що право власності є одним із найбільш вагомих у цивільному праві. Визначення поняття права власності є неоднозначним. Право власності визначають як повне і абсолютне панування особи над річчю. Друге визначення встановлює право власності як відносини осіб з приводу речі [1, с. 302].

У цивільно-правовій доктрині право власності визначається в об'єктивному і суб'єктивному розумінні. Право власності в об'єктивному розумінні – це сукупність правових норм, які встановлюють і охороняють належність матеріальних благ конкретним суб'єктам – власникам, у тому числі, визначають підстави та умови виникнення і припинення у них даного права щодо цих благ. Такі правові норми у сукупності утворюють відповідний інститут права власності. Т.В.Боднар зазначає, що в об'єктивному значенні під правом власності в українській юридичній доктрині розуміють сукупність правил поведінки (норм права), якими регулюються відносини щодо володіння, користування та розпорядження майном [2, с. 106].

Право власності в суб'єктивному значенні – це передбачене і гарантоване законом право власника (фізичної або юридичної особи, держави, територіальної

громади) здійснювати володіння, користування та розпоряджання щодо належного йому майна на свій розсуд, якщо інше не передбачено законом.

Так, О.В. Дзера наводить таке загальне визначення права власності: «Право власності – це визнане законом право, яке закріплює абсолютну належність майна особі (власникові) та визначає її права володіння, користування, розпорядження і обов’язки щодо цього майна» [3, с. 640-641].

Варто зазначити, що доктринальні положення знайшли своє відображення в загальному визначенні про право власності, яке міститься в ЦК України. Так, відповідно до ч. 1 ст. 316 ЦК України під правом власності розуміється право особи на річ (майно), яке вона здійснює відповідно до закону за своєю волею, незалежно від волі інших осіб [4, ст. 316].

Р.О. Стефанчук також вказує на те, що досить часто буває, коли одне й те саме майно може належати на праві власності декільком особам (співвласникам). У цьому разі, виникає право спільної власності як право двох або більше осіб за спільною згодою володіти, користуватися та розпоряджатися належним їм майном, що становить єдине ціле [5].

Суб’єкти спільної власності, як і будь-які власники, на свій розсуд володіють, користуються і розпоряджаються належним їм спільним майном, але вони змушені здійснювати ці правомочності спільно, оскільки жоден з них не володіє всім обсягом прав на річ, оскільки його права обмежуються правами інших учасників. Тому, поряд із звичайними для відносин власності зовнішніх правовідносин співвласників з усіма третіми особами, між самими співвласниками неминуче виникають внутрішні відносини щодо погодження їх спільної волі, пов’язаної із здійсненням прав співвласників [6, с. 556].

Режим спільності майна подружжя означає, що:

1. майно, набуте подружжям за час шлюбу, вважається спільним, якщо інше не встановлено договором сторін або законом;

2. дружина та чоловік мають рівні права відносно майна, що належить їм на праві спільної сумісної власності;
3. майно належить подружжю без визначення часток кожного з них у праві власності;
4. права подружжя на майно визнаються рівними незалежно від того, що один з них не мав з поважної причини (навчання, ведення домашнього господарства, догляд за дітьми, хвороба тощо) самостійного заробітку (доходу);
5. до того часу, поки не буде доведене протилежне, вважається, що кожен з подружжя при розпорядженні спільним майном діє в інтересах подружжя.

У той же час, варто зазначити, що для того, щоб майно, набуте під час шлюбу, вважалось таким, що належить особам на праві спільної сумісної власності, недостатньо реєстрації шлюбу. Такі особи повинні спільно проживати і вести спільне господарство, тобто необхідна наявність спільної праці подружжя з метою врегулювання свого побуту та задоволення спільних потреб [7, с. 146].

На мою думку, важливим також є те, що для визначення майна, набутого під час шлюбу, об'єктом спільної сумісної власності подружжя не має значення, на чие ім'я воно зареєстроване [7, с.147].

У той же час, суд може визнати особистою приватною власністю дружини або чоловіка майно, набуте за час їхнього окремого проживання, у зв'язку з фактичним припиненням шлюбних відносин.

Використані джерела:

1. Шевченко Я.М. Вибрані праці (1964-2012 рр.) /вступне слово акад. Н.С. Кузнецова; відп. ред. Р.О. Стефанчук. – Київ: ВГО «Асоціація цивілістів України»; Одеса: Центр досліджень права ім. Савіньї; – Кам'янець-Подільський, ТОВ «Друкарня «Рута», 2012. – 404 с.
2. Міжнародне приватне право. Практикум / За ред. Р.А. Майданика, Н.С. Кузнецової, Т.В. Боднар, Е.М. Грамацького. – К.: Логос, 2010. – 320 с.

3. Цивільне право України. Загальна частина : підручник / за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової, Р.А. Майданика. – 3-тє вид., перероб. і допов. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 976 с.

4. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року № 435-IV // ВВР, 2003, № 40-44, ст. 356.

5. Стефанчук Р.О. Цивільне право України. Навчальний посібник. [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.ebk.net.ua/Book/law/stefanchuk_tsivpu/part5/502.htm

6. Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации, части первой (постатейный) / Отв. ред. О.Н. Садилов. 2-е изд. – М., 2002. – 778 с.

7. Сімейне право України : Підручн. / За ред. Ю.С. Червоного. – К.: Істина, 2004. – 400 с.

Томченко Софія Олегівна

студентка 5 курсу Чорноморського

національного університету імені Петра Могили

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ШАХРАЙСТВА

Актуальність даної проблеми полягає у тому, що виникають суперечності у правоохоронній та судовій практиці при правовій оцінці шахрайства, при розв'язанні питань, пов'язаних з відмежуванням шахрайства від суміжних злочинів, зокрема, від крадіжки, грабежу, шахрайства та цивільно правових угод, інших злочинів, предметом яких є переважно чуже майно.

Шахрайство надзвичайно багатогранний злочин, для здійснення якого використовується багато різноманітних способів, а нерідко і навіть інші злочини,

крім того шахрайство є одним із злочинів проти власності, що відповідно зумовлює його схожість з іншими злочинами проти власності.

Попри те, що є достатньо інформації за цією темою, продовжує залишатися багато дискусійних питань, при кваліфікації злочинних діянь за ст. 190 ККУ - Заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою (шахрайство)[1]. Тож, варто приділити увагу розмежуванню шахрайства з іншими складами злочинів і його правильній кваліфікації у подальшому.

Шахрайство і суміжні склади злочинів

Різниця шахрайства (ст. 190 ККУ) від крадіжки (ст. 185 КК), грабежу (ст. 186 ККУ) перш за все полягає у об'єктивній стороні, а саме за характером і змістом передачі майна. Так, досить часто злочинці для скоєння крадіжки чи грабежу використовують обман чи зловживання довірою, для того, щоб спростити собі доступ до майна та таємно чи відкрито ним заволодіти[2]. Проте, що при крадіжці чи грабежі обман чи зловживання довірою є лише допоміжним етапом для заволодіння майном, на відміну від шахрайства при якому ці два способи є ключовими. Якщо обман або зловживання довірою були лише способом отримання доступу до майна, а саме вилучення майна відбувалося таємно чи відкрито, то склад шахрайства відсутній. Такі дії слід кваліфікувати відповідно як крадіжку, грабіж або розбій.

На нашу думку, у своїй монографії А.В. Савченко та Ю.Л. Шуляк цілком слушно зазначають, що у випадках, коли обман (зловживання довірою) використовується винним виключно для полегшення доступу до чужого майна, в ході вилучення якого його дії викриваються іншою особою, але продовжуються, вчинене залежно від застосування насильства та його інтенсивності має кваліфікуватись не як шахрайство, а як грабіж або розбій. Наприклад, якщо винний звертається до певної особи щодо надання йому мобільного телефону для

тимчасового користування, а потім зникає з цим телефоном, скоєне утворює склад злочину грабежу[3, с. 113].

По-друге, в грабежі (ст. 186 ККУ) є додатковий об'єкт – здоров'я, воля і безпека особи, а в крадіжці, шахрайстві – відсутній додатковий об'єкт.

По-третє, предметом в крадіжці, грабежі є чуже майно, в шахрайстві крім цього – право на майно.

По-четверте, суб'єктами грабежу (ст. 186 ККУ), крадіжки (ст. 185 ККУ) – є загальний суб'єкт із зниженим віком кримінальної відповідальності (14 років), а для шахрайства (ст. 190 ККУ) та шахрайства з фінансовими ресурсами (ст. 222 ККУ) – загальний (16 років).

Шахрайство та невиконання цивільно-правових угод

Досить актуальним у сучасних реаліях є недоречне розмежування шахрайства (а отже і його кваліфікація) від цивільно-правових угод. На нашу думку, це питання слушно розглянути на прикладі судової практики.

У судовій справі № 753/19554/17 особу засуджено за те, що він використовуючи підроблену довіреність повідомив потерпілому про те, він продає земельну ділянку, яка належить його батьку від якого він мав цю саме довіреність, та фактично не маючи повноважень, запропонував її купити за 2 370 000 грн. На таку пропозицію потерпілий погодився та «купив» вказану ділянку внаслідок чого втратив два з лишнім мільйони гривень. Дії шахрая суд першої інстанції кваліфікував за ч. 4 ст. 190 КК України.

Апеляційний суд погодився і наявністю у діях винної особи саме такого складу злочину. Проте сторона захисту із такими рішеннями не погодилась та подала касаційну скаргу, яку вмотивувала тим, що в діях засудженого шахрайство відсутнє оскільки між потерпілим та підзахисним існували суто договірні цивільно-правові відносини.

В свою чергу Касаційний кримінальний суд скаргу адвоката засудженого залишив без задоволення та своє рішення вмотивував наступним: «Шахрайство – це форма заволодіння майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою. При цьому шахрайством є злочин з матеріальним складом, обов'язковою ознакою якого є настання суспільно небезпечних наслідків у вигляді заподіяної шкоди, внаслідок заволодіння майном або придбання права на нього у відповідний спосіб».

Отже, доречно зробити висновок, що хоч особа на первинній стадії своїх відносин і діяла у межах цивільно-правових відносин, однак після виявлення протиправних дій винної особи щодо підроблення довіреності, потерпілий правомірно звернувся до поліції про злочинні дії винного, оскільки відмежування шахрайства від цивільно правових деліктів зумовлено тим, що особа, яка заволоділа таким майном мала на меті його привласнити, а зобов'язання не виконувати, про що свідчить підроблена довіреність від батька на право продажу земельної ділянки. Наявність формальних (оформлення договорів позики) цивільно-правових відносин, за допомогою яких засуджений прагнув завуалювати свій злочинний умисел на заволодіння таким майном, не є перешкодою для оцінки скоєного як злочину, передбаченого статтею 190 КК [4, с. 216].

Висновок

Варто зазначити, що шахрайство досить часто буває складно розрізнити з-поміж схожих складів злочинів, особливо із злочинами проти власності. Разом з тим, завжди є певні ознаки за якими можна відрізнити шахрайство та суміжні склади злочинів, що були наведені і розкриті вище. Зокрема, найбільш істотно шахрайство відрізняється від інших складів злочинів за об'єктом та об'єктивною стороною, а суб'єкт та суб'єктивна служать додатковими ознаками для відмежування.

Використані джерела:

1. Кримінальний кодекс України: Кодекс України, Кодекс, Закон від 05.04.2001 № 2341-III. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001
2. Селецький С.І. Кримінальне право України. Особлива частина: Навчальний посібник / С.І. Селецький. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 113 с.
3. Савченко А. В. Кримінальна відповідальність за шахрайство в Україні та за кордоном: порівняльно-правове дослідження: монографія / А.В. Савченко, Ю. Л. Шуляк – К.: Вид-во ТОВ «НВП «Інтерсервіс», 2013. – 216 с.
4. Єдиний державний реєстр судових рішень.
URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/83836409>

Трум Ярослав Вадимович

студент 3 курсу Вінницького державного

педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ В СУДОВОМУ ПОРЯДКУ

Шлюб – це вільний рівноправний союз чоловіка та жінки укладений з дотриманням порядку та умов встановлених законом, який утворює сім'ю та породжує між чоловіком та жінкою особисті майнові та немайнові права та обов'язки.[5]

Розлучення, також розірвання шлюбу — процес розірвання подружнього зв'язку. Слід відрізнити від визнання шлюбу недійсним (тобто таким, що від початку не мав законної сили, підстав, був складений з порушенням норм закону). У більшості країн вимагає участі уповноважених осіб: наприклад, суду, де встановлюються поділ майна, опіка над дітьми, порядок їх відвідування, аліменти та суміжні питання.[5]

Види припинення шлюбу:

Сімейний кодекс України передбачає декілька можливих варіантів розірвання шлюбу.

Перш за все, розірвання шлюбу може бути ініційовано, або спільно подружжям, або тільки лише одним з подружжя – без урахування бажання іншого.

Крім того розірвання шлюбу може відбуватися за спрощеною процедурою, коли шлюб розривається органом реєстрації актів цивільного стану (РАЦС), або в судовому порядку, який є набагато складніший та, як правило, більш тривалий.[1]

Підстави припинення шлюбу вказанні в статті 104 Сімейного кодексу України.

1. Шлюб припиняється внаслідок смерті одного з подружжя або оголошення його померлим.

2. Шлюб припиняється внаслідок його розірвання.

3. Якщо один із подружжя помер до набрання чинності рішенням суду про розірвання шлюбу, вважається, що шлюб припинився внаслідок його смерті.

4. Якщо у день набрання чинності рішенням суду про розірвання шлюбу один із подружжя помер, вважається, що шлюб припинився внаслідок його розірвання.[2]

Зразу ж виникає питання хто ж має право на пред'явлення позову про розірвання шлюбу.

На це питання є відповідь в ст. 110 Сімейного кодексу України.

1. Позов про розірвання шлюбу може бути пред'явлений одним із подружжя.

2. Позов про розірвання шлюбу не може бути пред'явлений протягом вагітності дружини та протягом одного року після народження дитини, крім випадків, коли один із подружжя вчинив протиправну поведінку, яка містить ознаки кримінального правопорушення, щодо другого з подружжя або дитини.

3. Чоловік, дружина мають право пред'явити позов про розірвання шлюбу протягом вагітності дружини, якщо батьківство зачатої дитини визнане іншою особою.

4. Чоловік, дружина мають право пред'явити позов про розірвання шлюбу до досягнення дитиною одного року, якщо батьківство щодо неї визнане іншою особою або за рішенням суду відомості про чоловіка як батька дитини виключено із актового запису про народження дитини.

5. Опікун має право пред'явити позов про розірвання шлюбу, якщо цього вимагають інтереси того з подружжя, хто визнаний недієздатним.[2]

Також існують підстави для розірвання шлюбу за позовом одного з подружжя:

На це питання дає відповідь ст. 112 Сімейного Кодексу України.

1. Суд з'ясовує фактичні взаємини подружжя, дійсні причини позову про розірвання шлюбу, бере до уваги наявність малолітньої дитини, дитини з інвалідністю та інші обставини життя подружжя.

2. Суд постановляє рішення про розірвання шлюбу, якщо буде встановлено, що подальше спільне життя подружжя і збереження шлюбу суперечило б інтересам одного з них, інтересам їхніх дітей, що мають істотне значення.[3]

Дуже частим стає питання, як подати позов до суду, якщо є спільні діти.

Стаття 109 Сімейного кодексу України прописує ці правила:

1. Подружжя, яке має дітей, має право подати до суду заяву про розірвання шлюбу разом із письмовим договором про те, з ким із них будуть проживати діти, яку участь у забезпеченні умов їхнього життя братиме той з батьків, хто буде проживати окремо, а також про умови здійснення ним права на особисте виховання дітей.

2. Договір між подружжям про розмір аліментів на дитину має бути нотаріально посвідчений. У разі невиконання цього договору аліменти можуть стягуватися на підставі виконавчого напису нотаріуса.

3. Суд постановляє рішення про розірвання шлюбу, якщо буде встановлено, що заява про розірвання шлюбу відповідає дійсній волі дружини та чоловіка і що після розірвання шлюбу не будуть порушені їхні особисті та майнові права, а також права їхніх дітей.

4. Суд постановляє рішення про розірвання шлюбу після спливу одного місяця від дня подання заяви. До закінчення цього строку дружина і чоловік мають право відкликати заяву про розірвання шлюбу.[3]

Заходи щодо примирення подружжя. Суд приймає заходи щодо примирення подружжя, Якщо це не суперечить моральним цінностям суспільства ст.111 Сімейного кодексу України.[5]

Відповідно до положень ст. 112 СК України при вирішенні питання про розірвання шлюбу суд з'ясовує фактичні взаємини подружжя, дійсні причини позову про розірвання шлюбу, бере до уваги наявність малолітньої дитини, дитини з інвалідністю та інші обставини життя подружжя. Суд постановляє рішення про розірвання шлюбу, якщо буде встановлено, що подальше спільне життя подружжя і збереження шлюбу суперечило б інтересам одного з них, інтересам їхніх дітей, що мають істотне значення.

Одночасно згідно ст. 111 СК України суд вживає заходів щодо примирення подружжя, якщо це не суперечить моральним засадам суспільства.

При цьому КЦС наголосив на тому, що закон не визначає, які саме заходи можуть застосовуватися судом для примирення подружжя, і це не випадково, оскільки такі питання можуть вирішуватися виключно у процесі розгляду конкретної справи.

Важливою особливістю справ про розірвання шлюбу є те, що суд з урахуванням усіх фактичних обставин може відкласти розгляд справи та призначити подружжю строк для примирення, як це визначено ч. 7 ст. 240 ЦПК України.

Отже, шлюб може бути розірвано в судовому порядку лише за умови, якщо встановлено, що подальше спільне життя подружжя, збереження шлюбу суперечитиме інтересам одного з них чи інтересам їх дітей. З цією метою суди повинні уникати формалізму при вирішенні позовів про розірвання шлюбу, повно та всебічно з'ясувати фактичні взаємини подружжя, дійсні причини позову про розірвання шлюбу, враховувати наявність малолітньої дитини, дитини-інваліда та інші обставини життя подружжя, забезпечувати участь у судовому засіданні, як правило, обох сторін, вживати заходів до примирення подружжя.

А тому надання додаткового строку для примирення є виключно правом суду, а не його обов'язком.[6]

У разі розірвання шлюбу органом державної реєстрації актів цивільного стану шлюб припиняється у день реєстрації розірвання шлюбу (стаття 114 Сімейного кодексу України).

Суд постановляє рішення про розірвання шлюбу після спливу одного місяця від дня подання заяви. В разі розірвання шлюбу судом шлюб припиняється у день набрання чинності рішення суду про розірвання шлюбу (стаття 114 Сімейного кодексу України).

Державна реєстрація розірвання шлюбу на підставі рішення суду, постановленого до набрання чинності Законом України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану», яке набрало законної сили, може проводитись незалежно від строку, що минув після його постановлення (пункт 1 розділу 3 глави III Правил державної реєстрації актів цивільного стану в Україні).[7]

В даній статті проаналізовано всю процедуру розірвання шлюбу в судовому порядку. З усього вище вказаного можна зробити підсумок, що за законодавством України ця процедура є досить важкою, затратною і дуже довгою. Питання розірвання шлюбу є досить складним і потребує вдосконалення чинного законодавства України. Зокрема, необхідно розробити порядок реалізації права на розірвання шлюбу.

Використані джерела:

1. Шаповал Л. І. Право на пред'явлення позову про розірвання шлюбу / Л. І. Шаповал // Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ. – 2006. – № 2. – С. 118–122.
2. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України // Юристконсульт : веб-сайт. URL: <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/sku.html> (дата звернення: 29.11.2020).
3. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 29.11.2020).
4. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n1486> (дата звернення: 29.11.2020).
5. Дякович М. М. Сімейне право України : навч. посіб. – 2-ге вид., випр. та доп. – К.: Алерта; Центр учбової літератури, 2012. – 552с.
6. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV із змінами та доповненнями // Офіційний вісник України. – 2004. – № 16.

Тульчевська Марія Миколаївна

студентка 6 курсу Чорноморського

національного університету імені Петра Могили

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ПОСТРАЖДАЛИМ ОСОБАМ, МАЙНО ЯКИХ БУЛО ЗНИЩЕНО ВНАСЛІДОК ВОЄННИХ ДІЙ

Незважаючи на те, що військовий конфлікт на Сході України триває більше 6 років, питання захисту прав власників, які постраждали від таких дій, і досі не врегульовані. Внаслідок військового конфлікту було завдано значної шкоди мешканцям східного регіону від руйнування чи пошкодження житла, захоплення чи пограбування їх майна.

Стаття 17 Загальної декларації прав людини прямо проголошує право приватної власності як основне і невідчужуване право людини та зазначає, що «1. Кожна людина має право володіти майном як одноособово, так і разом з іншими. 2. Ніхто не може бути безпідставно позбавлений свого майна» [1].

У цивілізованих країнах стосовно абсолютного права власності усталеним є підхід, відповідно до якого кожній людині повинна забезпечуватися можливість для звернення з претензією про реституцію і (або) компенсацію в незалежний і неупереджений орган. З огляду на те, що Україна вибрала курс євроінтеграції і здійснює активне реформування чинного законодавства у відповідність до європейського, нашій державі слід розробити механізм реституції і компенсацій, як цього передбачають європейські правові стандарти.

Рішення проблем реституції і компенсації можуть бути взяті з досвіду інших країн, що зіштовхнулись з аналогічними проблемами. Чітко показує позицію ЄСПЛ щодо даної проблеми справа «Саргсян проти Азербайджану» від 16 липня 2015 року. Ця справа стосувалася скарги біженця з Вірменії, якому, після того, як він був змушений тікати зі свого будинку в Шаумяновському районі Азербайджану в 1992 році, під час вірмено-азербайджанського конфлікту навколо Нагірного Карабаху, було відмовлено в праві на повернення в своє село і отриманні доступу і використанні його власності там [2].

В мотивувальній частині рішення суд звернувся до матеріалів Організації Об'єднаних Націй, зокрема до «Принципів з питань реституції житла та майна біженців і переміщених осіб» (Комісія з прав людини, Підкомісія із заохочення та захисту прав людини, 28 червня 2008 року), більш відомі як «Принципи Пінейру» (Pinheiro principles), які передбачають право на реституцію житла та майна, а саме «2.1 Усі біженці та переміщені особи мають право на повернення їм житла, землі та/або майна, яких їх свавільно або незаконно позбавили, або на отримання компенсації за житло, землю та/або майно, які, згідно з висновком незалежного й неупередженого суду, фактично неможливо повернути. 2.2 Держави мають надавати очевидний пріоритет праву на реституцію як кращому засобу юридичного захисту у справах про переміщення осіб і як одному з ключових елементів відновлення справедливості. Право на реституцію існує як окреме право і не утискається ані фактичним поверненням, ані неповерненням біженців і переміщених осіб, які мають право на реституцію житла, землі та майна»

Також Вірменія, Боснія та Герцеговина, Колумбія, Кіпр, Грузія, Молдова, Сербія та Туреччина мають відповідний досвід. Кращі практики та уроки, отримані в цих країнах, можна підсумувати наступним чином:

1. Процес компенсації включав певні етапи: реституції та, якщо неможлива реституція - компенсація. Такий підхід дозволяє охопити всіх осіб, які постраждали в результаті конфлікту, незалежно від їх правового статусу в національному законодавстві: внутрішньо переміщені особи, цивільні жертви війни чи терору, постраждали в результаті конфлікту люди, особи, що повернулися, місцеві жителі і т.д.

2. Претензійні комісії, як правило, є сумішшю адміністративних та квазісудових органів, які працювали разом із судами. Зазвичай претензійні комісії розглядають заяви про відшкодування збитків та виплачують компенсацію за втрати і збитки, понесені внаслідок конфлікту. Ці претензійні комісії

забезпечували більш швидкі результати, менші витрати, обмежені стандарти доказів, не змагальну процедуру та фактичну визначеність, що відповідає адміністративній сутності програми відшкодування.

3. Значну роль відіграли добре розвинені кадастри та оцінки земель, оскільки вони використовувались претензійними комісіями як доказова база.

4. Підхід до довгострокових житлових рішень передбачав не тільки прийняття житлового законодавства, а й землекористування та розвиток інфраструктури.

Отже, було б доцільним при підготовці вітчизняної нормативно-правової бази враховувати багаторічний досвід, досягнення і певні недоліки наявної правової бази країн не тільки Європейського Союзу, а і країн ближнього Сходу. Таким чином наш законодавець зможе уникнути вад і помилок при підготовці відповідних нормативно-правових актів, тим самим захищаючи право власності осіб, майно яких знаходиться на території збройного конфлікту.

Використані джерела:

1. Загальна декларація прав людини. Прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 грудня 1948 року. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_015

2. Рішення Європейського суду з прав людини щодо справи «САРГСЯН ПРОТИ АЗЕРБАЙДЖАНУ» від 16 червня 2015 року Страсбург. URL: <https://rm.coe.int/16806b5968>

3. Люди на Сході України: без житла і компенсації. BRIEFING NOTE липень 2017 URL: https://www.nrc.no/globalassets/pdf/briefing-notes/ukraine/briefing-note_compensation-for-damaged-housing_ukr.pdf

студентка 3 курсу Хмельницького
національного університету

СУПЕРЕЧЛИВІСТЬ ПРОЦЕДУРИ ОБРАННЯ СТАРОСТИ

Розвиток України як сучасної, правової, демократичної та соціальної держави передбачає проведення виборів на основі добровільної участі, вільного волевиявлення, таємності, чесності та інших засад, які в сукупності формують основні принципи виборчого процесу. Відповідно до ч.1 ст.38 Конституції України громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування [1]. З юридичної точки зору, реалізуючи свої виборчі права громадяни забезпечують інтенсивність розвитку політичної свободи в публічно-правовій сфері суспільних відносин.

В умовах проведення реформи децентралізації населених пунктів у мешканців справедливо з'явилась тривога щодо подальшого представлення інтересів жителів села, селища. Як показує практика, адміністративний центр об'єднаної територіальної громади дуже часто знаходиться за десятки кілометрів від села, селища, тому такий страх є виправданим, але з метою уникнення розбіжностей законодавець передбачив можливість обрати собі старосту. Варто зауважити, що посада старости є відносно новою в місцевому самоврядуванні України і полягає у представленні інтересів жителів населеного пункту шляхом участі у пленарних засіданнях сільської, селищної, міської ради, організації виконання рішень сільської, селищної, міської ради, її виконавчого комітету, участі у підготовці проекту місцевого бюджету в частині фінансування програм, що реалізуються на території відповідного старостинського округу, контролю за станом благоустрою відповідного села, селища та інші повноваження [2]. Що

стосується процедури обрання старости, то виникають певні розходження, зокрема прогалини в законодавстві. Відповідно до ч.9 ст.248 Виборчого кодексу України виборець може голосувати лише за одного кандидата на посаду старости села, селища, тобто дана норма передбачає виборність посади старости громадянами певного населеного пункту [3]. Також ч.1 ст.287 Виборчого кодексу регламентує проведення позачергових місцевих виборів старости села, селища в тому числі. Якщо проаналізувати Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», то відповідно до ч.1 ст.54-1 староста затверджується сільською, селищною, міською радою на строк її повноважень за пропозицією відповідного сільського, селищного, міського голови [2]. Виникає ряд питань:

- 1) правильність застосування норм законодавства;
- 2) ефективність посади старости.

Як виявляється, законодавство недосконале, існує багато прогалин, які в результаті породжують правові колізії і проблемність в роботі старост сіл, селищ. Чергові місцеві вибори відбулися, але через дефекти законодавчого поля з'являються розбіжності, які викликають сумніви, недовіру і розчарування населення в правовій системі України.

Що стосується наступного питання, то з метою уникнення конфліктів між старостою і головою або/та радою об'єднаної територіальної громади – це дійсно результативно призначати на посаду «свою» людину, але як щодо інтересів мешканців громади? Чи буде призначений староста ефективно виконувати покладені на нього обов'язки? На мою думку, задоволення потреб мешканців сіл, селищ буде явно зменшеним і, як результат, виникне логічне питання – а навіщо тоді староста, якщо покладені на нього обов'язки виконуються шляхом представлення інтересів не жителів, а голови або депутатів ради відповідної ОТГ? Процедура призначення старости теж неоднозначна, оскільки подання здійснює голова громади, а рада затверджує кандидатуру старости на посаду, а якщо рада

відмовиться від запропонованої кандидатури, що в такому випадку робити? Звісно, авторитет голови ОТГ відіграє значну роль в регламентації даного питання, але не варто забувати про основну мету створення посади старости – представлення інтересів мешканців. Так, можна згадати про місцевий референдум, так зване безпосереднє волевиявлення громадян України щодо вирішення питань місцевого значення, але наразі це лише міркування, поки відповідного закону не прийнято, ніяких дій в даному контексті вчинити неможливо. Хоча голова громади може ініціювати проведення громадського обговорення щодо кандидатури на посаду старости в межах окремого старостинського округу з метою врахування думки жителів відповідного села, селища.

Отже, оновлене виборче законодавство України потребує подальшого вдосконалення, зокрема шляхом узгодження з нормами інших законів, що сприятиме більш ефективному функціонуванні всіх ланок влади і в подальшому до покращення життя населення.

Використані джерела:

1. Конституція України від 28.06.1996 №254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 №280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
3. Виборчий кодекс України від 19.12.2019 №396-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text>

Фененко Аліна Валеріївна

студентка 3 курсу Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

ПАТРОНАТ НАД ДІТЬМИ

Охорона дитинства в Україні визнається загальнонаціональним пріоритетом і здійснюється з метою забезпечення реалізації прав дитини на життя, охорону здоров'я, освіту, соціальний захист та всебічний розвиток. Основними законодавчими актами, що забезпечують втілення в життя поставленої мети є: Конституція України [1], Закон України "Про охорону дитинства" [2], Сімейний кодекс України (далі - СК) [3], Правила опіки та піклування (далі – Правила) [4].

У сімейному законодавстві України поняття "патронат" з'явилося у зв'язку з прийняттям нового СК України. Глава 20 нового Кодексу так і називається "Патронат над дітьми" [3].

Патронатом у сімейному праві називається передача за договором дитини, яка є сиротою або з інших причин позбавлена батьківського піклування, на виховання у сім'ю іншої особи (патронажного вихователя) до досягнення дитиною повноліття.

На мою думку, дуже легко сплутати патронат із опікою та піклуванням, тому що вони мають спільні риси, але все таки ці поняття не однакові. По-перше, відносини по опіці та піклуванню виникають на підставі рішення суду або рішення органу державної виконавчої влади, а відносини патронату – на підставі договору. Тому на цій підставі патронатний вихователь виконує свої договірні обов'язки, в той час як опікун чи піклувальник виконує повноваження, покладені на нього від імені держави. І по-третє, опікун вважається законним представником дитини у всіх правовідносинах, на відміну від патронатного вихователя, як є таким лише у сфері процесуальних відносин.

Тим не менш, названі правові інститути зумовлені однією спільною метою – врятувати дитину від безпритульності, забезпечити її сімейним оточенням.

Договір на передачу дитини на виховання в сім'ю патронатного вихователя укладається між органом опіки та піклування і вихователем за місцем проживання дитини. В договорі зазначається строк його дії і обговорюється порядок його продовження.

Перш ніж укласти договір орган опіки та піклування зобов'язаний обстежити умови проживання сім'ї, переконатися у можливості забезпечення дитині умов для виховання та розвитку. Якщо хтось із членів сім'ї страждає на тяжку інфекційну хворобу чи сім'я потерпає від матеріальної скрути, передання їй дитини не відповідало би її інтересам.

Кінцевим строком дії договору є досягнення дитиною повноліття. Дитина, звичайно, може залишитися і після цього у сім'ї колишнього патронатного вихователя, але вже на іншій правовій підставі. Договір про патронат може бути укладений не обов'язково на весь період неповноліття дитини, і також не є перешкодою до усиновлення дитини. У свою чергу, усиновлення дитини є підставою для припинення цього договору.

Стаття 252 СК не встановлює особливих вимог щодо форми договору. Тобто це означає, що достатньо письмового викладу його умов, підпису сторін та відповідної печатки органу опіки та піклування [3].

В договорі про передачу дитини на виховання передбачені наступні основні обов'язки патронатного вихователя:

- 1) забезпечує дитину житлом, одягом, харчуванням, тощо;
- 2) створення дитині умов для навчання, фізичного та духовного розвитку;
- 3) захищати дитину, її права та інтереси, як опікун або піклувальник, без особливих на те повноважень (ст. 255 СК України).

Незважаючи на те, що договір про передачу дитини на виховання патронатному вихователю укладається на певний строк, зазвичай, до досягнення дитиною повноліття, Сімейним кодексом передбачається дострокове припинення

договору. Підстави дострокового припинення договору як за ініціативою патронатного вихователя, так і за ініціативою органу опіки та піклування, передбачені ст. 256 СК України. Договір про патронат припиняється у разі відмови від нього вихователя або дитини, яка досягла 14 років. На прохання патронатного вихователя договір може бути припинено при наявності наступних підстав (хвороба вихователя, відсутність взаєморозуміння з дитиною, конфліктні відносини між дітьми).

Підставами для припинення договору за ініціативою органу опіки та піклування можуть бути такі обставини як виникнення у сім'ї неналежних умов для утримання, виховання і навчання дитини, а також повернення дитини батькам або усиновителям [5].

Усі питання, які виникають в результаті дострокового припинення договору вирішується за згодою сторін, а при виникненні спору – в судовому порядку.

Використані джерела:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 04.12.2020).
2. Закон України «Про охорону дитинства» від 26.04.2001 р. № 2402-III.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення: 04.12.2020).
3. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 04.12.2020).
4. Правила опіки та піклування, затв. наказом Державного комітету у справах сім'ї та молоді України, Міністерства освіти України, МОЗ України, Міністерства праці та соціальної політики України від 26.05.99 р. № 34/166/131/88.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text> (дата звернення: 04.12.2020).
5. Сімейне право України: Підручн. / За ред. Гопанчука В.С. – К. : Істина, 2002. – 304 с.

Філіпченко Каріма Шодіївна

студентка 3 курсу Національного

юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПРОБЛЕМА НЕВІДПОВІДНОСТІ СТАТЕЙ 210 ТА 354 КК УКРАЇНИ ОЗНАКАМ КОРУПЦІЙНОГО ПРАВОПОРУШЕННЯ

Примітка до ст. 45 КК України містить перелік корупційних злочинів, серед яких передбачено ст. 210 КК (нецільове використання службовою особою бюджетних коштів, здійснення нею видатків бюджету чи надання кредитів з бюджету без встановлених бюджетних призначень або з їх перевищенням) та ст. 354 КК (підкуп працівника підприємства, установи чи організації).

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 р. № 1700-VII під корупцією розуміється використання особою, зазначеною у частині першій статті 3 даного Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій статті 3 даного Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [1].

Виходячи зі змісту терміну «корупція», є підстави зробити висновок про наявність у даному правопорушенні наступних ознак: 1) діяння, формами якого є використання особою наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей, прийняття обіцянки/пропозиції неправомірної вигоди,

обіцянка/пропозиція чи надання такої вигоди; 2) спеціальний предмет (для форм поведінки у вигляді прийняття або надання) – неправомірна вигода (грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи не грошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав); 3) спеціальна мета (для форми використання наданих службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей) – одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб; 4) спеціальний суб'єкт (для форм використання наданих службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей, прийняття неправомірної вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди) – особа, зазначена у частині першій статті 3 Закону України «Про запобігання корупції» та ст. 368 КК України).

Більшість корупційних кримінальних правопорушень, зазначених у примітці до ст. 45 КК України, містять вказані ознаки. Втім, таке твердження не повною мірою поширюється на ст. 210, 354 КК України.

Так, мета одержання неправомірної вигоди за ст. 210 КК України не є обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони даного складу правопорушення, в той час як поняття корупції передбачає не будь-яке використання службовою особою наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей, але обов'язково з метою одержання неправомірної вигоди. Тобто, кримінальне правопорушення, зазначене у ст. 210 КК України, вважається корупційним незалежно від наявності чи відсутності вказаної мети, що не відповідає визначенню корупційного правопорушення. Відтак, через відсутність ознаки спеціальної мети, віднесення ст. 210 КК України до корупційних кримінальних правопорушень є необґрунтованим.

З свого боку, суб'єктом за ст. 354 КК України є працівник підприємства, установи чи організації, який не є службовою особою, або особа, яка працює на користь підприємства, установи чи організації. В корупційному ж правопорушенні

суб'єктом можуть бути тільки особи визначені у частині першій ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції» та ст. 368 КК України, перелік яких є вичерпним та розширенню не підлягає. Через відсутність ознаки вчинення правопорушення спеціальним суб'єктом ст. 354 КК України не відповідає визначенню корупційного правопорушення. Отже, так само віднесення даної статті до корупційних кримінальних правопорушень є також необґрунтованим.

Таким чином, ст. 210 та ст. 354 КК України не відповідають ознакам корупційного кримінального правопорушення, зокрема через відсутність ознак спеціальної мети (для форми використання наданих службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей) (ст. 210 КК України) та вчинення правопорушення спеціальним суб'єктом (для форм використання наданих службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей, прийняття неправомірної вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди) (ст. 354 КК України). Отже, включення вказаних статей до переліку корупційних кримінальних правопорушень є досить суперечливим та потребує подальшого законодавчого врегулювання, зокрема, шляхом їх виключення з примітки до ст. 45 КК України.

Використані джерела:

1. Закон України «Про запобігання корупції»: Закон від від 14.10.2014 № 1700-VII // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>

2. Кримінальний кодекс України: Закон від від 05.04.2001 № 2341-III // База даних «Законодавство України»/ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n2436>

студентка 3 курсу Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

РЕЖИМ ОКРЕМОГО ПРОЖИВАННЯ ПОДРУЖЖЯ

У сімейному законодавстві фігурує поняття "режим окремого проживання подружжя". Відповідно до ч. 1 ст. 119 СК цей режим встановлюється для подружжя судом у разі неможливості чи небажання дружини і (або) чоловіка проживати спільно [4].

У ст. 120 Сімейного кодексу зазначено, що у разі встановлення режиму окремого проживання:

1. майно, набуте в майбутньому дружиною та чоловіком, не вважатиметься набутим у шлюбі (тобто на нього не поширюється режим спільності);

2. дитина, народжена дружиною після спливу десяти місяців, не вважатиметься такою, що походить від її чоловіка [4].

У Правилах реєстрації актів цивільного стану є п. 2.13, пов'язаний з реєстрацією народження дитини, народженої в шлюбі, але за таких умов, які передбачають, що така реєстрація має здійснюватись за правилами п. 2.17, тобто аналогічно реєстрації народження дитини від батьків, які не перебувають у шлюбі [2].

Треба зауважити, що дані правові наслідки починають діяти з моменту набрання чинності рішенням суду, тобто через місяць після його проголошення.

Вимагати встановлення режиму окремого проживання можуть одночасно і дружина, і чоловік. У цьому разі суд розглядає їхню заяву і може, але не зобов'язаний її задовольнити. Якщо, наприклад, у подружжя є діти, щодо яких немає домовленості про те, з ким із батьків вони будуть проживати, якою має бути

участь в утриманні дітей того, хто проживатиме окремо, суд може відкласти розгляд справи до досягнення згоди щодо їх влаштування [5].

Відповідно до п. 12 Постанови № 11 Пленуму Верховного Суду України від 21 грудня 2007 р. "Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя" при застосуванні положень статей 119, 120 СК судам необхідно враховувати, що інститути окремого проживання та розірвання шлюбу мають самостійний характер [1].

Встановлення режиму окремого проживання не припиняє прав та обов'язків подружжя, які встановлені цим Кодексом і які дружина та чоловік мали до встановлення цього режиму, а також прав та обов'язків, які встановлені шлюбним договором [4].

Таким чином, режим окремого проживання не припиняє шлюб, а отже, не дає права на реєстрацію шлюбу з іншою особою.

Зі змісту ч. 2 ст. 119 випливає, що режим окремого проживання подружжя встановлюється у тих випадках, коли сімейні відносини між дружиною і чоловіком втрачені, і припиняє своє існування у разі їх поновлення.

Однак встановлення цього режиму не пов'язується з фактичним припиненням шлюбу. Тому можлива ситуація неодноразового встановлення і припинення зазначеного режиму, що може ускладнювати порядок визначення правового режиму майна, набутого подружжям за час шлюбу.

Згідно з українським законодавством, інститути окремого проживання та розірвання шлюбу мають самостійний характер, і рішення про розірвання шлюбу суд ухвалює, якщо його подальше збереження суперечить інтересам одного з подружжя чи їхніх дітей, а підставою для окремого проживання є неможливість чи небажання дружини або чоловіка мешкати спільно.

Для припинення режиму окремого проживання достатньо фактичного поновлення шлюбних відносин, однак при виникненні спору можна не мати на підтвердження цієї обставини достатніх доказів. Тому для гарантії своїх прав та інтересів бажано все-таки звернутися з відповідною заявою до суду.

Цей режим може бути припинений судом від дня подання заяви або, за згодою подружжя, з іншого дня.

У ст. 119 СК не досить чітко, на наш погляд, визначені підстави та порядок встановлення і припинення режиму окремого проживання дружини і чоловіка.

На жаль, режим окремого проживання подружжя належить до інститутів, які не повністю врегульований законодавчо, що викликає певні труднощі при його застосуванні.

Дане пояснюється тим, що в ЄДРСР більше ухвал про повернення заяв чи позовних заяв ніж рішень про визнання факту сепарації.

Прикладом є справа № 441/1421/19 Городоцького районного суду Львівської області, яка розглядалась у відкритому судовому засіданні в м. Городок за позовом позивача про встановлення режиму окремого проживання. В обґрунтування позовних вимог позивач покликається на те, що був зареєстрований шлюб, однак спільне життя у сторін не склалося, між ними виникли напружені відносини, розлад у стосунках. Це привело до фактичного припинення шлюбних відносин, позивач переїхав проживати до батьків. На даний час сторони проживають окремо, спільного господарства не ведуть, подружніх стосунків не підтримують, разом з тим, наміру розривати шлюб у позивача немає, умовами шлюбного договору вони не обтяжені. Подальше проживання позивача з відповідачкою є неможливим та буде суперечити його інтересам.

Суд прийшов до висновку, що покликання позивача на неможливість спільного проживання з відповідачкою та необхідність встановлення режиму окремого проживання з нею належним чином не обґрунтовані, його волевиявлення

проживати з відповідачкою відокремлено у даному випадку не може слугувати достатньою підставою на підтвердження способу захисту своїх прав. У задоволенні позову про встановлення режиму окремого проживання суд відмовив [3].

Використані джерела:

1. Постанова Пленуму Верховного Суду України "Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя від 21.12.2007 р. № 11. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0011700-07#Text> (дата звернення: 03.12.2020).
2. Правила реєстрації актів цивільного стану від 18.10.2000 р. № 52/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0719-00#Text> (дата звернення: 03.12.2020).
3. Рішення Городоцький районний суд Львівської області у справі № 441/1421/19 від 11.03.2020 р // Судова практика: веб-сайт. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88367409> (дата звернення: 03.12.2020).
4. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14> (дата звернення: 03.12.2020).
5. Харитонов Є.О., Калітенко О.М., Зубар В.М. та ін. Цивільне і сімейне право України: навч. посібник / За ред. Є.О. Харитонова, А.І. Дрішлюка. – Х.: ТОВ "Одіссей", 2003. 640 с.

Хацько Валерія Сергіївна

студентка 4 курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ

Протягом останніх років питання конституційної реформи та оновлення цивільного процесуального законодавства України стає все більш актуальним.

Внесення змін до Конституції України Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 2 червня 2016 р. №1401-VIII започаткувало побудову нової системи судів, що знайшло своє відображення в цивільному судочинстві, вплинувши на всі сфери правового життя суспільства в Україні.

Внаслідок цього у ст.129 Конституції України змінився сам зміст. У попередній нормі було вказано, що «Судді при здійсненні правосуддя незалежні та підкоряються лише закону», у новій редакції положення набуло такого змісту «Суддя, здійснюючи правосуддя, є незалежним та керується верховенством права». Цим самим, принцип верховенства права витіснив принцип законності серед основних засад судочинства, які були вказані у даній статті. Але це зовсім не означає, що в діяльності суду взагалі відмовились від принципу законності. Зміст цього принципу знайшов своє відображення в інших статтях Конституції України, а також у нормах законів, які поширюють свою дію на органи судової влади. Даний принцип закріплений і серед основних засад цивільного судочинства. Вказані зміни до ст. 129 Конституції України лише вказують на зміщення акцентів у правовому регулюванні судової діяльності.

Підвищилась і роль судової практики як засобу самоорганізації судової системи, а це впливає на дотримання принципу правової визначеності, підвищення ступеня прогнозованості правозастосовної діяльності судів.

Внаслідок цього, у правовій системі активізується та активно починає сприйматися судовий прецедент як джерело регулювання суспільних відносин. Кроком до цього є скасування конституційного положення про те, що суд може керуватися лише законом.

Принцип верховенства права містить в собі важливий елемент – принцип юридичної визначеності. Основу цього принципу складає відоме положення з римського права *res judicata* (лат. «вирішена справа»). Значення даного положення полягає у тому, що остаточне рішення суду, яке набрало чинності, є обов'язковим для всіх сторін і не може переглядатися. Отже, даний принцип означає що рішення суду є остаточним [2]. Головна вимога принципу юридичної визначеності – судові рішення повинно набрати законної сили та переглядатися лише у виняткових випадках.

Чинні положення процесуальної доктрини та норми цивільного процесуального законодавства говорять про те, що судові рішення, що набрали законної сили, можуть бути переглянуті в касаційному порядку.

Наявні й позитивні моменти. Наприклад, запровадження «процесуальних фільтрів». Завдяки їм до суду касаційної інстанції будуть потрапляти не всі справи, тобто передбачається наявність певного відбору. Але, ідея запровадження «фільтрів» є недостатньо допрацьованою. Одразу виникає заперечення включення до статті, присвяченої колу осіб, які можуть бути представниками, ознак справи, за якими її необхідно відносити до малозначної. Ціна позову, як основний критерій віднесення справ до малозначних, також викликає певні заперечення. Даний критерій не врахував справи, у яких ціна позову взагалі відсутня (немайнові позови). У такому випадку, суд на власний розсуд розглядає питання про віднесення їх до малозначних [1].

Принцип верховенства права є відносно новим для національної юридичної практики. Конституція України, закріпивши в собі цей принцип проголосила перехід від панівної в минулому ідеології «домінування держави» над людиною до нової ідеології «служіння держави» інтересам людини.

Саме принцип верховенства права, при розгляді конкретної справи, дає судді можливість застосовувати не тільки норму закону, а й визнані та приписані йому верховенством права інтерпретаційні правила.

Цивільне судочинство також містить у собі принцип пропорційності. Відповідно до цього принципу суд, в межах Кодексу, визначає порядок здійснення провадження у справі. Це відбувається в сукупності таких факторів, як: предмет спору та його особливості; ціна позову; завдання цивільного судочинства; складність справи та інше.

А також передбачено принцип неприпустимості зловживання процесуальними правами, як засаду цивільного судочинства, що повністю узгоджується з міжнародними стандартами.

Цивільне судочинство передбачає і можливість настання таких правових наслідків зловживання процесуальними правами як: можливість повернення заяви, скарги чи клопотання, або взагалі залишення їх без розгляду; можливість зобов'язати позивача вносити грошову суму на депозитний рахунок суду, для того щоб забезпечити відшкодування майбутніх витрат на правничу допомогу, якщо в позові будуть наявні ознаки зловживання правом на позов тощо.

Також, у процесі реформування було закладено процесуальні основи для впровадження єдиної системи електронного суду у всіх судах України.

Отже, судова реформа безумовно впливає на цивільне судочинство. Але чи є цей вплив позитивним, сказати важко. Оскільки, не до кінця зрозуміло чи дійсно вона направлена на вдосконалення судочинства.

Використані джерела:

1. Актуальні питання цивільного судочинства у світлі судової реформи в Україні: монографія / (С.В. Ківалов, Н.Ю. Голубева, І.В. Андронов та ін.) за заг.ред. Голубевої Н.Ю., НУ ОЮА. – Одеса: Юридична література. 2017. – 212 с.

2. Фулей Т.І. Застосування практики Європейського суду з прав людини при здійсненні правосуддя : науково-методичний по-сібник для суддів. – К., 2015. – С. 62.

Чеботарьов Ігор Олегович

студент 6 курсу Чорноморського

національного університету імені Петра Могили

ПОНЯТТЯ КОРУПЦІЇ В МІЖНАРОДНИХ ПРАВОВИХ АКТАХ

В сучасних умовах корупція є однією з найскладніших соціально-політичних проблем, оскільки вона не тільки негативно впливає на темпи розвитку економіки держави, але й на систему державного управління та суспільні відносини у цілому. Те, що зовсім недавно здавалося неможливим, сьогодні стало реальністю – гучні корупційні скандали у найвищих ешелонах влади, активне лобіювання політиками та бізнесменами нового переділу власності між вітчизняними та іноземними олігархами, дискредитація держави непрофесійними управлінськими рішеннями, що приймаються високопоставленими державними службовцями – це реалії сьогодення. Корупція для багатьох держав є питанням виживання, оскільки від її вирішення значною мірою залежить якщо не саме існування держави, то щонайменше стратегічний напрямок її соціально-економічного, політичного та матеріального розвитку. Корупція становить загрозу національній безпеці та є однією з серйозних перешкод на шляху розвитку країни. Тому, необхідно визначити поняття корупції в міжнародному праві.

Так, зокрема, комплексний аналіз правових актів дозволяє стверджувати, що у міжнародному праві не склалося єдиного розуміння поняття корупції.

В Кодексі поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку, прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 17 грудня 1978 року [1], зазначається, що «хоча поняття корупції має визначатися в відповідно до національного права, та слід розуміти, що воно охоплює виконання чи невиконання якої-небудь дії при виконанні обов'язків або у зв'язку з цими обов'язками внаслідок вимагання або прийняття подарунків, обіцянок або стимулів або їх незаконне отримання кожного разу, коли має місце така дія або бездіяльність».

Конвенція про цивільно-правову відповідальність за корупцію, прийнята Радою Європи в 1999 році визначає корупцію як «вимогу, пропозицію, надання або прийняттю, прямо або побічно, хабар або іншу неналежну перевагу, які спотворюють належне виконання обов'язків одержувачем хабара або неналежної переваги» [2].

В свою чергу, Міжамериканська конвенція про боротьбу з корупцією [3], прийнята 29 березня 1996 року відносить до «актів корупції» (ст.6 Конвенції) активний і пасивний підкуп держслужбовців, «будь-яку дію або утримання від дії при виконанні обов'язків з метою незаконного отримання вигод для себе або для третьої сторони», шахрайське використання або приховування майна, отриманого від корупції, співучасть в будь-якому корупційному злочині.

Також не містить єдиного визначення корупції і Кримінальна конвенція Ради Європи про боротьбу з корупцією [4], яка побачила світ в 1999 році. В розділі II Конвенції передбачено широкий перелік корупційних діянь, що підлягають криміналізації: активний і пасивний підкуп посадових осіб державного апарату, підкуп членів національних державних зібрань, активний і пасивний підкуп в приватному секторі, використання службового положення в корисливих цілях, відмивання доходів від злочинів, пов'язаних з корупцією.

Палермська Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності [5], яку Україна ратифікувала із застереженнями і заявами Законом

України № 1433-IV від 4 лютого 2004 р. (набула чинності 21 травня 2004 р.) в стаття 8 («Криміналізація корупції») згадує про необхідність криміналізації таких діянь: а) обіцянка, пропозиція або надання державній посадовій особі, особисто або через посередників, будь-якої неправомірної вигоди для самої посадової особи або іншої фізичної або юридичної особи, з тим щоб ця посадова особа вчинила будь-яку дію або бездіяльність при виконанні своїх посадових обов'язків; б) вимагання або прийняття державною посадовою особою, особисто або через посередників, будь-якої неправомірної переваги для самої посадової особи або іншої фізичної або юридичної особи, з тим щоб ця посадова особа вчинила будь-яку дію чи бездіяльність при виконанні своїх посадових обов'язків.

Таким чином, в результаті дослідження зроблено висновок, що міжнародне право в цілому використовує широке трактування корупції як корисливого службового зловживання, не зводячи її до підкупу і продажності службовців. У випадках, коли міжнародні документи використовують більш вузькі формулювання поняття корупції, такі поняття, як правило, прирівнюють корупцію до хабарництва або підкупу.

Використані джерела:

1. Резолюція 34/169 Генеральної Асамблеї ООН «Кодекс поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку»: Міжнародний документ в редакції від 17.12.1979. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_282#Text (дата звернення: 14.12.2020)

2. Цивільна конвенція про боротьбу з корупцією: Міжнародний документ, ратифікований Законом № 2476-IV 16.03.2005. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_102#Text (дата звернення: 15.12.2020)

3. Міжамериканська конвенція проти корупції: Конвенція, Міжнародний документ від 29.03.1996. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_089#Text. (дата звернення: 14.12.2020).

4. Конвенции об уголовной ответственности за коррупцию от 27 января 1999 г. URL: <https://www.coe.int/ru/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/> (дата звернення: 14.12.2020).

5. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності: Міжнародний документ, ратифікований Законом № 433-IV від 04.02.2004. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text (дата звернення: 15.12.2020).

Чирва Валерій Валерійович

студент 2 курсу магістратури Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРАВА ЛЮДИНИ ЯК НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Термін «сталий розвиток» є доволі широким та містким поняттям, яке не слід ототожнювати лише виключно з охороною та раціональним використанням навколишнього природного середовища, де мають співвідноситися інтереси розвитку людства та екосистеми планети. Ідея прав та свобод людини у співвідношенні із сталим розвитком набуває особливого значення у сучасних умовах. Більшість розвинутих країн і раніше визнавали необхідність гармонії між навколишнім природним середовищем, суспільством та правами людини. Але за сучасних умов має місце певне протиріччя у системі відносин між задоволенням людських потреб у ресурсах і їх обмеженістю (вичерпаністю). Тому метою людства є досягнення гармонії між сталим розвитком, економічною стійкістю та дотриманням при цьому прав людини.

У світі склалася система розуміння та сприйняття людини як вищої абсолютної та кінцевої цілі суспільного розвитку, що знайшла своє відображення у

Загальній декларації прав людини [1]. Але найновіші технологічні досягнення, що мали на меті задовольнити її зростаючі потреби, призвели до катастрофічного зменшення, а у деяких випадках і повного вичерпання природних ресурсів.

Як і інші країни-члени ООН, Україна приєдналася до глобального процесу забезпечення сталого розвитку. Для встановлення стратегічних рамок національного розвитку України до 2030 року, принципом якого є «Нікого не залишити осторонь», було започатковано інклюзивний процес адаптації Цілей сталого розвитку. Основа для розроблення Стратегії сталого розвитку України – це 17 глобальних Цілей сталого розвитку та 169 завдань, Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020» [2], Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, та Оновлена стратегія сталого розвитку ЄС.

Національні цілі сталого розвитку базуються на 17 глобальних Цілях сталого розвитку. Серед них намічено стратегічну ціль, що визначає забезпечення безпеки і доступу до правосуддя, створення підзвітних та інклюзивних інституцій. У свою чергу, ця ціль має бути досягнута за допомогою таких складових: сприяння мирним та інклюзивним спільнотам для сталого розвитку і забезпечення безпеки держави; забезпечення доступу до правосуддя і захисту прав для всіх; створення ефективних, підзвітних та інклюзивних інституцій на всіх рівнях. Завданнями, що поставлені для досягнення зазначених цілей, є: розвиток інституційної спроможності національних державних і громадських установ, орієнтованих на запобігання порушень прав людини; сприяння верховенству права, забезпечення всім рівного доступу до правосуддя; забезпечення та надання всім рівного доступу до захисту їхніх прав та забезпечення правопорядку [3, с. 19–20].

На сучасному етапі розвитку подальшу перспективу існування насамперед визначає екологічний фактор сталого розвитку. Тому дотримання екологічного

правопорядку суб'єктами господарювання із урахуванням приватно-публічного балансу дозволить у майбутньому забезпечити сталий розвиток держави [4, с. 183].

Дотримання прав людини із урахуванням екологічної складової сталого розвитку знаходить своє відображення у Конвенції ООН «Про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля» [5, с. 571].

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що сталий розвиток є принципом організації досягнення цілей людського розвитку, відповідає потребам сьогодення без шкоди для здатності майбутніх поколінь задовольняти власні потреби. Цілі сталого розвитку вирішують глобальні виклики, включаючи деградацію навколишнього природного середовища та гарантуючи забезпечення доступу до правосуддя і захисту прав людини, сприяння верховенству права, забезпечення екологічного правопорядку.

Таким чином, нами уточнено правове визначення поняття сталого розвитку, основні цілі та їх реалізацію, а також динаміку розвитку законодавства щодо цієї проблеми, яка ніколи не втратить своєї актуальності.

Використані джерела:

1. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. Офіційний вісник України. 2008. № 93 (15.12.2008). Ст. 3103.
2. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020»: Указ Президента України від 12.01.2015 р. за № 5/2015. Офіційний вісник Президента України. 2015. № 2 (20.01.2015). Ст. 154.
3. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. Проект-2017. Видання за підтримки ПРО ООН в Україні та ГЕФ в рамках проекту «Інтеграція положень Конвенцій Ріо в національну політику України». 112 с.
4. Шуміло О. М. Конституційні основи правового господарського порядку – засади сталого розвитку країни. Господарське право та процес в умовах

трансформації суспільних відносин: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кривий Ріг, 25 вересня 2020 р.). Кривий Ріг: ДЮІ МВС України, 2020. С. 164–167.

5. Науково-практичний коментар Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», прийнятого 25.06.91. № 1264-XII зі змінами і доповненнями, станом на 09.02.06; за заг. ред. О.М. Шуміла. Харків: «Фактор», 2006. 592 с.

Шевцова Анна Сергіївна

студентка 3 курсу Харківського
національного університету внутрішніх справ

ЕКОЛОГІЧНИЙ РИЗИК В СФЕРІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Сільськогосподарське виробництво у своїй специфіці здійснюється з проявами ризиків, які загрожують екологічній й безпеці. Під час реалізації сільськогосподарського виробництва залучаються хімічні речовини для вирощування сільськогосподарських культур, нагромадження та зберігання твердих побутових відходів, застосування важкої машинної техніки тощо.

Наразі сільськогосподарське виробництво вважається одним з найбільших джерел забруднення довкілля.

М.О. Фролов визначив, що ризик є найбільш загальною ознакою екологічної безпеки, безперервно існуючою, притаманною усім без винятку проявам небезпеки у різноманітних її формах. Сутність системи екологічної безпеки полягає у створенні такого стану розвитку правовідносин, за якого ступені

екологічного ризику мають знижуватись до настільки низького рівня, наскільки це можливо на даному етапі розвитку науково технічних, економічних, організаційних та правових ланок її забезпечення. До того ж ризик є найбільш суттєвою ознакою екологічної безпеки і характеризує рівень її забезпеченості. Питання про обрання того чи іншого конкретного заходу, важеля, механізму забезпечення екологічної безпеки залежить від конкретного прояву, реалізації екологічного ризику [1, с.7]. Під екологічним ризиком розуміють потенційні несприятливі наслідки (загрози) та потенційні сприятливі наслідки (можливості) [2].

Загальноприйнятим є класифікація екологічного ризику відповідно до кола екологічних проблем: ризик місцевий (локальний), регіональний, міжрегіональний, глобальний, кліматичний, соціальний, ресурсний, значний, незначний, також розподіляються ризики і за їхньою значущістю, пріоритетом та масштабом.

Для екологічного ризику у сфері сільськогосподарського виробництва характерні наступні особливості:

1) є підставою виникнення правовідносин щодо забезпечення екологічної безпеки у сфері сільськогосподарського виробництва; 2) проявляється як внаслідок застосування або вироблення небезпечних речовин та сумішей безпосередньо у процесі сільськогосподарського виробництва, так і внаслідок зовнішнього впливу на сільськогосподарські комплекси (наприклад, з боку транспортних засобів); 3) антропоцентрична спрямованість: екологічний ризик в сфері сільськогосподарського виробництва є ризиком зниження якості як навколишнього природного середовища, так і продуктів харчування, що справляє негативний вплив на життя та здоров'я людини; 4) негативні наслідки від прояву екологічного ризику в цій сфері можуть виявлятися як негайно, так і через значний проміжок часу, що пояснюється здатністю окремих речовин впливати на здоров'я людини

лише після накопичення в її організмі до певного рівня; 5) обмеженість можливості абсолютного визначення екологічного ризику, що обумовлена об'єктивною неможливістю повного виявлення проявів екологічних загроз та наслідків використання окремих речовин і організмів [3, с. 49-50].

Носіями екологічного ризику визнаються речовини природного і штучного походження та їх суміші, що здатні за певних умов і обставин виявляти властивості, які створюють реальну загрозу для життя і здоров'я людини та довкілля. У сфері сільськогосподарського виробництва ними є пестициди, агрохімікати, антибіотики, гормональні препарати, важкі метали, відходи тваринницьких комплексів, гази та мікроорганізми, що викидаються з тваринницьких комплексів.

Під час діяльності сільськогосподарської промисловості здійснюється шкідливий вплив на навколишнє природне середовище. До основних екологічних проблем ведення сільського господарства України відносять: нераціональне використання прісної води для зрошення земель та інших сільськогосподарських потреб; стан родючості ґрунтів та їхня природна структура погіршуються від водної і вітрової ерозії; необґрунтоване використання засобів захисту рослин, добрив, що хоча й підвищують врожайність сільськогосподарських культур, та погіршують природні властивості ґрунтів; високий рівень розораності сільськогосподарських угідь і неефективне використання високого біопотенціалу родючих земель; забруднення ґрунтових вод через інтенсивне агровиробництво, що призводить до погіршення якості питної води [4, с.300].

Підводячи підсумок, слід зазначити, що екологічний ризик в сфері сільськогосподарського виробництва є потенційними несприятливими наслідками може завдати значної шкоди, що призвели до деградації земель, зниження родючості ґрунтів і продуктивності сільськогосподарських угідь.

Використані джерела:

1. Фролов М.О. Правові аспекти екологічного ризику: автореф дис. ... канд. юрид. наук 12.00.06; Київський нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. К., 2000. 15 с.
2. ДСТУ ISO 14001:2015 «Системи екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосування» (ISO 14001:2015, IDT).
3. Андрейцев В.І. Право екологічної безпеки: навч. та наук.-практ. посіб. – К.: Знання-Прес, 2002. 332 с.
4. Сокол Л.М. Удосконалення управління екологічною складовою сільськогосподарського землекористування. Вісн. НУБіП України: Серія «Економіка, аграрний менеджмент та бізнес». 2014. Вип. 200, Ч.1. С. 298-304.

Шелега Олександр Олександрович

студент 2 курсу Міжрегіональної
Академії управління персоналом

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ДЖЕРЕЛА РЕГУЛЮВАННЯ ВИЗНАННЯ ТА ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ІНОЗЕМНИХ КОМЕРЦІЙНИХ АРБІТРАЖІ

Однією з безперечних переваг, що впливають з розгляду спорів міжнародним комерційним арбітражем, є те, що рішення третейського (арбітражного) суду не підлягають оскарженню. Це положення традиційно фіксується в арбітражному застереженні, яке може бути включено в контракт або договір чи складене у вигляді окремої арбітражної угоди, яку іноді називають арбітражним компромісом або третейським записом.

Арбітражний суд вирішує спори на основі застосовних норм матеріального права, визначеного угодою сторін, яке може передбачати застосування як права України, так й іноземного права. При цьому спір вирішується із застосуванням обраного сторонами матеріального цивільного права. При обранні як застосовного

іноземного права доцільно ознайомитися хоча б з нормами, що регулюють укладені договори і за необхідності представити арбітражному суду нотаріально завірений переклад статей, на які є посилання в позовній заяві або у відзиві на позов.

Формула, що відображає домовленість сторін про те, що рішення, винесене обраним ними або з їх участю Міжнародним комерційним арбітражним судом, «остаточне й оскарженню не підлягає», досить типова і набула широкого практичного розповсюдження при укладенні та виконанні зовнішньоекономічних контрактів, а також при розгляді спорів, які з них випливають або з ними пов'язані [1, с.177].

Арбітражний регламент ЮНСІТРАЛ закріпив, наприклад, як норму міжнародного права положення про остаточність і обов'язковість рішення міжнародного арбітражного суду, який розглядає спір на підставі Арбітражного регламенту ЮНСІТРАЛ. Пункт 2 ст. 32 Арбітражного регламенту ЮНСІТРАЛ визначає, що «арбітражне рішення є остаточним і обов'язковим для сторін. Сторони зобов'язуються виконувати арбітражне рішення без зволікання». Арбітражний регламент ЮНСІТРАЛ, який використовують арбітражні суди, створювані ad hoc, не передбачає можливості оскарження рішення такого арбітражу, зводячи в абсолют положення про остаточність і обов'язковість рішення арбітражу, прийнятого відповідно до Арбітражного регламенту ЮНСІТРАЛ [2, с.13].

Ще на етапі становлення міжнародного третейського арбітражу як світової системи розгляду міжнародних комерційних спорів актуальним було питання забезпечення процедури подальшого визнання і примусового виконання прийнятих арбітражних рішень, що, зокрема, знайшло відображення в Женевському протоколі від 24 вересня 1923 р. і Женевській конвенції від 26 вересня 1927 р., яка, як і раніше, є чинною. Основу цього порядку становить

Конвенція ООН про визнання і приведення до виконання іноземних арбітражних рішень (Нью-Йорк, 1958) [1, с.178]. Прийнята в Нью-Йорку в 1958 році Конвенція про визнання і приведення до виконання іноземних арбітражних рішень (Нью-Йоркська Конвенція), справедливо сьогодні вважається однією з найуспішніших багатосторонніх конвенцій у сфері міжнародного арбітражу. Можна назвати кілька причин такого успішного застосування Нью-Йоркської конвенції. У ній закладений принцип, що сторона, яка запитує про визнання і приведення до виконання арбітражного рішення, повинна пред'явити до компетентного суду тільки три основні документи: клопотання про виконання, саме арбітражне рішення й арбітражну угоду.

Порядок визнання і виконання іноземних арбітражних рішень уніфікований у міжнародному масштабі в Нью-Йоркській конвенції про визнання і приведення до виконання іноземних арбітражних рішень. Відповідно до Нью-Йоркської конвенції під терміном «іноземні арбітражні рішення» розуміються арбітражні рішення, ухвалені як інституційними арбітражами, так і арбітражами *ad hoc* на території іншої держави, ніж держава, де запитується визнання і приведення до виконання таких рішень. Крім того, цим терміном охоплюються також арбітражні рішення, ухвалені на території держави, де запитується визнання і приведення до виконання таких рішень, які, однак, не вважаються внутрішніми рішеннями у цій державі.

Крім Нью-Йоркської конвенції, існує низка інших багатосторонніх і двосторонніх конвенцій та угод, що регламентують тією чи іншою мірою процедуру виконання іноземних арбітражних рішень. З найбільш відомих багатосторонніх конвенцій можна назвати такі: Вашингтонська конвенція від 18 березня 1965 р. про розгляд інвестиційних спорів між державами та національними суб'єктами права інших держав; Міжамериканська конвенція від 30 січня 1975 р. про міжнародний комерційний арбітраж; Конвенція про розгляд

арбітражним шляхом цивільно-правових спорів, що впливають з відносин економічного і науково-технічного характеру (Москва, 1972 р.) і багато інших [2, с.22]. Не зайвим буде зазначити, що у ст. VII Нью-Йоркської конвенції передбачено, що її положення не зачіпають дійсності багатосторонніх або двосторонніх угод щодо визнання та приведення до виконання арбітражних рішень, укладених між країнами-учасницями Конвенції, і не позбавляють жодну зацікавлену сторону права скористатися будь-яким арбітражним рішенням у тому порядку і в тих межах, які допускаються законом або міжнародними договорами країни, де запитується визнання і приведення до виконання такого арбітражного рішення.

Використані джерела:

1. Міжнародний комерційний арбітраж / Білоусов Ю. В., Конащук В. М., Коссак В. М. та ін.; під ред. У. Гелльманна, В. М. Коссака. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2015. 204 с.
2. Міжнародний арбітраж в Україні та світі: доктрина і практика : зб. матеріалів круглого столу. Ред. кол.: О. Д. Крупчан (голова) та ін. К.: НДПП НАПрН України, 2010. 72 с.

Шмигора Оксана Володимирівна

студентка 3 курсу Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

ВИЗНАННЯ ШЛЮБУ НЕДІЙСНИМ

Недійсність шлюбу – це форма відмови держави від визнання укладеного шлюбу як юридично значущого акту. Залежно від того, які вимоги закону були

порушені під час укладення шлюбу, вони поділяються на: абсолютно недійсні (ст. 39 СК України); шлюби, які визнаються недійсними за рішенням суду (ст. 40 СК України); шлюби, які можуть бути визнані недійсними судом (ст. 41 СК України) [5]

Визнання шлюбу недійсним означає знищення самої підстави, з якою закон пов'язує виникнення подружніх прав та обов'язків. У такому випадку, як зазначає Н. Н. Тарусіна, має місце двостороння реституція, тобто повернення сторін до того правового статусу, який існував до укладення ними шлюбу, в тому числі в майновому сенсі [3, с. 164].

Вчені вказують, що недійсність шлюбу пов'язується з порушенням умов укладення шлюбу. СК України містить вичерпний перелік обставин, які слугують підставами для визнання шлюбу недійсним. Аналіз їх дозволяє дійти висновку, що недійсним визнається шлюб, зареєстрований в державному органі РАЦС за відсутності хоча б однієї з позитивних умов його укладення або, навпаки, за наявності хоча б однієї з негативних умов укладення [4, с. 83].

Відповідно до ст. 38 СК України «підставою недійсності шлюбу є порушення вимог, встановлених статтями 22, 24-26 цього Кодексу». Особливий вид сімейно-правової санкції, яка застосовується у разі порушення передбачених законом умов укладення шлюбу і означає анулювання тих юридичних наслідків, які законом пов'язуються з дійсним шлюбом. До шлюбів, які визнаються недійсними за рішенням суду, належать шлюби, укладені без вільної згоди жінки або чоловіка (ч. 1 ст. 40 СК України), а також фіктивні шлюби (ч. 2 ст. 40 СК України). При цьому порушується вимога, передбачена ч. 1 ст. 24 СК України («Шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки та чоловіка. Примушування жінки та чоловіка до шлюбу не допускається»). Обов'язковою умовою реєстрації шлюбу є вільно і незалежно висловлене взаємне волевиявлення осіб, що одружуються, яке підтверджує їхній намір створити сім'ю на підставі укладення шлюбу.

Недотримання цієї умови тягне недійсність шлюбу.[5] Традиційно припиненню правовідносин між особами, які уклали шлюб з порушенням передбачених у законі умов, шлюбу передувало дві послідовні стадії: по-перше, визнання його не дійсним у судовому порядку, а по-друге, анулювання актового запису про шлюб органом державної реєстрації актів цивільного стану, на підставі рішення суду. Однак на сьогоднішній день нормами сімейного законодавства передбачена можливість анулювання актового запису про шлюб державним органом реєстрації актів цивільного стану, минаючи стадію судового розгляду справи про визнання шлюбу не дійсним [2].

Правові наслідки визнання шлюбу недейсним визначені в ст.45 Сімейного кодексу України і полягають у тому, що визнання шлюбу недейсним анулює всі правові наслідки шлюбу, тобто ніяких прав та обов'язків між особами, що уклали недейсний шлюб, не виникає. При цьому права і обов'язки анулюються не на майбутнє, а з дня укладання такого шлюбу [5].

Для кращого розуміння ми можемо звернутись до судової практики. Так, наприклад, особа звернулася до суду з позовом до виконавчого комітету Чорноморської міської ради Одеської області про визнання недейсним актового запису в якому просить Визнати недейсним шлюб, укладений 22 липня 1979 року між ОСОБА_2 та ОСОБА_3. Свої вимоги позивач мотивує тим, що за фактом смерті чоловіка ОСОБА_2 вона звернулася до органів державної реєстрації актів цивільного стану щодо отримання відповідних документів, де їй було повідомлено про те, що існує два актових записи про укладення шлюбу між позивачем та її нині покійним чоловіком, тобто за відомостями вказаного органу станом на сьогоднішній день позивач разом з нині покійним ОСОБА_2 одночасно двічі уклала шлюб, що безумовно порушує права та інтереси ОСОБА_1. Суд, дослідивши матеріали справи, вважає, що позов підлягає задоволенню з наступних підстав. Судом встановлено, що ОСОБА_1 з 07.05.1983 року знаходилась в шлюбі

з ОСОБА_2, про що Іллічівським міським відділом реєстрації актів цивільного стану Одеської області складено актовий запис №186 від 07.05.1983 року, що підтверджується свідоцтвом про укладення шлюбу серії НОМЕР_1 (а.с.11). Рішенням Іллічівського міського суду Одеської області Позов ОСОБА_1 задовольнити в повному обсязі. Визнати недійсним шлюб, укладений 22 липня 1979 року між ОСОБА_2, ІНФОРМАЦІЯ_1, та ОСОБА_3, ІНФОРМАЦІЯ_2.[1]

Дивлячись на дане судове рішення ми можемо сказати, що спори про визнання недійсними шлюби є актуальні на сьогоднішній час і найпопулярніший з видів визнання шлюбу не дійсним є перебування одного з наречених в іншому зареєстрованому шлюбі.

Використані джерела:

1. Єдиний державний реєстр судових рішень. Рішення Іллічівського міського суду Одеської області від 17.01.2019 р. у справі № 501/3348/18 [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79265211> (дата звернення: 28.11.2020)
2. Ковтунова Л.Ю. Анулювання актового запису про недійсний шлюб державними органами реєстрації актів цивільного стану / Л.Ю. Ковтунова // Право і безпека. – 2009 (дата звернення: 27.11.2020).
3. Романовська З.В. Українське сімейне право : [Підручнику для студ. вищих навч. закл.] / З.В. Романовська. – К.: Правова єдність, 2009. – 500 с. (дата звернення: 28.11.2020).
4. Сімейне право України : підручник / Л.М. Баранова, В. І. Борисова, І.В. Жилінкова та ін.; за заг. ред. В. І. Борисової та І.В. Жилінкової. Київ : Юрінком Інтер, 2004. 264 с. (дата звернення: 28.11.2020).
5. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 27.11.2020).

Шпак Карина Олександрівна

студентка 3 курсу Вінницького державного
педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

ПОНЯТТЯ ШЛЮБУ І ПІДСТАВИ ЙОГО ПРИПИНЕННЯ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Право припинення шлюбу є таким самим важливим, як і право на його укладання. У теорії сімейного права, як роз'яснює нам найвідоміша пошукова мережа, під припиненням шлюбу розуміється зумовлене настанням певних юридичних фактів припинення на майбутнє правовідносин, що виникли між подружжям з юридично оформленого шлюбу.

Актуальність теми досить велика, адже на теперішній час це питання є поширеним, доволі розвиненим та таким, що практикується у всьому світі.

Метою роботи є дослідити основні правові аспекти припинення шлюбу.

Об'єктом дослідження є правовідносини у сфері шлюбу та сім'ї, а предметом – припинення цих відносин.

Людина по своїй суті, по своїй внутрішній природі не може існувати сама по собі, у неї передусім існують природні та соціальні цінності, які є не менш важливими. Їй потрібно реалізовувати свої духовні потреби через спілкування, розваги, через якийсь улюблений вид зайнятості, а особливо їй потрібна сім'я, де вона буде реалізовувати через інших осіб якісь свої обов'язки, та взамін виконувати їх у відповідь. Основою виникнення сім'ї за законодавством України є шлюб.

Згідно ст. 51 Конституції України: «Шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки і чоловіка. Кожен із подружжя має рівні права і обов'язки у шлюбі та сім'ї» [1]. Таким чином, коментована стаття закріплює основоположне, головне правило

для подальших правових актів у цій сфері, де закріплює та наголошує саме на добровільності укладання шлюбу та взаємних рівних правах та обов'язках подружжя.

Положення статті Головного Закону щодо шлюбу плавно переплітається з положенням Розділу II, Глави 3 Сімейного Кодексу України (далі СКУ), де вказано наступні положення [2]: ст. 21: «Шлюбом є сімейний союз жінки та чоловіка, зареєстрований у органі державної реєстрації актів цивільного стану»; ст. 22: «Шлюбний вік для чоловіків та жінок встановлюється у вісімнадцять років»; ст. 24: «Шлюб ґрунтується на вільній згоді жінки та чоловіка» і т. д.

У теорії сімейного законодавства дослідники та науковці виділяють декілька ключових ознак шлюбу, виходячи із його поняття, це [3, с.92]: шлюб – це сімейний союз, а не договір чи угода; у шлюбі можуть перебувати лише жінка та чоловік, тобто особи різної статі; реєстрація шлюбу здійснюється органом ДРАЦС із дотриманням відповідних правил, визначених законом; метою шлюбу є створення сім'ї; він породжує права та обов'язки; укладається без зазначення строку дії.

Держава так само, як дає право на шлюб, так і дає право на розірвання шлюбу. Це прямо вказано у ч. 3 ст. 56 Сімейного Кодексу України [2]: «Кожен з подружжя має право припинити шлюбні відносини».

У теорії сімейного права під припиненням шлюбу розуміється зумовлене настанням певних юридичних фактів припинення правовідносин, які виникли між подружжям із юридично оформленого шлюбу [4, с. 66].

Повернемося знову до СКУ, там згідно ст. 104 загальними підставами припинення шлюбу є [2]: ч. 1, смерть одного з подружжя або оголошення його померлим. Смерть у цьому випадку є юридичним фактом, тому логічно, що оголосити особу померлою може тільки компетентний орган; ч. 2, внаслідок розірвання шлюбу. Це належить до компетенції двох органів, РАЦСу та суду, проводиться за заявою двох осіб (можливі випадки і подання заяви одного члена

подружжя); ч. 3 та ч. 4 зазначають припинення шлюбу з настанням двох юридичних фактів. Перший – якщо один із подружжя помер до набрання чинності рішенням суду про розірвання шлюбу, то тоді вважається, що шлюб припинився внаслідок його смерті. І другий – якщо у день набрання чинності рішенням суду про розірвання шлюбу один із подружжя помер, вважається, що шлюб припинився внаслідок його розірвання.

Отже, шлюб – це юридичний факт, який передбачає сімейно-правові відносини, це добровільний і рівноправний союз вільних жінки і чоловіка, який укладається у визначеному законом порядку для створення сім'ї. На основі юридичного визначення поняття шлюбу сформувався його основні ознаки. Потрібно пам'ятати та розуміти, що шлюб створює сім'ю, а не спрямований на її створення.

Сімейне законодавство України передбачає припинення шлюбу. Право на розірвання шлюбу виникає у подружжя з моменту його укладення, а от реалізується воно внаслідок звернення до суду або до органу ДРАЦС зі заявою про розірвання шлюбу. Також, шлюб може припинитись з настанням певного юридичного факти, наприклад смерті одного з подружжя або визнання особи такою, що померла. Розірвання шлюбу (розлучення) як юридичний акт припиняє правові відносини між подружжям на майбутнє, але припинення шлюбу завжди породжує настання певних правових наслідків майнового та немайнового характеру, які настають як для колишнього подружжя, так і інших осіб.

Використані джерела:

1. Конституція України [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 25.11.2020)

2. Сімейний Кодекс України [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 25.11.2020)
3. Дутко А. О. Сімейне право України: підручник / Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2018. 480 с.
4. Сімейне право України: навчальний посібник / кол. авторів; за ред. Т.В. Курило. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2014. – 316 с.

Шерстюк Юлія Миколаївна

студент 1 курсу магістратури Сумської філії

Харківського національного університету внутрішніх справ.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ ОУН УПА У ЦЕНТРАЛЬНІЙ, ПІВДЕННІЙ ТА СХІДНІЙ УКРАЇНІ В 1941-1959 РР.

Дотепер роль Української Повстанської Армії в Україні оцінюють по-різному. За сучасними соціологічними опитуваннями на заході України боротьбу вояків УПА підтримують 80% населення, у центрі - 51%, на півдні України - 30%, на сході рівень підтримки значно нижчий – приблизно 19% населення. Історик І. Бігун пояснює це тим, що активність підпілля на сході та півдні була значно нижчою. Окрім того, у Радянському Союзі активно поширювалася пропаганда, яка дискредитувала діяльність українських повстанців. Вояки, які належали до УПА, боролись одразу проти двох тоталітарних держав: нацистської Німеччини та Радянського Союзу. І хоч головною метою для них було відновлення української державності, проте у часи СРСР їх вважали «ворогами народу».

І навіть із проголошенням незалежності України була відсутня системна просвітницька робота щодо розвіювання міфів, створених радянською пропагандою. Українська влада на рівні Верховної Ради у 2015 році все ж визнала УПА як складову визвольного руху, хоча про конкретні пільги у тексті закону нічого не вказується.

Якщо джерельного матеріалу про діяльність ОУН УПА достатньо, то він здебільшого не опрацьований монографічно, а здебільшого представлений в окремих архівних документах, фрагментарних спогадах. Більшість істориків вважає, що дана тема ще залишається надто «свіжою», щоб дійти в ній згоди на рівні всієї держави.

Серед сучасних істориків, які досліджують діяльність УПА на регіональних рівнях, необхідно виділити Я. Грицака, автора семи книг, що відкривають підпільні псевдо, зазначаючи справжні імена героїв-патріотів УПА та Г. Івануценка, автора 2-х томного видання «ОУН-УПА на Сумщині», історика Центру досліджень визвольного руху І. Бігуна та ін.

Українська Повстанська армія була створена на основі підпільної Організації Українських Націоналістів. Раніше побутувала думка, що діяльність ОУН УПА стосується виключно західних регіонів України. Насправді Повстанська армія охопила і частину Житомирської, Київської, Хмельницької, Вінницької, Сумської, Чернігівської областей.

Одним із головних завдань, особливо після завершення радянсько-німецької війни, бійці УПА вважали проведення агітації серед місцевого населення. Наприклад, В. Савчак радив підлеглим оунівцям у 1950 році організувати «менше бойових операцій, а більше шуму (листівки, бесіди) [1, с.47]. Оунівцям вдавалося створювати на місцях стаціонарні друкарні, використовувати в роботі друкарські машинки, радіоприймачі. Є свідчення про розповсюдження листівок у 1943 році в Одесі із закликами приєднання до УПА [2, с.6].

Взагалі в УРСР наприкінці 1940 –х рр. майже не залишилось такої області, де б не пропагувались видання ОУН (б). Наприклад, у квітні 1951 року кияни виявили листівки ОУН на бульварі Т. Шевченка. Подібний випадок трапився і 4 грудня 1952 року, коли у центрі Києва виявили згорток з оунівськими брошурами та листівками. Як засвідчують документи, до розшуку були залучені понад 500 співробітників міліції, які перевірили майже півтори тисячі підозрілих квартир, 36 гуртожитків, переглянули документи більше ніж у п'яти тисяч осіб. Але проведені дії були безрезультативними [1, с. 49].

У Чернігові на свято 1 травня з'явилися листівки з критикою радянської грошової реформи. В агітаційних матеріалах зазначалося : «Народ існує в жахливих умовах. Грошова реформа його пограбувала... Виснажений народ потребує від уряду : 1) реально забезпечити населення країни хлібом; 2) підвищити оплату праці як у місті, так і на селі» [1, с. 48].

Також у 1950 році проводилась активна агітаційна робота щодо зриву виборів до Верховної Ради СРСР. Так, у березні були поширені листівки ОУН на станції Чапліне на Дніпропетровщині та на території Шепетівського району Хмельницької області. У листівках друкувалось звернення до всього населення, що проживало в радянській Україні, в них проголошувались заклики: «Не допомагай більшовикам.... Не виступай проти українського підпілля... Шукай підпільну літературу, читай і переказуй прочитане своїм близьким друзям» [1, с. 48].

У листівках «Демобілізованим бійцям і офіцерам», які були прикріплені до стовпів у місті Красний Луч Ворошиловградської області, поруч з розташуванням військ МВС, зазначалося : «Ви, демобілізувавшись, не отримали навіть змоги влаштуватись на таку працю, яка забезпечила б вам, по праву, гідне життя. Ще більше – за Вашу хоробрість, кров і невігоди на фронтах Сталін відплатив Вам голодом.... Ви, щоб врятувати себе і родину, одягаєтеся в лахміття і продаєте свої

останні чоботи, свій останній мундир. А коли цього не вистачає, багато хто з вас, переможців гітлерівської Німеччини, мов жебраки, випрошуєте на шматок хліба [1, с. 51].

Зверталися оунівці своїми листівками і до молоді. Наприклад, подібну листівку знайшли в приміщенні залізничного вокзалу міста Краматорськ. У ній зверталися до українських дівчат: «Не ходіть з більшовиками – катами народу», енкаведистськими горлорізами і їх підлими вислужниками! Не виходьте за них ! Гоніть їх геть від себе! Плюйте їм в очі! Ганьба всім тим, які пристають з ворогом» [1, с. 51]. У подібних листівках також давалися рекомендації : «З хати до хати, з рук в руки», «Прочитай і дай друзям прочитати», «Дбайливо заховай листівку від ворога!», «Прочитай сам і другому, доброму другові дай прочитати».

Оунівцям вдавалося відправляти власні періодичні видання, зокрема газету «Зов крови» протягом 1946-1949 рр. поширювали на території Київської , Кіровоградської, Полтавської та Черкаської областей (3, с. 76). Звертаючись до українських робітників, селян та інтелігенції, оунівці роз'яснювали, що Москва цілеспрямовано формує в Україні економіку, залежну від Росії. Вони підкреслювали, що Україну перетворюють на сировинну базу промисловості РСФСР та джерело експорту дешевої сировини, що Москва свідомо не розміщує в Україні підприємства складного машинобудування, які б виробляли високопродуктивні верстати, турбіни та ін. [1, с. 52].

Своїми листівками оунівці також завжди вітали українців центральної і східної України з великими релігійними святами – Різдвом та Великоднем, які були під забороною у радянській Україні.

Замість висновків про роль просвітницької, агітаційної діяльності ОУН УПА на теренах радянської України наводимо цитату з вступної статті газети «Радянська Україна», в якій Н. Рябокляч у серпні 1951 року зазначав, що «банди українців - націоналістів глибоко ворожі до марксо-ленінської теорії дружби й

рівності народів, стараються відірвати український нарід від російського народу і відновити капіталістичну систему в Україні. Це вони роблять всіма засобами, включаючи також ідеологічні диверсії» [3, с. 18].

Використані джерела:

1. Ковальчук В. ОУН в центральній, південній та східній Україні 1941-1950-ті рр. – К., 2011. – 80 с.
2. Скрипка О. Одеса – центр опозиційного руху Півдня України ХХ ст. – Одеса, 2008. – 132 с.
3. Історія українського війська. 2-е видання / за ред. І. Крип'якевича. – Львів, 1936 . - 192 с.)

Яремко Марія Олегівна

студентка 3 курсу Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського

УСИНОВЛЕННЯ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день в Україні відбувається ускладнення акцентів усиновлення, адже сучасне цивільне суспільство не може залишати поза увагою дітей, позбавлених батьківської турботи. Утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу, - проголошено в ст. 52 Конституції України [1]. Для допомоги таким дітям створено розгалужену систему державних дитячих закладів, у яких вони утримуються на повному державному забезпеченні у віці від трьох років до повноліття.

Під усиновленням у юридичній науці розуміють юридичний акт, в силу якого між усиновленим (та його нащадками) і усиновителем (і його родичами) виникають ті самі права й обов'язки, що й між родичами за походженням [4].

Одночасно за цим актом усиновлена особа втрачає особисті та майнові права і звільняється від обов'язків по відношенню до своїх батьків та їх родичів [2]. Тобто усиновлення є прийняттям у сім'ю дітей, які втратили своїх батьків, або які не можуть виховуватись ними внаслідок певних причин.

Дитина може залишитись без батьківського догляду внаслідок дії різноманітних обставин:

1. у разі смерті батьків;
2. позбавлення їх батьківських прав;
3. засудження до позбавлення волі;
4. тяжкої хвороби або тривалої відсутності батьків;
5. ухилення батьків від виконання своїх обов'язків;
6. відмови батьків взяти своїх дітей із пологових будинків або інших установ.

Сімейний кодекс України у ст. 207 наголошує, що усиновленням є прийняття усиновлювачем у свою сім'ю особи на правах дочки та сина. Усиновлення дитини провадиться у її найвищих інтересах для забезпечення стабільних та гармонійних умов її життя [2].

Практично усиновлення є формою влаштування особи шляхом юридичного «заміщення» її сім'ї іншою. Основним завданням цього «заміщення» є подолання процесу «соціального відторгнення» особи з боку суспільства, залучення її до нормального процесу природного буття, але у складі іншої сім'ї та іноді навіть і під іншим іменем.

Кожна дитина має право жити і виховуватись у сім'ї, наскільки це є можливим. А тому сучасна правова теорія, вказуючи на форми влаштування дітей,

що залишилися без батьківської опіки, ототожнює їх з формами сімейного виховання дітей, які позбавлені батьківського догляду [4].

Зазначене безперечно доводить, що в основі усиновлення лежать ті ж принципи, що і в основі сімейного життя: догляд, спілкування, виховання, підтримання сімейних зв'язків.

Статистика усиновлення на початку 2020 року становить про те, що в Україні було усиновлено 408 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Протягом минулого року в Україні 1358 дітей було усиновлено українцями, а 372 - іноземцями. Громадяни іноземних країн, згідно з законодавством України, не можуть усиновити дитину, громадянина України, віком до 5 років [3].

На сьогоднішній день в Україні на обліку дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, перебуває 69 852 дитини, це є дуже велика критична цифра.

Отже, при вирішенні питання щодо влаштування дитини беруться до уваги її етнічне походження, мова, культура і релігійна належність, а також можливість забезпечити дитині спадковість у вихованні та освіті. Релігійна, культурна і етнічна належність дитини, як і її рідна мова, є якими, що визначають індивідуальність. А необхідність забезпечення цього права дитини є базовою. Адже мрія кожної дитини полягає в дружній, люблячій та міцній сім'ї, яку може подарувати кожен!

Використані джерела:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР.
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#> Text
(дата звернення: 29.11.2020).
2. Сімейний кодекс України : Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#> Text(дата звернення: 29.11.2020).

3. Про День усиновлення в Україні : [пресбрифінг з міністром соц.. політики України - Я. Соколовською, Уповноваженим Президента України з прав дитини - М. Кулебою, головою Благодійного Фонду «Зміни одне життя – Україна» - Л. Лебедев]. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-presshall/2787933-pro-den-usinovlenna-v-ukraini.html>
4. Кокіна В.І. Скажіть дитині: «Ти не сирота» // Урядовий Кур'єр. - 2018. - № 33. - С. 19.
5. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України // Юристконсульт : веб-сайт. URL: <https://legalexpert.in.ua/komkodeks/sku.html> (дата звернення: 29.11.2020).
6. Рішення Немирівського районного суду Вінницької області у справі № 140/1107/19// Судова практика: веб-сайт.URL <https://reyestr.court.gov.ua/Review/82604176>
7. Рішення Приморського районного суду у місті Одесі у справі № 522/12125/19//Судова практика : веб – сайт. URL <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85665237>

Тексти друкуються в авторській редакції

**ПРАВО, СУСПІЛЬСТВО, ДЕРЖАВА:
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ**

Матеріали всеукраїнської заочної
науково-практичної конференції

студентів старших курсів правничих вишів та факультетів

21 грудня 2020 року

м. Харків

Укладач Артем Когут

Макетування Артем Когут